

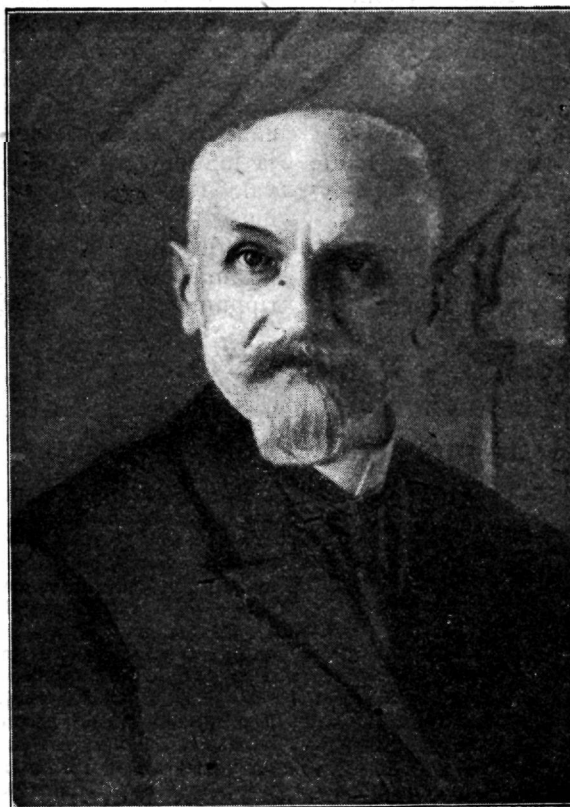
Ilmub kord nädalas.

TOIMETUS JA TALIT.:	TELLIMISE HIND:	KUULUTUSTE HIND:
Tallinn, Pagari tän. № 1, tuba 50, (Sõjamineisteriumi majas). Avatud kella 8—15. Tel. 1-63 (Sõjaväe keskaam.)	„Sõduri“ nädala väljaanne Aastas Mk. 500 Poolaastas „ 250 Veerandaastas „ 125 Väljamaale saates poole kallim.	„Sõdur“ ja „Sõjateadlane“ Aastas Mk. 600 Poolaastas „ 300 Veerandaastas „ 150
		$\frac{1}{1}$ lehekülge Mk 3600 $\frac{1}{2}$ „ „ 1800 $\frac{1}{4}$ „ „ 900 $\frac{1}{8}$ „ „ 450 $\frac{1}{16}$ „ „ 250

№ 16.

Laupäeval, 2. mail 1925.

VII aastakäik.

*POOLA RAHVUSPÜHA PUHUL.**3. V. 1791 — 3. V. 1925.*

*Praegune Poola vabariigi president
Wojciehovski.*

SÕDUR: Poola rahvuspüha puhuks. — K. K.: 3. mai 1791 Poola ajaloo. — Vürst Josef Poniatovski. — D.: Karskuse tähtsusest sõjaväes. — M.: Nõukogude Vene Baltimere laevastiku arendamine — Z.: Arusaamatustest meriväe õhvitseri mütsi kandmisel. — E. V.: Nõukogude valitsuse hüüdsõna „silmad küla poole“. — A. V.: Miiniristlejate tabamine 1918 a. Jõulupühil. — Jutud: N. L.: „Koera vaht“. — Vabadusristi kavalerid: Meriv. noor-leitnant Alfred Pontak, Noorem-leitnant Osvald Pakkas. — Kaitseväe elu. — Raamat-teated. — Kroonika. — Malenurk.

KAITSELIITLANE: Ivi: Sõnake eluvõitlustest. — J. A. n.: Punased vandeseltlased Bulgaarias. — M.: Kommunistliku internatsionaali nõupidamine Moskvas — A. K.: Itaalia omakaitse korraldamine. — A. N.: Kaitseleidu maksust. — K. P.: Paar väikest sooviavaldust. — Seadlus Soome kaitseleidu kohta. — Kaitseleidu elu. — Ametlikud teated.

Poola rahvuspüha puhuks.

3. V. 1791 — 3. V. 1925.

Rahvas, kelle põhiomadusteks suur isamaa armastus ja vabaduse eest võitluse tahe, kes oma ajaloo kestel on selgelt ja kindlalt näidanud, et ta oskab ja suudab oma isamaad kaitsta, oma vabadust kindlustada, — rahvas, kes isegi kõige raskemal katsumise ajal, misuguseks osutus temale XVIII aastasaja lõpu-pool, ei kaotanud meeleskindlust ja kõige suurema vaprusena enda riiklise olemise eest võitles kuni sunnitud oli rõhuva ülivõimule alla andma, rahvas, kelle paremad pojad sarnasel raskel aegjärgul väljatöötavad konstitutsiooni, mis oma otstarbekohasusega ja kainusega eriliselt silma paistab, — see rahvas väärib meie sügava lugupidamise ja austuse. Poola rahvas peale tema riikluse julmi hävitamist naabrite, iseäranis Venemaa poolt, kunagi ei jätnud mõtet enda iseseisvust tagasi võita, kunagi ei loobunud tahtmisest võõrast survest vabaneda. Kui meie arvestame veel selle asjaoluga, et ka uuema aja

sündmused kinnitavad, et Poola rahvas tahab ja võib enda vabadust, iseseisvust ja isamaad kaitsta nende rahvuskangelase kindral T. Kosciuszko sõnadega öeldes „kuni enda elu otsani“ — siis võime täielises veendumuses tõendada, et Poola rahva minevik, tema iseloomu põhiomadused on kõige kindlamaks pandiks, et see anderikas rahvas mitte üksi enda vabaduse ja iseseisvuse eest välja oskab astuda, vaid ka teiste rahvaste samasuguseid püüdeid tahab toetada, nende eest võidelda ja oma naabrite riiklist iseseisvust ühistes huvides kaitsta. Selles kindlas arusaamises ja selges teadmises saadame naaberriigi rahvale endi kõige südamlikumad ja otsekohesemad sõbruse ja lugupidamise tunded ja soovime Poola rahvale tema tähtsa riiklise ja rahvuslise sündmuse — esimese konstitutsiooni aastapäeva puhul kõige paremat edu, kordaminekut ja püsivaimust, mis on tagatiseks riiklise rippumatusele ja iseseisvusele.

3. mai 1791 Poola ajaloo.

Poola iseseisvuse konstitutsioon.

3. mai 1791 aastal on päev, millega ühendatud Poola rahvusline traagika ja iseolemise kibedam kurbloolus. Arvestades sellega, et nimetatud päev kannab enesega Poola rahva valusamaid, kui ka ülendavamaid tundeid, anname siinkohal lühikese ülevaate Poola esimese konstitutsiooni käigust.

* * *

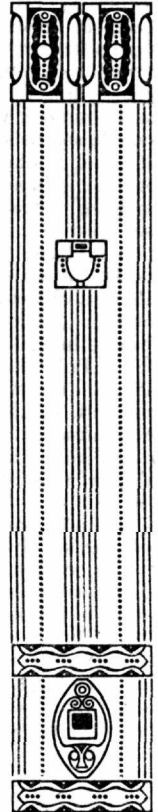
Vene saadik Poolas, Repnin, nõudis vastutasuna teenete eest, mis Venemaa poolt Poniatovskile üles näidati, et Poola Venega astuks kaitse-peatungu liitu ja Poola ära ütleks igasugusest poliitilisest läbikäimisest teiste riikidega. Loomulikult liikkas uuenduste partei need nõudmised tagasi. Nüüd pööras saadik Poola obskurantide ja müüdavate kurikuulsate „slachta vabaduste“ kaitsejate poole. Teisest küljest pidas Repnin tihedat ühendust Poola dissidentidega, õhutades nende opositsiooni meeleolu ja lubades neile Vene kaitset nende õigustatud nõudmistest Poola vastu. Kuid need nõudmised, nii salgamatat õiget kui nad ka ei olnud, lükati reformaatorite poolt tagasi, kes kartsid kaotada endi kuulsuse slachta laiemates ringides. See

andis tugeva tõuke dissidentide liikumisele. Repninile õnnestas obskurantide ja dissidentide abil kõrvaldada pea kõik konvokatsioonilise seimi uuendused. Obskurantide konföderatsioonil 1767 a. pani Repnin ette samad nõudmised, mille vastu nad enimalt olid seisnud. Ühtlasi aga lubab dissidentidele ühesugused õigused katoliiklastega. Konföderaadid ja „delegatsiooniline seim“ võtavad need tingimised vastu, vaatamata maal lahti puhkenud opositsiooni tormi peale. Kui see vastasrind ka seimis mõjule hakkas pääsema, käskis Repnin selle juhid arreterida ja Venemaale saata. Kuningale, kes vangisid püüdis kaitsta, vastas Vene saadik, et ta vastutab oma tegude eest ainult keisrinna Katariina ees. Kuid nüüd viimaks täitus rahva kannatare karik. Tekkis uus konföderatsioon Baris 1768 a. Pulaski ja Krasinski juhatusel, mille eesmärk oli — Vene sõjaväed Poolast välja tõrjuda ja kuningat — Vene käsualust troonilt tõugata. Poola ja Venä sõjaväed astusid konföderaatide vastu üles. Vene ässitusel puhkes ka Ukrainas haidamakkide mäss lahti, mille eesmärgiks oli ära hävitada Poola-katoliiklike elemendi Ukrainas. Tundes endi jõudude nõrkust võitluses Vene vastu, pöörasid konföderaadid abisaamiseks Türgipoolle,

kes kuulutas sel ajal sõda Venele. Konföderaatidel oli osalist edu. Kuid Türgi sõda kujunes sultanile õnnetuks. Kartes aga ka Vene tõusvat mõju, pani Preisi kuningas Friedrich II Venemaale ette täielise Poola jagamise kava. Peale mitmesuguste kaalumiste Austria ja Vene pool, olid viimased lõpuks Preisi ettepanekuga nõus. 5. aug. 1772 a. kokkuleppe järele Peterburgis tuli Poola jaotamise alla. Venemaa sai Ida-Leedu, piirideks olid Düüna ja Dnjepr jões ja 100.000

misjoni“, millel suur tähtsus, kui Poola rahva jõudu hoidval ja kasvataval teguril riikliselt traagilisel aegjärgul. Terved aated ei ilmenenud mitte ükski haridusalal vaid kõigis teistes eluvaldustes. Tööstuses ja kaubanduses on märgata enneolemata elavust, sõjavägi, ehk küll mitte suurearvuline, on hästi organiseeritud, õpetud, rietatud, relvastatud. Suured uuendused võeti ette ka riiklises administratsioonis. 17 aasta jooksul kasutas Poola rahu ja korraldatud elu huviseid.

Poola rahvuspüha puhul.

Poola Vabariigi praegune sõjaminister Sikorski.

rtkm. maapinda. 1.800.000 hinge võis Vene selle kokkuleppe järele omaks lugeda. Austria sai 2.800.000 hingelise kodanikkude juurekasvu 70.000 rtkl. maapinnaga. Siia alla kuulusid vojvodkonnad Lemberg ja Belz, peaaegu pool Krakaut ja Lääne-Podoolia (maad ülemisest Veikselist kuni Bugini). Preisimaale sai osaks Poola Preisimaa, välja arvatud linnad Danzig ja Thorn, elanikkude arvuga poolmiljoni. Üldkaotus Poolal oli: 392.500 rt. miili maapinda ja 4.629.000 elanikku. Poolale jäi järele siiski suur pindala rahvuslist maad, millel igalpool keema hakkas uus seltskondline töö. Esimene jaotus vapustas kuid kainestas ühtlasi kõige inertsemaid, mahajäänuid Poola rahva ringe. Kõik taipasid, et on tarvis ette võtta uuendusi, mis võiks valada uue voolu värsket elu endistesse vormidesse ja sisse puhuda lõhestatud organismisse vaimu. Ja nende paremate reformaatorite kaunid aated tõrkasid ellu sarnase jõu ja hooga, et aastasaja vanune loidus ja tuiumus näis kaduvat silmnähtava kiirusega. Tekkisid uued asutused, ilmusid esiplaanile uued inimesed. Nimetaksime siinkohal ainult kuulsat „Edukatsiooni Ko-

1787 a. Vene-Türgi sõja lahtipuhkemisel tegi Friedrich II Poolale ettepaneku astuda Preisiga liitu, lubades kaitsta Poola tulevast põhiseadust Vene kallalekippumiste vastu. 1788 a. algas Varssavis oma istanguid erakorraline seim Stan. Malahovski eesistumisel, mis nime sai „suur“ või „neljajaastane“. Seimi tööde tagajärjel tekkis terve rikkalik ajakirjandus ning ta tööde mõju on kirjeldamata tähtsusega. Organiseeriti sõjajõud, milles nähti riiklise korra paratamatut tuge ja alust, kaotati Vene eestkostmine ja viimaks kuulutati välja kuulus

3. mai 1791 põhiseadus.

Ehk küll selle silmapaistva seadusandlise dokumendi üldine vaim laseb oletada teatud vabamõtleva Prantsusmaa mõju, kuid vastuvaidlemata kindel on, et selle põhiseaduse autorid tema kokkuseadmisel on välja läinud kodumaa nõuetest ja sellekohaselt loonud sarnase korra aluse, mille järele kõige suuremat tarvet tunti. Kaine otsustamise näitena toome tõsiasi. Kuningaga võitluse asemele, nagu seda Prantsusmaa

näeme, kõvendavad Poola seadusandjad kuninga mõju, mis küll esimesel pilgul peaks nende vabariiklike ilmuvaatega vastolus olema. Kuningas, kes esialgu kartis seimi töö tagajärge enese võimu piiramises, töötas pärast solidaarselt „isamaalise partei“ esitajatega põhiseaduse väljatöötamise juures. Kohalikul seimid, s. o. slachta omas rõhuvas enamuses avaldasid endi poolehoidu reformaatorite kavale. Seda rohkem aga tulid neile vastu linna seisuse esitajad, kes oma nõudmistele kõige parema vastuse leidsid põhiseaduses.

Peatume mõne sõnaga 3. mai põhiseaduse juures. Riiklike hukkimise kohutava ähvarduse all, silmapilgul, mil oodati pealetungi kordamist Poola riigi territooriumile, mil ringi käisid kõige julgemad oletused venlaste kavatsustest — koguvad Poola paremad pojad seimi, et võidelda oma isamaa eest ja kõrvaldada ähvardavat langemise tonti. Nende poolt väljatöötatud põhiseadus kõrvaldas ebakindla riiklike korra, mis võimaldas võõrasriikide alalisi vahelsegamisi, ning asemele seadis sarnase, mis oma arenemises oleks kindlustanud Poola uuestsünni. Isegi põhiseaduse vastuvõtmine seimis oli kujunenud vaatepildiks, mis täis pinevust ja traagikat. Malahovski, kes äravas, elektriseeritud õhkkonnas seimi koosoleku avab, teadustab, et on saabunud kurvad teated: Poola ministrid välisriikide juures ennustavad uut õnnetust Poolale. Kavatsusel olla uus Poola riigi jagamine. Kuulduvad hüüded: „Oodata ei tohi! Meie peame kasutama käesolevat silmapilku, et päästa isamaad!“ Viimaks pöörab J. Polotski kuninga poole, et tema oma tarkuses näitaks abinõusid isamaa päästmiseks. „Meie oleme kadunud, vastab kuningas, kui meie viivitame veel uue põhiseadusega. Eelnõu on valmis ja ma arvan, et ta praegu kohe vastu võetakse. Viivitame veel paar nädalat ja, võib olla, on siis juba hilja“. Loetakse eelnõu ette.

Eelnõu sisaldab 11 punkti. Valitsevaks usuks loetakse katoliigi usk, kõik teised on sallitavad. Kõik slachta eesõigused jäävad püsima. Kõik linnad kokku võivad seimi saata 24 saadikut, hääleõigus on neil aga ainult neis küsimustes, mis puutuvad otsekohe linna seisusi; linna elanikud saavad õiguse sõjaväes teenida, väljaarvatud rahvusline ratsavägi, mida moodustatakse slachtaga, slachtaga seltsis võtavad osa poliitilisest, rahanduslisest komisjonist ja assessorlistest kohtutest, kus viimases astmes otsustatakse linnade ja kodanikkude kaebasjad slachtaga. Kõigis neis kõrgemates komisjonides on kodanikkudel otsekohene ja otsustav hääle asjades, mis puutuvad linnadesse ja kaubandusse. Peale kahe aastase teenistuse nimetatud komisjonides viiakse kodanikud üle slachta seisusse; sõjaväes nad jõuavad selleni, teenides kapteni aukraadini. Kodanik võib osta slachta maid ja saab selle läbi slachta seisuse esimeses seimis. Iga seim annab 30 kodanikule slachta õigused, valides niisugused, kellel on teened kas sõjaväe teenistuse alal või tööstuses, kes väljapaistsid vabrikute, töötubade, või kaubandusele kasulikkude ettevõtete ehitamisega. Jäävad jõusse lepped, mis maaomanikud sõlminud või sõlmivad oma talupoegadega. Väljamaalased tarvitavad täielist vabadust. Seadusandline võim kuulub senaatorite ja saadikute kojale. Iga kahe aasta tagant astub kokku harilik ja iga 25 aasta tagant — põhiseadusline seim. Täidesaatev võim on kuningal ja tema nõukogul, mis koosneb 6 ministrist, kes vastutavad rahva eest. Kuningas võib neid nimetada ja lahti lasta. Ta peab neid lahti laskma kui 2/3 seimi seda nõuab. Seatakse sisse päritav valitsus; valitseva kuninga surma puhul läheb troon praegu valitsevale Saksoonia kuurvürstile ja peale teda tema tütrele; kuningas ja rahvas valivad temale abikaasa. Konföderatsioonid ja liberum veto kaotatakse.

Peale eelnõu ettelugemist hüüab kuningas: „Kes eelnõu poolt — hüütku!“ Vastuseks: „Kõik! Kõik!“ Ei taheta teist ettelugemist. Kuningale tuuakse piibel

ja kuningas annab vande. Koosolek on lõppenud. Rahva vaimustus uue põhiseaduse vastuvõtmise puhul on kirjeldamatu. Linnad, Varssaviga eesotsas, võistlevad teineteisega kuningale alamsuse ja seimile tänu tunnete avaldamises põhiseaduse punkt III eest. Slachta toetab täie teadvusega üldist vaimustust. Kõik kohalikud seimid, väljaarvatud mõni üksik, andsid vande konstitutsioonile. Ilusamate lootuste ja rõõmsate tunnete viimaseks väljenduseks oli 3. mai 1792. konstitutsiooni aastapäeva pühitsemine. Rahva kestuva rõõmutunnete keskel asus seim uuele riiklisele ehitustööle väljatöötatud konstitutsiooni alusel. Väljaarvatud Edukatsioon Komisjoni võimupiiride äramääramine, seaduste kodifikatsioon ja juudi küsimuse lahendamine, tegi seim ühe aasta kestel kõik: löi ja pani liikuma uue valitsusaparaadi ning juhtis õigesse roobastesse põhiseaduse alusel seltskondlised vahekorrad.

Väljamaal oli konstit. kõige parem mõju. Kuid varsti erakorraliste rahvusvaheliste keeruliste vahekorradade tõttu, kogunesid Poolamaale ähvardavate sündmuste pilved, seda rohkem kurjakuulutavamad, et tabasid teda mitte ainult paremas aatelistes ja vaimutöö tegevusjärgus, vaid tegelikult juba peale üleminekut ellu, täis rikkamat loovtööd. Katariina, peale rahulepingu sõlmimist Türgiga 1792, protesteeris Poola konstitutsiooni vastu ja Vene saadik Bulgakov teatas vägede sissemarssimisest Poola piiridesse. Preisi kuningas ütles ära oma endisest lubadusest, mis antud Poolale tema kaitse kohta. Sellele välisele hädahüule seltsis ka sisemine. Tekkis põhiseaduse vastane liikumine tumedate müüdavate elementide eestvedamisel. Targovices algasid lahingud Poola maa-alale tunginud Vene vägedega. Äraandmise ja sõja jõu ülevõimu tõttu oli prints I. Poniatowski sunnitud Dubenko all taganema. Viimases lahingus võitles hiilgav Poola rahvuskangelane kindral T. Kosciuszko. Vene vägede võitudega ja Targovice põhiseaduse vastaste mõju levinemisega maal, muutus kuninga seisukord ikka enam ja enam raskemaks. Püüdes päästa põhiseadust ja maad, teeb ta Katariinale ettepaneku oma järeltulijaks määrata Konstantin Pavlovitschi. Ettepanek lükati kõrgilt tagasi. Kaotades viimase lootuse kavatses ta ka kaotada viimast, mis tal järele s. o. enesest lugupidamise. Tema ei lakanud mitte üksi võitlemast, vaid isegi läks konstitutsiooni vastaste poole üle, andes Vene pealekäämistele järele. Kurvad, meeleheitlikud vaatepildid avanesid Poola polkudes; väljapaistsid ohvitserid ja riigimehed põgenesid maalt, targovicelased aga, tundes endid piiramatuina peremeestena, hävitasid künniliselt kõik viimase aasta kultuurilised saavutused. Ning 1793 a. Preisi tungival soovil, leidis aset teine Poola jagamine. Ja ainult siis tulid paljud arusaamisele, mis osa nemad Vene kätes olid mänginud. Jällegi kordus seesama alandav nähtus, mis esimese jagamise juures Poola seim oli sunnitud kinnitama jagamist. Selle jagamise järele sai Preisimaa nii kaua ihaldatud ja igatsetud linnad Thorni ja Danzigi ja Suur-Poola: Vene liitis enda külge terve Ukraina, osa Podooliat, Volhõnia ja ülejäänud osa Valge-Venemaat.

Niiviisi lõhestatud organismi liikmed hakkasid liikuma ja avaldasid kõige meeleheitlikumat vastupanu orjastajatele. Tehti palavikulisi ettevalmistusi uueks vastuhakkamiseks. Kui Venemaa nõudis Poola sõjaväe vähendamist 15.000 sõduri peale võttis T. Kosciuszko vastuhakkamise juhtimise enda peale. 24. III. 1794 a. Krakovis andis ta pühaliku töötuse „kuni elu otsani kaitsta isamaad“, ja avaldas manifesti, kus esimest korda kutsus kõik rahva, s. o. slachta, kodanikud, talupojad, vastuhakkamise ühinema.

Esimene lahing Raclavice all lõppes poolakatele võidukalt; 6 tuhandeline Vene sõjavägi löödi taganema. See lahing andis palju julgust ja süididust kangelastele. Kuid mida kaugemale liikus Kosciuszko sisemaale, seda enam muutus Vene ja Saksä ülekaal tuntavamaks. Ehk

küll juhid ja sõdurid Kociuszko väes olid tõsised kangelasid eeskujud ja Suur-Poolas küll kindral Dumbrovski edukalt preislaste vastu võitles, siiski lähenes pikkamisi, kuid kindlalt, meeleheitlase võitluse lõpp. Suvorov, kes värskete abivägedega Valge-Venemaalesaadeti, löi seal Leedu vastuhakkajaid ja kavatses kindr. Fersenile vastu minna, et ühiselt Kociuszko väge ümberhaarata. Kociuszko aga astus enne võitlusesse Maciejovice all. Alguses olid võidu shansid ühtlased, kuid pärast raugesid poolakad, sest loodetav abivägi kindr. Poninski poolt jäi tulemata. Ja ka praegugi on selle lahinguväljale mitte ilmunuse põhjused ajaloolaste poolt selgitamata. Kociuszko üleni veres, raskesti haavatud, langes kasakate kätte, kes teda piikide otsas endi laagri töid. Tema sõjavägi oli löödud ja vastuhakkamise, seega ka Poola riigi olemasolemise saatust — otsustatud!

Sellest vastuhakkamisest võtavad osa talupoegade hulgad, Varssavi ja Vilno linnade käsitöölised, kes endi ridadest sarnaseid kangelasi annavad, nagu tuntud Kihinski, ameti poolest Varssavi kingsepp.

Kuningas, kes nagu eelpool nägime, üldse lootusetult vaatas vastuhakkamise peale, jäi siiski Varssavi. Suvorovi poolt ümberpiiratud Varssav kaitses end kan-

gelaslikult. 10.XI. 1794 a. võetakse temalt tormijooksuga Varssavi eelkindlus Praaga, kus kaasaeglaste arvamate järele Vene sõdurite poolt 12.000 elanikku tapetakse. Varsti peale seda annab Varssav alla. Poola sõjavägi läheb linnast välja ja temalt võetakse sõjariistad. Varssavist viidakse kuningas Grodnosse.

Jõudis kätte III Poola jägamine, millest seekord Vene, Poola ja Preisi osa võtavad. Preisimaa sai Mazovia maakonna ühes Varssavi linnaga ja Leedu maakonnad pahemal pool Njemani. Vene — teise osa Volhõniat ja Leedut. Austria aga — teised lõuna maakonnad linnade Lüblini, Sandomiri ja Krakauga. Peale Katariina surma viidi Stanislaus-August, poolakate viimane kuningas, Peterburi, kus ta suri aastal 1798.

Siit pääle kadus Poola riik enam kui aastasajaks Euroopa mandrikaardilt ja Poola küsimus esialgu Euroopa diplomaatia roheliselt laualt.

Nüüd on aga Poola omale täieliku iseseisvuse saavutanud ning on ajaloolisi eeldusi, et see jääb talle lõpulikuks jäädavaks võiduks.

Poola rahvas pühitseb pidulikult igal aastal 3. maid kui oma iseolemise ja vabaduspüüde sümbolset väljendust.

K. K.

Vürst Josef Poniatovski.

Poola rahvakangelane, Kociuszko kaasaeglane ja kaaslane, väljapaistev väejuht ja Prantsuse marshal Napoleoni ajast — vürst Josef Poniatovski sündis 7. mail 1763 aastal Viinis, kus tema isa vürst Andrzej Poniatovski, viimase Poola kuninga Stanislaus-August Poniatovski noorem vend, Austria sõjaväe kindralfeldzeugmeistriks oli. Vürst Josef Poniatovski astus seitsmeteistkümnendal eluaastal Austria väeteenistusesse, kus varsti enese peale tähelepanu tõmbas ja ruttu aukraadides tõusma hakkas. Oma lahingkarjääri algas vürst Poniatovski Austria-Türgi sõjas 1787 aastal, kus ta keiser Joseph II silma all väljapaistvat vaprust näitas: Sabatshi küla vallutamisel tungis Poniatovski esimesena Türgi kindlustustesse ja sai kuuli läbi raskesti haavata. Sellel ajal oli vürst Poniatovski juba draguni rügemendi kolonel ja keiser Joseph II tiiv-adjutant.

Vaatamata hiilgava tuleviku peale, mis vürst Poniatovskit Austrias ootas, ei lakanud ta mõtlemast oma palavalt armastatud Poolamaa saatuse peale. Kui 1789 aastal Suur Maapäev sõjaväe uue korralduse kinnitas, lahkus vürst Poniatovski Austria teenistusest ja ilmus Varssavi, kus ta ennenägemata energiaga uute korpusete formeerimise tööle asus.

Varsti peale selle ülendati vürst Poniatovski ühes Kociuszkozga Poola sõjaväe kindral-majoriks ja määrati vähe hiljem jalgkaardiväe ülemaks ning uue sõjaväeseadustiku väljatöötamise komisjoni liikmeks.

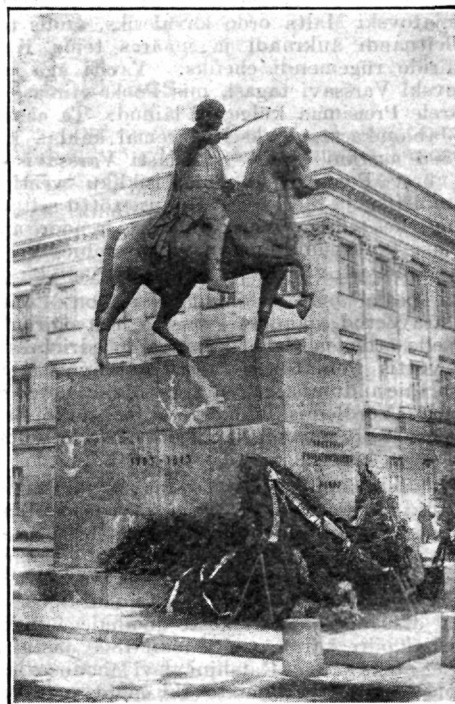
1792 aasta sõjas usaldati Poniatovskile Poola lõuna väe ülemjuhatus, millise väe eesotsas seistes ta ühes Kociuszkozga rea hiilgavaid võite Selentia, Ostroogi, Dubno ja Dubenka all saavutas.

Kui kirgeline isamaalane ja 1791 aasta 3. mai konstitutsiooni pühalikust väljakuulutamisest osavõtja, ei võinud vürst Poniatovski leppida selle asjaoluga, et kuningas Stanislaus-August Targovice konföderatsiooniga ühines; ta lahkus Poolast ja asus väljamaale elama.

Vaheajal saabus 1794 aasta. Kuulda saades, et Krakovis mäss lahti on puhkenud ja et Kociuszko diktaatoriks ning Poola vägede ülemjuhatajaks on valitud, ruttas ta Kociuszko juure ja asus ühte korpus juhatajana, missugusel kohal ta imetlemisvääri-

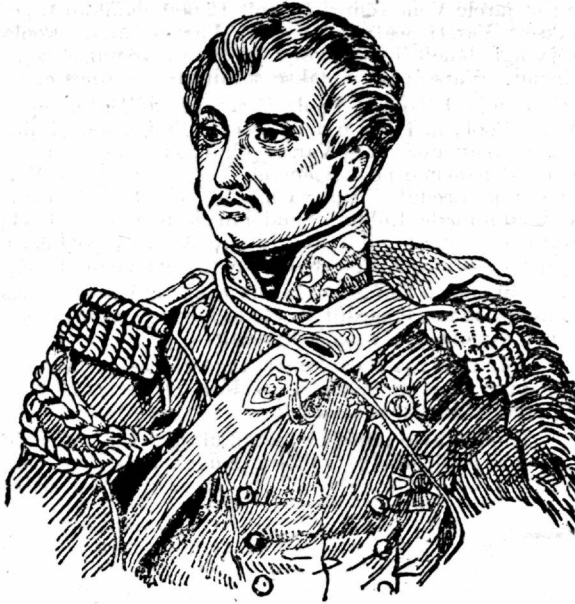
list vaprust näitas, ilmudes oma vägede eesotsas alati kõige kardetavamatesse kohtadesse. Nagu teada, ei lõppenud edukalt see ennastsalgav iseseisvuse võitlus. Kui peale Maciejovice lahingut Kociuszko vangistati,

Poola rahvuspüha puhul.

Marshal Josef Poniatovski ausammas Varssavis.

Poola rahvuspüha puhul.

Marshal Josef Poniatovski.

läks Poniatovski Viini ja lükates tagasi ettepaneku uuesti Austria teenistusse astuda, jäi sinna eraisikuna clama.

1798 aastal suri Peterburis vürst Josefi onu — viimane Poola kuningas Stanislaus-August. Vene pealinnas iluümmisel võeti vürst Poniatovski keisri õuekonna poolt soojalt vastu ja keiser Paul laskis temale oma heatahtlikkust ohttrasti osaks saada. Keiser nimetas Poniatovski Malta ordo kavaleriks, andis temale kindrallleitnandi aukraadi ja määras tema Kaasani Kūrassiiride rügemendi chefiks. Varsti aga pööras Poniatovski Varssavi tagasi, mis Poola viimase jagamise järele Preisimaa külge oli läinud. Ta asus oma Mõisa Jablomkasse, Veikseli paremal kaldal, kus ta kuni 1806 aastani elas. Sagedasti Varssavis käies võitis vürst Poniatovski oma isikliku veetlevuse, terava mõistuse ja meeldiva välimuse tõttu seltskonna poolehoidu, kes teda jumaldama hakkas ja noore andeka sõjaväelase lahingsündmustest rikkas minevikus nägi peituvat tulevast väeülemat ning rahvuslikku juhti.

Kui peale Jena lahingut Napoleon Preisimaa küljest äravõetud maadest Varssavi hertsogiriigi asutas ja selle etteotsa Saksi kuninga Friedrich-Augusti asetask, võttis Poniatovski vastu sõjaministri koha, ning asus täie andumusega uue riigi sõjaväeorganisatsioonisele. Võrdlemisi lühikesel ajal jooksul lõi ta sõjaväe, mis varsti ennast Napoleoni sõdade viimastel aastatel auge kattis.

1808 aasta lõpul oli Poola sõjaväe suurus 36.000 meest, kuid Varssavi hertsogiriigi käsutuses oli ainult üks kolmandik sellest. Jõudis kätte 1809 aasta ja Napoleon algas sõjakäiku Austriasse. Erzherzog Friedrich liikus 40.000 mehelise sõjaväega Varssavi peale. Poniatovski võttis vägede juhatamise enese kätte ja otsustas oma väikeste jõududega Varssavi hertsogiriigi piire kaitsta. 10. mail 1809 aastal löödi Varssavist mitte kaugel Ratshini alevi läheduses lahing, kus Poola sõjavägi ja Poniatovski endid auge katsid, võideldes ennenägemata vaprusena kolm korda tugevama vaenlase vastu. Käputäie järele jäänud kangelastega läks Poniatovski üle Veikseli ja asus seisukohale Varssavi-Praaga eeslinna lähedusesse, otsus-

tades kindlasti viimase võimaluseni vastu panna. Sel ajal lõi Napoleon austerlasi pea-sõjaväljal ja läks Viini sisse. Austerlased taganesid Poolast kiiresti Moraaviasse ja vürst Poniatovski läks Krakovi, kus uut 30.000 mehelist Poola sõjaväge formeerima hakkas, millega ta hiljem sõjakäiku algas. Ta võttis ära Lublini, Samostja, Sandomiri ja lõpuks Lvovi. See sõjakäik oli Poniatovski täielik võidukäik: rahvas tuli igalpool Poola sõjaväele vaimustatult vastu, tervitades tormiliselt vürst Poniatovskit, kui rahvuslikku kangelast.

Peale sõja lõppu algas Poniatovski uue energiaga Varssavi hertsogiriigi sõjaväeorganisatsiooniseerimist, suurendades Poola sõjaväe 100.000 mehe peale. Ta asutas inseneri- ja kahurväe koolid, ning lõi terve rea sõjaväele tarvilikke asutusi.

1812 aasta sõjakäigul moodustasid Varssavi hertsogiriigi sõjaväed umbes 30.000 mehega vürst Poniatovski juhatuse all Napoleoni Suure armee viienda korpuse. Peale selle olid veel 37.000 Poola sõjaväelast ja 30 kahurit teiste Prantsuse korpuste peale ära jaotatud, mis eelneva sõja tähtsamatest lahingutest, näidates imeväärilist vaprust Smolenski ja Borodino all, kus ta oma väeosasid isiklikult rünnakutele viis. Mehiselt võideldes Tarutini, Vjasma ja Beresina juures, elas Poniatovski kõik hädad üle, mis Suurele armeele tema taganemisel osaks said. Beresinast ülemineku päeval oli Suurel armeel rivis umbes 30.000 meest, missugusest arvust umbes 6000 meest poolakaid oli. See oli kõik, mis järele oli jäänud Poniatovski V. korpusest, Gérard'i diviisi 3-st rügemendist ja Claparde'i Veikseli diviisist.

1813 aastal kutsuti Poniatovski Dresdeni, kus Napoleon tema juhatuse alla andis Prantsuse ja Poola väeosadest koosneva korpuse.

Leipzig'i lahingu esimesel päeval, millises lahingus vürst Josef Poniatovski oma vaprusena ja korraldamise andega Prantsuse väele mitte vähe kasu ei toonud, andis temale Napoleon keisririigi marshali aunime. Käsukirjas sõjaväele, mis samal päeval anti, üteldi muu seas: „Soovides avaldada vürst Poniatovskile meie erilist lugupidamist ja tänu, ning soovides ühes sellega teda tihedate sidemetega Prantsuse huvide külge siduda, andme meie temale meie riigi marshali aunime.“

Jatkates lahingut 18. oktoobril kogu päeva, sai Poniatovski käsu oma vägedega katta Prantsuse vägede üldist taandumist. Minnes kuni Leipzig'i eeslinnani ja tehes Poola ulaanide eesotsas mitu edukat rünnakut, sai vürst Poniatovski jalgväe taandumist kattes kergesti haavata. Selle järele mõne ratsaniku saatel Pleisse jõest üle ujudes, tuli Poniatovski Elsteri kaldale. Õnnetu juhuse tõttu olid sillad prantslaste eneste poolt enneaegselt hävitatud. Liginen vaenlaste salk avas ratsanikkude pihta tule, kusjuures vürst Poniatovski teist korda õlast haavata sai. Vaenlase väesalga ülema ettepaneku peale — sõjariistu maha panna, mitte vastates, hüppas Poniatovski hobusega Elsteri jõkke ja voolust silmapilkselt kistud, hukkus selle jõe voogudes.

Alles nädala pärast, 24. oktoobril, läks korda tema surrukeha üles leida. Laip balsameeriti ja saadeti Varssavi, kus piduliku matustalitusega hauda paigutati. Keiser Aleksander I korraldusel, kes vürst Poniatovskit kangelast nägi, anti temale kõik need viimased sõjaväelised auavaldused, mis tema kõrgele seisusele vastasid.

Mälestus vaprast vürst Josef Poniatovskist, sellest rüütlist „sans peur et sans reproche“, püsib Poolas pühalikult tänapäevani, kutsudes välja kõigis suurima lugupidamise väejuhi vastu, kes õigusega on aratreeninud „Poola Bayard“ auväärilise nimetuse.

Oma mälestustes, mis Napoleon St. Helena saarel oma kaaslasele Las Cases'ile dikteeris, ütleb ta Poniatovski kohta järgmist: „Le vrai roi de Pologne, c'était Poniatovski; il en réunissait tous les titres, il en avait tous les talents“. (Poniatovski oli tõsine Poola kuningas; temal olid kõik kuninga omadused ja kuninga talendid.)

Vürst Josef Poniatovski ei olnud abielus. Tema isikuga lõppes hiilgav suguvõsa, kes oma hulgast terve rea kangelasi oli annud.

3. mail 1923 aastal avati Varssavis pidulikult marshal Fochi juuresolekul, kes selleks eriti Poolasse tuli, Josef Poniatovskile mälestussammas, mis kunstnik Thorvaldseni poolt valmistatud.

Poola rahvuspüha puhul.

Marshal Josef Poniatovski surm lahingus Leipzigi all

Karskuse tähtsusest sõjaväes.

Peab tunnistama, et alkoholi tarvitamine meie sõjaväes laialdaselt maad on võtnud. Osa seltskonda arvab, et sõjavägi ei suuda üldse karske olla. Kuid arvan, see mulje on jäänud Vene sõjaväe ajast, sest pole saladus, et Vene kaardiväe ohvitserkond veetis lõviosa oma teenistusest joomingutes. Ilmasõja lahitud puhkemisel sai ka Venemaa aru, et alkohol sõja ilmingimata kaotusele viib, mispärast sõja algul alkoholi allikad suluti. Ilmasõja kogemuste päale tugenev sõjateadus hindab kõrgelt kindlat vaimu, eeldades võitu selles laagris, kus kainus püsib.

Wilhelm II tähendas juba ilmasõja algul: „võidab see rahvas, kes vähem alkoholi tarvitab“, olgugi et sakslasi lahingu eel julgustuseks meelega purju joodeti.

Mõnede tõendused, et meie sõjavägi rohkem alkoholi tarvitab, kui muu seltskonna kiht, ei vasta küll tõele. Niisugusele arvamisele on nähtavasti põhjustanud sõjaväevorm, mille järgi joojused sõjaväelane kergemini silma paistab. Igatahes ei saa aga tõendada, et meie kaitsevägi alkoholi ei tarvita. Ta tarvitab seda, ning väga tihti liigagi palju.

Tarvitab ainult lehitseda ametisade käsukirju, karistuse raamatuid, vaadelda ametist tagandamise ja kuritarvituste põhjuseid j. n. e. Siit kogub eelmisele väitele ülirohkesti tõendusi. Alkoholi rohke tarvitamine kaitseväes on osalt pikkade sõdade tagajärg. Siiski on uurimised kindlaks teinud, et seljatagustes väeosades alkoholil rohkem pinda on kui eesliinil, sest seljatagustel on ta kättesaadavam. Samuti mõjub

kaasa ka ümbritsev seltskond. Meie kaitsevägi on peale vabadussõja lõppu tuntavalt karskenenud.

Kaitsevägi on meil väike ning riigi julgeolek on ainult siis kindlustatud, kui ohvitserkond ja sõdurid karskelt kohusetruud on. Kaitsevägi pidagu alati meeles, et seltskonna silmad on pöördud tema peale, sest tema on julgeoleku tugi. Rusuvalt mõjub kaaskodaniku peale, kui mõni kaitseväelane end sedavõrd on unustanud, et teistele jalgu jääb. Meil käib pea kõik noormeeskond sõjaväeteenistusest läbi. Ma võrdlen siin sõjaväeteenistust kooliga. Nagu joomar kooliõpetajaks ei kõlba, ei kõlba ka alkoholi tarvitaja ohvitser ehk allohvitser sõjaväkke, sest noorsõdur võib kergesti kõik nende pahed omandada. Alkohol hävitab sõjaväelise distsipliini. Joojused kaitseväelane ei suuda temale usaldatud kõrgeid kohustusi üldise korra ja julgeoleku mõttes nõutava täpsusega täita. Täisjootmine on korra ja riigivastastele alati paremaks abinõuks valvurite tähelepanu, valvuse ning otsustamisvõime halvamiseks. Samuti on joojused tarvitatud igasuguste saladuste välja petmiseks, sest purjus peaga lobisetakse palju. Joojused sõduris nõrkeb taktitunne. Joojused ohvitser kaotab autoriteedi sõdurite silmis, — mis väga suur kaotus. Juba sellepärast peaks ohvitserkond karske olema. Ülemate eeskujul alamate olgu aus; ainult see seob ülemaid ja alamaid hingeliselt, sest tugev on sõjavägi, kus valitseb üksikisest arusaamine, täielik ustavus ning mooraalne side.

Karskuse peale on paljud riigivalitsused oma tähelepanu pööranud ning teid otsinud, kuidas riiki kainele mõttes on üldine alkoholi sisseveo, valmistamise, müügi ja tarvitamise keeld, nagu Ameerikas, Soomes j. n. e. Meil selles mõttes on sisseseadud tshekistüsteem. Üldse peab aga tütlemine, et raske on alkoholi vastu võidelda. Sulguda kõik jooma allikad, — ilmub asemele puskar, mis veel kardetavam, kui puhastatud alkohol. Puskari vastu võitlemine on aga siiski kergem.

Pole siiski õige, et meie kaitsevälased on üksikõiksed pealtvaatajad alkoholi hävitava mõju kohta. Selleks on ilusaks näiteks ja teistele eeskujuks Valga garnisoni sõdurite poolt ellukutsutud „Valga sõjaväelaste karskusrühm“, mis omale ülesandeks on teinud võidelda kõigi otsekoheste ja kaudsete abinõudega alkoholi ning teiste joovastavate ainete maitseainena tarvitamise vastu.

Karskusrühma liigeteks on nii ohvitserid, kui ka sõdurid, kes vabal ajal oma jõudu pühendavad karskusküsimuse propageerimiseks kohalikus garnisonis.

Karskuse rühmal on omad ruumid vastava sisseseadega, lugemistuba raamatukoguga, kinoaparaat, võimlemistuba ja einelaud.

Rühm on korraldanud üldteadusliku sisuga loenguid, pidanud karskumõtte propageerimiseks koosolekuid ja levitanud üleskutseid, lendlehti ning karskuse

sisulisi broshüüre. Alkoholi pahe selgitamiseks on väljakutsutud paremaid karskustegelasi, toimepandud näitemängu ja huviohtuid.

Rühm on saanud armsamaks koonduskohaks sõduritele, kus nad vaba aega kasulikult ja mõistlikult veedavad.

Täiesti omal algatusel organiseerisid sõdurid ja ohvitserid nimetatud karskusrühma ning panid selleks kokku oma viimased margad. Peagi käsvas rühma liigete arv suureks. Tuli muretseda suuremaid ruume ja täiendada sisseseadet. Võrdlemisi väikse liikme maksu tõttu ei suutnud rühm omi kulusid katta. Et väljaminekuid tasakaalustada, pandi toime avalik karbikorjandus, korraldati maksulisi kinoetendusi ja kontserte. Kõik need toimingud ei võimalda siiski veel rühmal oma olemasolu vääriilisel kõrgusel hoida. Tal tuleb ikkagi võidelda majandusliste raskustega, mis takistavad ülesannete edukat täitmist.

Nii tähtsast küsimusest, kui seda on karskuse asi kaitsevääs, ei tohi meie vaikes mööda minna.

Karskuse liikumise õhutamiseks ja selgitamiseks kaitsevääs lubas Eesti Karskuseliit omalt poolt tasuta väljasaata instruktoreid, kasutada anda udupilte, ning muid selgitusvahendeid ja meile igapidi kaasa aidata. Seda ei tohi meie aga kasutamata jätta.

On viimane aeg alata kaitsevääs alkoholismi vastast võitlust, ning selleks vastavalt poolt nii majanduslist, kui ka moraalselt toetust anda. D.

Nõukogude Vene Baltimere laevastiku arendamine.

Üheks tähtsamaks Nõukogude liidu päevaülesandeks on punaste merijõudude kavakindel arendamine, peaaegu alikult Balti ja Mustal merel. Baltimere punalavastiku 1923 ja 1924 a. suured sügismanöövid, milledest mitukümmend sõjalaeva, mitmesugused abilaevad, ning mõned maa- ja merilennu salgad osa võtsid, kutsusid esile kõigis rajariikides elava huvi punaste merijõudude suurenemise vastu Balti merel. Isegi suured ilmariigid, nagu Inglismaa ja Prantsusmaa, pühendasid sel puhul teatud tähelepanu punaste sõjalaevastikkude arenemise tendentsile. Et Briti meriväe autoriteetide arvates praegune Baltimere punalavastik oma juhtide ja meeskondade praktilise meriväelise ettevalmistuse ja laevade tehnilise seisukorra poolest küll mitte nüüdisaja meriväe kõrgele tehnilisele järjele ei vasta, võrreldes suuremate meriühtide sõjalaevastikkude seisukorraga, — siiski tuleks Balti riikidel tõsiselt arvestada selle laevastikuga, kui reaalse merijõuga, mis suurem on, kui kõikide Balti riikide laevastikud ühtekokku.

Nagu Vene enamlistest ajakirjandusest näha, jätkavad punased meriväe võimud intensiivselt oma Baltimere laevastiku lahingvõimete kõrgendamist — niihästi laevastiku isiklike koosseisu lahinglise ettevalmistuse süvendamise, kui ka üksikute sõjalaevade tehnilise kordaseadmise alal. Laevastiku lahinglist ettevalmistust kooskõlastatakse muidugi Nõukogude liidu sõjapolitika üldiste põhilausestega, mis rajatud klassivõitluste arendamisele üleilmlises mastaabis. Selle tagajärjel omab ka laevastiku lahingettevalmistus nähtavasti õige mitmekesise laadi, sest laevastikku valmistatakse ette tegelikult mitte ainult suuremate meriväe operatsioonide läbiviimiseks, vaid ka väiksemate partisaan-sõjategevuse iseloomuga pealetungide korraldamiseks lennuväe osade abil, mis tingitud kodusõdade erioludest. Nõukogude sõja-ajakirjanduses avaldavad punased meriväe asjatundjad otsekoheid arvamisi, et punaste sõjalaevastikkude ülesandeks olevat niihästi Nõukogude Vene meripiiride

kaitsemine, kui ka üleilmlise kommunistilise revolutsiooni arenemise aktiivne toetamine. Isegi teada, et vastavalt nendele põhimõttelistele vaadetele sünnib ka punaste merijõudude tehnika arenemine ja lahingettevalmistus.

Petrogradi ajalehtede teatel on praegu Baltimere punalavastikus teostumas õige mitmekülgne õpetegevus, mille eesmärgiks punaste meriväelaste ettevalmistus suvisteks praktilisteks harjutusteks lahtisel merel. Noored meriväelased on riviharjutused kaldal lõpetanud; nüüd on nad praktiliseks eriettevalmistuseks kõik sõjalaevadele määratud, osa nendest on nimetatud meriväe sõjakoolidesse meriväeliste erialade äraõppimiseks. Meriväe juhid täiendavad oma teadmisi meriväe adadeemias ja erilistel täienduskursustel Petrogradis. Noori meriväe juhte valmistatakse ette 4-aastase õppekursusega meriväe koolis, mille juures on ettevalmistuse kool — liig madala üldharidusliku tasapinnaga noortemeeste ettevalmistuseks meriväe kooli astumiseks. Peale selle on veel mitmed meriväe juhtide erikoolid, nagu merinseneri-, hüdrograafia- ja muud koolid, kus meriväe juhte vastavatele meriväe tehnilistele erialadele ette valmistatakse.

Sõjalaevade tehniliseks kordaseadmiseks suviste praktiliste harjutuste jaoks olevat Petrogradi laevatehastes käimas intensiivsed remonttööd. Nähtavasti tõivad möödunud aasta laevastiku suvised praktilised õppesõidud Soome lahes ja Läänemerel (osa laevastikku — dreadnought „Marat“ ja mõned Noviku-tüübilised naftaküttega miiniristlejad käisid kuni Poola rannani) ja suured sügismanöövid ilmsiks rea tõsisemaid tehnilisi defekte üksikute sõjalaevade juures. Nüüd tahetakse neid defekte kiiresti korras kõrvaldada. Remonttööde produktiivsuse tõstmiseks olevat mitmesugused abinõud tarvitusele võetud; nii olevat remont-töökojad varustatud elektri sisseseadetega, laevatehastesse on koondatud suuremad hulgad töölisi, tööpäeva kestvus on äärmuseni pikendatud.

datud, remonttöödest võtavad tegelikult ka laevade meeskonnad osa jne. Üldtähendatud remonttööde kiirendamiseks tarvitusele võetud erakorraliste abinõudega loodetakse laevastiku juhatuse poolt juba 15. aprilliks s. a. kõigi sõjalaevade remonteerimist lõpetada, nii et 15. aprillil juba terve laevastik oleks täitsa sõiduvõimeline surviste praktiliste harjutuste alustamiseks lahtisel merel.

Kooskõlas nüüdisaja meriväe tehnika nõuetega, seatakse laevastiku juhatuse poolt laevastiku lahingettevalmistus täielikku ühendusse merilennuväe tehnilise korraldamisega ja lahingettevalmistusega. Käesoleval ajal kuuluvad organisatsiooniliselt laevastiku koosseisu mitmed merilennuväe luure- ja hävitajate salgad. Baltimere punase merilennuväe suurendamiseks ehitati möödunud aastal põhja-lääne piirkonna (oblasti) õhulaevastiku sõprade seltsi osakonna algatusel kogutud aineliste annetuste abil üks uus merilennu-eskadrill — „Punane Baltlane“, mis koosneb 12 merilennukist. Need lennukid ehitati Petrogradi lennutehases „Krasnõi lžõtshik“, ja anti möödunud-aasta kevadel Baltimere punase merilennuväe juhatusele pidulikult üle.

Möödunud aasta laevastiku suurtest sügismanöövritest võtsid tegelikult osa ka merilennusalgad ühes mõnede maalennusalkadega. Nende osavõtt olnud Nõukogude ajalehtede tõendusel õige edurikas — nii luure ja side pidamise, kui ka õhu lahingtegevuse alal.

Võib oletada, et peale olemasolevate sõjalaevade remonteerimise käesoleval ajal Petrogradi laevatehastes käimas on ka intensiivsed uute sõjalaevade ehitustööd — laevastiku koosseisu suurendamiseks uute meriväe lahingüksustega. Need laevade ehitustööd on praegu teostumas peaaesjalikult tsaarajal alustud laevade ehitamisel lõpetamiseks. Lähemas tulevikus kavatakse täielikult lahingvõimeline seada kergeristleja „Svetlana“, mis möödunud aastal olevat valmis ehitatud. Selle kergeristleja ehitust alustati ilmasõja ajal ühes kolme samatüüpi kergeristlejaga. Laev on 6.800 tonniline veeväljasurvega, kiirus umbes 29—30 merimiili tunnis; relvastatud 15-ne 13 cm. (umbes 5 tolli), 4-ja 10 cm. (4 tolli) ja 4-ja 7,5 cm. (3 tolli) kahuriga. Nagu ülalloodud laeva tehnilistest omadustest näha, kujuneb laev peale täielikku valmisolemist Läänemere oludes suurema lahinguväärtusega sõjalaevaks. Peale selle on valmishitamisel arvatavasti ka mitmed ilmasõja ajal alustatud Novikutüübilised naftaküttega miinisristlejad, nagu meie „Lennuk“ ja „Vambola“, mis oma tehniliste omaduste poolest enam-vähem Briti n. n. „destroyerite“ vastavad. Valmisamisel on arvatavasti ka veel mitmed veealusel paadid.

Baltimere punase sõjalaevastiku tegevasse koosseisu kuuluvad praegu: 1) 2 ühetüübilist dreadnoughti „Marat“ (endine „Petrovlovsk“) ja „Parishkaja kommuna“ (end. „Sevastopol“) — mõlemad 26.000 tonniline veeväljasurvega, kiirus 18—23 meremiili, relvastatud 12-ne 30,5 cm. (12 tolliliste) ja 16-ne 12 cm. (umbes 5 tolliliste) kahuriga, peale selle veel mõned väiksekaliibrilised zeniit-kahurid (2 „Marati“-tüübilist dreadnoughti „Gangut“ ja „Poltava“ on praegu veel remonteerimisel); 2) soomuslaev „Respublika“ (end. „Imperator Pavel I“ — vanemat tüüpi); 3) soomusristleja „Rjurik“ — vananenud tüüpi; 4) kergeristleja „Svetlaana“; 5) kergeristleja „Auroora“ — vananenud tüüpi (laev võttis aktiivselt oktoobri kuu enamlastest mässust osa; laeva „chefiks“ — ideeliseks ja aineliseks toetajaks — on Nõukogude liidu täidesaatev keskkomitee — „Zik“; laev käis möödunud aasta suvel 10. juulist kuni 24. augustini ühes õppelaeva „Komsomoltsiga“ — end. „Okeaan“ — praktilisel õppesõidul Läänemere kuni Arhangelski ja tagasi); 6) 10—12 Novikutüübilist naftaküttega miinisristlejat; 7) 10—12 vananenud

tüüpi söeküttega miinipaati; 8) 2 kahurpaati; 9) 10—12 veealusel paati, 10) 5 kiire sõiduga mootorpaati-hävitajat ja 11) suuremal arvul mitmesuguseid abilaevu — traalereid, hidrograafia laevu, jäälõhkujaid, transport- ja õppelaevu.

Laevastiku koosseisu puuduvad kiire sõiduga ja merilahingus heade manööverdamise võimetega moodsad dreadnought-ristlejad; suurema veeväljasurvega uuemad tüüpi ja suure tegevusraadiusega veealusel paadid ja lennukid, kandvad sõjalaevad n. n. „lennukite emalaevad“, missugused on olemas Briti, Põhja-Ameerika Ühisriikide ja Jaapani sõjalaevastikkudes. Laevastiku koosseisu kuulub Baltimere merilennuvägi, mis koosneb 2 luure-, 1 hävitajate- ja 1 õpelenusalkadest. Merilennusalkade hulka kuulub ka merilennu-eskadrill „Punane Baltlane“.

Merilennukite luure- ja hävitajatesalgad koosnevad normaalselt 11-st merilennukist — nendest 8 tegevat ja 3 tagavara merilennukit.

Ühenduses Baltimere meri- ja õhujõudude korraldamisega ja edendamiseks on teostumas ka laiaulatuselised ehitustööd Kroonlinna meriväe baasi ja kõigi Nõukogude rannaäärsete merikindluste kordaseadmiseks Soome lahes. Erilist tähelepanu on pöördud Kroonlinna meriväe baasi õhukaitse korraldamisele.

Vene Baltimere sõjalaevastiku juhatajaks on praegu Vekmann, endine Mustamere punase sõjalaevastiku juhataja; tema staabi ülemaks on Haller; mõlemad on endised meriväe ohvitserid. Laevastiku juhataja juures on meriväe sõjarevolutsiooniline komitee ja sõjapoliitiline erivalitsus, millele ülesandeks on laevastiku juhtide ja meeskonna poliitilise tegevuse ning meelsuse järele valvata. Punaväe ülemjuhatase nõuetele tahtakse laevastiku isikliku koosseisu ajajooksul puhtenamlikeks aktiivseks revolutsiooniliseks merijõuks muuta. Selleks otstarbeks on loodud laevastikus poliitiliste komissaride ja juhatajate („politruk“) instituit ja igal laeval — kommunistliku erakonna „R. K. P.“ rakukesed. Laevastiku poliitilisi juhte valmistatakse ette meriväe poliitilistes koolides.

Et laevastiku poliitilisele juhatusele igatpidi soodustada laevastiku isikliku koosseisu kasvatamist aktiivseteks kommunistideks, selleks on laevastiku täiendamisel iseäranis suur rõhku pandud noorte meriväelaste poliitilise meelsuse ja nende proletariaalse päritolu (töelistest ja talupeegadest) peale. Noorte meeste vastuvõtmisel laevastiku teenistusse, tahtakse iga aastaga järk-järgult vastuvõetavate nekruute — kommunistide ja noorkommunistide (n. n. „Komsomoltsõ“) protsendilist arvu suurendada. Ühtlasi püütakse ka teenistuse ajal laevastiku meeskonna hulgas kommunistide ja noorkommunistide arvu järjekindlalt suurendada. Tõsist tähelepanu on pöördud laevastiku noorte juhtide poliitilisele kasvatusele — mis sünnib aktiivses revolutsioonilises vaimus. Selleks otstarbeks pühendatakse koolides iga aasta suurem arv õpetunde poliitiliste ainete õpetamiseks; ühtlasi funktsioneerivad kõigis koolides kommunistlikud rakukesed.

Meriväe ja merilennuväe-asjanduse üksikasjaliseks selgitamiseks ja populariseerimiseks laialisemates meriväelaste ja Vene rahvahulkades laialisemates uurimistööd ja kihutustegevust Petrogradis asutatud „Meriväe teadusline selts“. Mitmed tähtsamad Nõukogude meriväe juhid ja asjatundjad, nende hulgas ka meriväe akadeemia õpetlased, võtavad seltsi tegevusest tegelikult osa. Kõigi tähtsamate meriväe ja merilennuväe tehniliste ja taktikaliste küsimuste igakülgseks valgustamiseks korraldatakse seltsi poolt laiaulatuslisi mõttevahetusi ja vaielusi (diskussioone). Selts püüab mitmesuguste abinõudega õhutada eraalgatusel Nõukogude merijõudude arendamise alal, ja saavutada ainelist toetamist Nõu-

kogude seltskondliste organisatsioonide ja rahvahulkade poolt.

Ülalkirjeldatud Baltimere punase sõjalaevastiku sõjatehniline arenemine, mis tihedalt seotud laevastiku juhtide ja meeskondade kavakindla revolutsioonilise kasvatusega, selgitab vaid üldistes joontes ja

ainult mõnest küljest seda sihikindlat intensiivset tööd, mida meie lähemas naabruses punaste merijõudude lahingvõime ja poliitilise iseteadvuse kõrgendamiseks tehakse. Selle töö tagajärjel on Baltimere punane sõjalaevastik väljakujunemas tähtsaks sõja-poliitiliseks teguriks Läänemerele. M.

Arusaamatustest meriväe ohvitserimütsi kandmisel.

Et meil meriväe vorm inglasest laenatud on ja sääljuures meie äranägemise järele vähe muudetud, selle üle pole midagi imestada, sest iga riik soovib ikka omapärasid vormi. Kust meil siis seda täitsa omapärasid vormi võtta, kui vanad riigid kõiksugu kombinatsioonid juba eest ära on näpanud! Mispärasid meil just Inglise vormi ja tema kandmise viisi juure jäädi, pole teada, kuid peab oletama, et tõmbejõuks oli vist suure ja vägeva laevastiku eeskujuga, ning sõprustunne, mis Inglismaa vastu Eesti meriringkondades juba kaua enne Eesti riigi algust pesitses. Pealegi oli sel ajal, kui vormi väljatöötati, meie laevastik parem kõikide piiri-riikide laevastikkudest, — miks siis mitte vägeva laevastiku eeskujuga järele talitada? Meie, inglasest kopeeritud vorm ehk õigem — vormi kandmise viis, oleks siis väga hea olnud, kui meie laevastik oleks ka kasvanud ühevõrra ohvitseride juurekasvuga ja nende vanusega. Praegu võib tähele panna vastupidist: laevastik püsib meil endises suuruses, aga ohvitseride juurekasvu on palju märgata (loen ka vanuse tõusu juurekasvuks), mis vormikandmise määrused keeruliseks on teinud, ehk õigem: keeruliseks on kujunenud meriväes kuld-nokaga mütsi kandmine. Kui nüüd Inglise vormikandmise viisist täiesti kinni pidada, siis kujuneks meil kuld nokaga mütsimehi liig palju, mis meie paari laeva kohta normaalne nähtus ei ole. Seda pahet s. o. „kuldnokkade“ juurekasvu on katsutud piirata, kuid see pole seni hästi õnnestunud. Enne 1923 aastat kohustati meil täiesti Inglise eeskujul admiralisid ja vanemaid ohvitseride kuldilustusi mütsi nokal kandma. Kõik oli korras kuni 1923 a., kui uus vanema ohvitseri auaste — kapten-major, juure loodi. Selle uue auastme maksma hakkamisega tehti siis ka uue auastme kohta see erand, et mitte kõik kapten-majorid ei kannu kuldilustusi, vaid teatud ametkohtade järele, mis sõjaministri ksk. selgesti üles loetletud. See oli esimene kaksiklus, kus ühelele vanematele ohvitseridele loetakse kuldilustused auastme ja teistele — ametkoha järele. Mõõdus veel aasta ja järgmisel, s. o. 1924 a., ülendati jälle terve rida ohvitseride kapten-majoriteks. Kas see nüüd arusaamatuse või unustuse tõttu sündis, — aga uues vormikirjelduses, mis ilmus sm. ksk. 14.II. 24 a. nr. 65., oli sissevõetud, et kõik vanemad ohvitserid kannavad mütsi nokal kuldilustusi. Mitmed ülendatuist lugesid oma kohuseks täpselt vormikirjeldusest kinni pidada ja hakkasid kuldilustustega mütsinokka kandma. Siis alles märgati, et vormikirjeldus on puudulik, sest kuldnokka kandjaid kogus liig palju. Parandati asja sellega, et kuldnokaga mütsi kandmise õigust piirati: vormikirjeldusesse tehti märkus, et kuldilustusi mütsi nokal kannavad ainult need

vanemad ohvitserid, kes väeosa ülema ametkohaal ülemana teenivad. (Sm. ksk. 22.V.24 a. nr. 265).

Kõike kokku võttes on näha, et kuld mütsinoka ümber alalised lahingud käimas on. Kuld nokal puudub kindel alus ja ta on lihtsalt kibeda nalja märk-lauaks vanem-ohvitseride keskel. Mainitud märkus vormi kirjelduse juure määrab ära, et seda ainult üksuste ülema kannavad, kuna mitteülema seda kanda ei või. Sellest tuleb järeldada, et kuldilustus on ametkoha, aga mitte auastme tunnusmärk. Kurvem lugu on ametkoha äramärgimisega, kus ja kes võib seda ilustust kanda. Meil on aga see asi päris segi. Näituseks ühed vanemad ohvitserid kannavad neid vana harjumuse järele, olles arvamisel, et „olen vanem ohvitser, ennem kandsin kuldilustusi ja kannan edasi“, olgugi, et ametkoha järel selle kandmise õigusest juttugi ei või olla. Teine ütleb, et olen laeva komandant ja kannan sellepärast. Kes võib ütelda, et laev, mille sõjaline organisatsioon, kallis väärtus, kahurid peal ja kus tuleb väga tihti tegutseda üksinda oma äranägemise ja vastutuse peale, ei oleks mitte väeosa? Mõned lähevad isegi nii kaugele, et soovivad kuldilustuste kandmise õiguse majandusega, et „mul on majandus laevas — miks mina ei või kuldilustusi mütsil kanda?“ jne. Nii on kuldilustuste kandmine saanud *valusaks kohaks meie meriväe vormi juures*. Kõigis maakera peal olevates laevastikkudes, peale mõne üksiku riigi, saadakse läbi ilma kuldilustusteta ohvitseri mütsinokal, miks siis meie ilma nendeta läbi ei saa? Tarvidust selle järel meil ei ole, sest auastme tunnused märgid on küllalt selgelt väljendatud ja kulda on neis ilma selletagi palju. Kuldilustustega mütsi nokad tuleks laevastikust täiesti välja heita ja jääda ainult harilik-kude varuka ja paguni tunnusmärkide juure. Võtkem eeskujuks meie maavägi, kus loodakse vorm ühesugune ja ta ikka lihtsamaks ja demokraatlisemaks muudetakse, kuna meil meriväes anna aga rohkem kulda! Aeg oleks lõpetada kuldilustustega mütsinoka kandmine meie laevastikus täiesti. Z.

Toimetuse märkus:

Toimetuse arvates ei ole praegu olulist põhjust ka meriväes vormide ümberkombineerimisele asuda. Mis puutub meil hiljuti elluviidud kapten-majori auastmesse, siis oleks siin ebatahtiline tuntuud meririigi vanem-ohvitseri väliseid tunnusmärke meil nooremas auastmes oleva ohvitseri vormi juure anda; sellepärast tuleks kapten-majoritel ülaltoodud artiklis kõne alla võetud mütsi kaunistus üldse ära jätta, kuna kaptenleitn. ja merev.-kaptenitele peaks see aga alles jääma.

Nõukogude valitsuse hüüdsõna „silma küla poole“.

„Silma küla poole“ — niisugune on järjekordne loosung Nõukogude Venes.

UJK. dekreediga 31. jaanuarist 1925 aastal on kindlaks määratud kohapealsete nõukogude ümbervalimised. See sündis hulgaliste sisseantud protestide

mõjul varem peetud valimiste ebaseaduslikkuse kohta. Dekreedile juurelisatud instruktsioonid on ära tähen-datud, et sunniviisilist hääletamist olla ei tohi, ja sellepärast on tarvilik parteita kodanikkudele anda vaba hääleõigus.

Isegi L. B. Kamenev, poliitilise büroo liige ja STO (töö ja kaitse nõukogu) esimees, oli sunnitud tunnistama, et „need ei ole mitte valimised, vaid tööpoolest vormilik pilge talupoegade üle, kui pidada valimisi kõigest 10% osavõttel kogu valijate arvust, — valimisi, mis lõppude-lõpuks määramisele sarnanevad“.

Millega on seletatav see nõukogude võimu ootamata pööre „silmad küla poole?“

Vastuseks toon mõned väljavõtted nõukogude ajakirjandusest. SSSR rahvakomissaride nõukogu esimees A. J. Rõkov räägib omas kõnes käesoleva aasta veebruari kuus peetud Nõukogude liidu (всесоюзной) konverentsil, kus küla seisukorda arutati: „Milles olime siis meie (enamlased) nõrgad kuni seniajani? Peanõrkus seisib selles, et meiega aktiivselt ühes-töötajate vaese ja keskmise talupoegade kihi ring ei olnud küllalt täielik. Riiklise ja parteilise aparaadi abil üksi on selle tööga võimata hakkama saada. Tervis on kiirelt otsustada ja tegutseda, nimelt sellepärast, et külas võrsub meile võistleja kasvava uue kodanlise kihi näol, kes ei maga, vaid tegutseb. See on eriti selge kas või kogu „selkoride“ käekäigust. Ajakirjanduse lehekülgedel ei kao teated omavolist selkor'ide kallal. Need vägivaldsused räägivad küla mitmesuguste kihtide ühiskondlise võitluse algusest. Meile vaenuliku ideoloogiaga „kulak“ hakkab aktiivselt välja astuma selkor'ide tegevuse vastu“.

„Leningradskaja Pravda's“ — kirjutab Al. Hasin: „Selkor'ide tapmised lähevad ühtelugu sagedamaks. Igas ajalehe numbris leidub telegramm küla õiguse eest võitleja piinamisest, peksmisest või koguni sandiks tegemisest. Vigaseks peksetud ja mahatapatud selkor'ide pikale reale on hakatud juure lisama ka nende nimed“.

J. Steklov kurdab Kesk-Täidesaatva komitee Isvestias, et „peale selkor'idele kallalekippumiste on meil toimepandud ka rida kallaletungimisi nõukogude võimu kõige vähemate esitajate, nagu küla nõukogude, valla täidesaatva komitee ja teiste sarnaste edustajate peale“. Tema arvamise järele: „seisavad selkor'id külas nõukogude võimu maksvate printsiipide läbiviimise eest väljas, s. o. vaese ja keskmise massi kaitseks eksploateeriva vähemuse vastu, kes tihti koos töötab nõukogudesse ja parteilistesse aparaatidesse sissepääsenud kuritahtlike elementidega.“ Valge terrori aktide geograafilist laialilagunemist tähelepanu alla võttes, märgib Steklov ka teatud pesad ära, kus öieti see „tume jõud“ pesitseb, näidates Lääne-Siberi, endiste kasakate maade ja erti Valge-Venema peale.

Kes need selkor'id ja rabkor'id siis on, keda küla viimasel ajal sugugi ei salli, et vaatamata kõigi nõukogude valjude repressioonide peale, neid nii süstemaatiliselt hävitama on hakanud? Selkor'id ehk teisiti küla kirjasaatjad (сельские корреспонденты) on tege-

likult OGPU agendid, kelle võrguga kogu nõukogude Venemaa kaetud on ja kes nüüd ka kõikidesse talupoegade asundustesse sissetungisid. Viljaka töö asemel sepitsevad nemad salajasi kaebtusi maaelanikkude peale, nende süüid avalikkuse ette kandes iga väiksema kõrvalekaldumise puhul nõukogude säadustest ja määrustest, ning laotavad väljapressimise eesmärgiga laialulatuslist kuritahtlist laimu enam-vähem jõukamate elanikkude vastu. Igasuguse seaduslikkuse ja õiguslikkuse puudumise tõttu nõukogude valitsuse korras, annavad need salajased ettekanded (kaebtused) väga halbu tagajärgi ja loomulikult kutsuvad siis välja tõsise ja õiglase pahameele elanikkude seas.

Nagu teada, on terve nõukogude võim ehitatud juhtlausel — „jaga ja valitse“. Et valitseda külas, kus talupoegade meeleolu enamlaste vastane, on valitsevatel võimudel tarvis kunstiliselt süvendada vastastikkust lõhet ühe ja sellesama küla elanikkude klassi vahel, seades ühede huvid teiste huvidele vastu. Seda tööd teevadki eduga selkor'id, need madalamad, osalt vabatahtlikud OGPU agendid. Täiesti arusaadav, et talupojad endid niisuguste kuritahtlike ja kardetavate luurajate vastu sõjalale on seadnud.

L. B. Kamenev'i äranägemise järele on talupoegadele tegemist neljasuguse näljaga: kaupade nälg — tööstussaaduste alal; krediidi — oma majandusliku inventaari uuendamiseks, kultuuriline — oma haridusliste nõuete rahuldamiseks ja nälg kohapealse administratsiooni järele, mis oleks aus ja tihedalt seotud kohaliste huvidega.

Vaatame, kui võrd on nõukogude võim neid talupoegade looduslike nõudeid rahuldanud.

Narkomvnutorg'i andmete järele on talupoegade poolt 1922/23 majandusaasta jooksul, võrreldes ajaga enne sõda, tööstussaadusi ja aineid tarvitatud järgmiselt: manufaktuuri — 8,8% põllumajanduslik inventaari — 5,4%, suhkurt — 17,5%, seepi — 43,9% tuletikka — 45%, petroleumi — 49,1%, jalanõusid — 51,9%, soola — 73,1% ja tubakat — 87% ennesõja-aegsest tarvitusest, mis küla põrutavat vaesust näitab. Kui võtta ostu alusüksuseks (põhiüksuseks) puud rukkid, siis võis, L. B. Kamenev'i arvamise järele, — talupoeg temä eest saada enne sõda 5,4 arsinat sitsiriet ehk 94 naela soola, aga 1924 aastal — 2,5 arsinat sitsi ehk 31 naela soola. Paari saabaste hind oli enne sõda võrdne 9 puuda ruki hinnale, aga 1924 aastal — 25 puuda leiva hinnale.

Äärmine raha puudus on üks kõige tuntavamatest puudustest nõukogude majanduses, mis pärast kõik enamlaste mõtted on koondatud välislaenu saamise peale, mis aga senini ei ole õnnestanud. Arusaadav, et riik niisugustes tingimistes peaaegu mingisugust krediiti talupoegadele avada ei saa. Eralaenu protsent tõusis valuutaturul 1924 aastal Ukrainas augusti kuul 10 kuni 25 protsenti kuus, kuna septembril kuni 30%

„SWIFT“ ja „SIMSON“

Inglise

Saksamaa

JALGRATTAD

Suures väljavalikus,
vanade hindadega

= Saadaval üksikult
ja hulgaviisi

= Kõigesuurem jalgratta
osade ladu Eestis

TALLINNAS, A.-S. „KONZENTRA“ PIKK tän. 39.

ulatas; Lõuna-Idas tõusis vabalaenu protsent augustis 15 kuni 25% kuus, septembris — kuni 30 protsendini; Alam-Volga raioonis kerkib krediidi väärtus valuuta turul 1—2%-st päevas septembri algul; kuu lõpuks kuni 1½—2½ protsendini päevas. Muidugi on niisuguse rahaturu pidevuse puhul talupoegadel võimata eralaenu kasutada.

Mis puutub talupoegade kultuuriliste nõuete rahuldamisega, siis on S.S.S.R. rahvaharimise komisar Lunatscharski ettekande järele nõukogude konverentsil 1924 aastal Nõuk. Venes 18 miljoni kirjaoskamatu, sealjuures oli iga tuhande kirjaoskamatu hulgas 271 meeste- ja 629 naisterahvast. Kõige rohkem on kirjaoskajaid 20—29 vanaduses, kuna alla 20 aasta vanuste hulgas, s. o. nõukogude reshimi ajal üleskasvanute seas kirjaoskamane kiiresti langeb. Krupskaja sõnade järel (tema ettekande koostajate 29. mail 1924 aastal RKP Vene kommunistilise partei XIII kongressil), selgub, et kirjaoskamatus kasvab, kirjaoskamatus on kolossaalne. Ta tõuseb iga päevaga sellepärast, et lapsed ja alaealised kasvavad üles kirjaoskamatuena. Niisama on tema teadete järele — „Saratovi kubermangus külasid, kus 800 inimese kohta ei ole ainustki trükirida.“ Suvets kooli juure elama asunud selvoveti sekretäär tarvitas õperaamatud ahjukütteks, nii et kool

täitsa ilma raamatuteta jäi, kuna ajalehed ära suitsetatakse. Samas vallas, naabruses asuvas külas, telliti enne revolutsiooni 50 ajalehte. Praegu on see küla hoopis paremates tingimustes, kui rida teisi külasid, ja ta tellib kõigest 2 ajalehte. Nii rahuldatakse talupoegade kultuurilist nälga.

Nõukogude võimu madalamate orgaanide esitajate eriline müüdavus ja nende tegevuse kaugeulatav omavoli kohalikkude elanikkude suhtes on kõigile juba hästi teada. Nõukogude ajalehed annavad meile küllalt näiteid külade ja valdade valitsusvõimu agentide metsikust omavolist.

Loomulik, et talupojad, kes ülejõuliste maksudega ülekoormatud, kes peavad kõike seda ülekeerulist ja kõige suurema arvulist nõukogude võimuaparaati kuni selkor'ideni ülevalpidama ja kellele mitte midagi vastu ei anta, lõppude-lõpuks kannatuse kaotavad. Olles võimetud seda võimu tervikuna äraheitma, hakkasid talupojad aktiivselt välja astuma selle valitsuse üksikute agentide vastu. Nähtavasti on need sündmused niivõrd hirmuäratavad, et sundisid nõukogude võimu k. a. 31. jaanuari dekreediga kohalikke valimisi ja nendega kaasaskäivat survet äramuutma, ning üle terve Nõukogude liidu ärevat juhtlauset „silmda küla poole“ hüüdma. E. V.

Miiniristlejate tabamine 1918 aasta Jõulupühil.

Kiirelt tungis punaste maavägi 1918 a. sügisel Tallinna poole. Osa meie kodumaast oli juba nende poolt vallutatud. Nende eelväed olid jõudnud mere äärt mööda juba umbes 30 versta kaugusele meie pealinnast. Ka Lõuna Eestist oli suurem osa vallutatud, sest punaste ratsasalku nähti juba Võrtsjärve põhjapoolses otsas, Emajõe suus. Petrogradis oodati peatset Tallinna langemist, mispärast seal ka juba Eesti kommunistid reispakkidega Tallinna sõiduks valmis olid. Mittesoovitavaks nähtuseks oli aga venelastele see asjaolu, et Eesti Ajutine valitsus Balti meres ristleva liitlaste laevastikuga raadio teel ühendust pidas.

Mingisuguste andmete järele oli venelaste teada Balti meres viibiva Inglise laevastiku suurus umbes 50—60 laeva, nende seas 2 dreadnoughti, 6 liinilaeva, 2 monitoori; peale selle hulk kergeid ristlejaid, miiniristlejaid ja traalerisi. Sarnase suurearvulise ja sõja tehnikas igakülgset vilunud laevastiku vastu tundsid venelased kabuhirmu ja ruttasid kohe oma meripositsiooni kindlustama, missuguseks otstarbeks Kroonlinna eelseid tökkemiinide väljasid kõvendati.

Punaväe 7-da armee juhatus, missugune meie vastu ühes Eesti enamlaste väeosadega opereeris, nõudis laevastikult, et see mere ääres opereerivaid väeosasid toetaks ja takistaks vaenlasele nende maavägede seljataha dessanti teha. Laevastik ei julgenud aga miiniväljade tagant merele tulla. Kui meie esimene dessant — kapten Pitka juhatusel öösel 22. ja 23. detsembri vahel Kunda reidile jõudis, kuulusid meie dessant laevastiku koosseisu ainult suurükilaev „Lembit“, väike vahilaev „Lauen“ ja aurik „Lood“, kuna merel paar Inglise miinipaati ristlesid. Venelaste teadete järele võtsid aga dessandi maalesaatmisest osa 2 liinilaeva, 3 miinipaati ja 2 transportlaeva. Loomulik, et sarnased teated mitte ainult demoraliseeritud vaenlase laevastiku hirmul hoidsid, vaid hiljem ka maaväe paanikalise taganemisele teataval määral kaasa aitasid. Paanikat suurendasid veel maavägedes laialilagunenud kuulujutud, nagu oleks laevadelt maale saadetud kõige metsikumaid muste sõjavägesid.

7-da punaväe armee juhatuse pealekäimisel, kes oma taganema löödud väeosasid püüdis jälle edasi-

tungima sundida, tuli Kroonlinnas seisvale laevastikule Moskvast käsk hävitada liitlaste Tallinnas asuv laevastik!

Selleks moodustati Kroonlinnas selleaegsetest parematest laevadest nõndanimetatud eriline eskaader. kuhu kuulusid liinilaev „Andrei Pervosvannõi“, ristleja „Oleg“ ja miiniristlejad „Avtroil“, „Spartak“ ja „Azart“. Eskaadri ülemaks nimetati Baltimere laevastiku revolutsioonilise sõjanõukogu liige Raskolnikov, endine tsaariaegne meriväe leitnant.

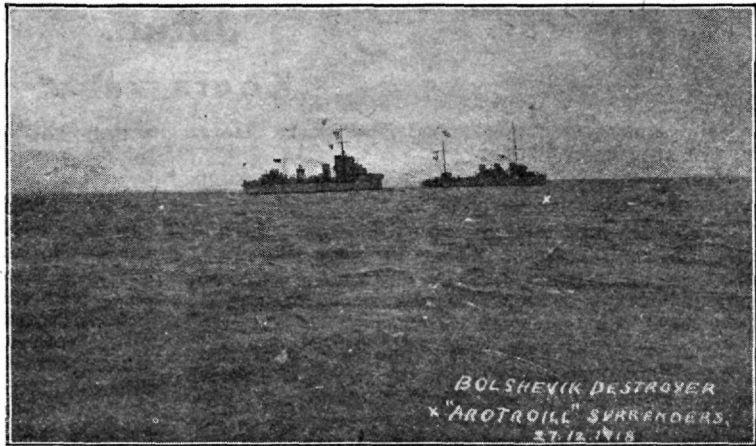
Operatsiooni päevaks määrati 25. detsember 1918a. Nimetatud päevaks sõitsid Kroonlinnast merele ainult „Andrei Pervosvannõi“ ja „Spartak“, sest „Avtroil“ oli Petrogradis ja pidi alles järgmisel päeval järele sõitma. „Oleg“ ja „Azart“ olid aga luurekäigule Kunda lahte saadetud ja pidid sealt tagasitules esimestega ühinema. Tegevuskava seati kokku järgmiselt: miiniristlejad Raskolnikovi juhatusel sõidavad Tallinna alla ja astuvad võitlusse seal oleva laevastikuga. Tuld andes taganevad nad kuni Kõrgesaare (Hochlandi) piirkonda, kus neid „Oleg“ ootab ja pealetungiva vaenlase hävitava tulega vastu võtab. Juhtumisel kui „Oleg“ ei suuda vaenlast hävitada, peab ka tema kuni Schepelevi tuletornini taganema, kus siis „Andrei Pervosvannõi“ vaenlasele lõpliku hoobi annab. Et mõned laevad puudusid, likitati operatsiooni algus 27-da detsembri peale edasi, millest ka Raskolnikov 26-da hommiku vara Kõrgesaare juurest Petrogradi teatas. Selle peale vaatamata asus Raskolnikov „Spartakile“, teatas kell 7 hommikul „Oleg'ile“, et läheb Tallinna pommitama, ja sõitis Westi poole.

Hea ilmaga, sõites 16 sõlme kiirusega, möödus „Spartak“ kell 11 Kokskärist S. poolt küljest ja juba poole tunni pärast jõudis tema Aegna saare juure. Umbes 5 miili kaugusel saarest manööverdades avas ta tule Aegna saare peale, et selgusele jõuda, kas saarel mingisugused patareid asuvad. Nähes, et Aegna saar ei vasta, avas „Spartak“ umbes kell 12.20 min. samaks otstarbeks tule Naissaare peale, manööverdades kursidega Nord ja Süd. Samal ajal märkas „Spartak“

Vene miiniristlejate tabamine 1918 a. Jõulupühil.

Vene miiniristleja „Avtroil“,
praegune „Vambola“, pärast tabamist
merel.

Nordi poolt väikest Soome aurikut lähenevat, mis pidi Tallinna sõitma. Aurik peatati, revideeriti laeva paberid läbi, pandi mõned sõjariistus meriväelased peale ja saadeti Osti poole, käsutades Kroonlinna sõita. Sarnaste manöövritega viitis „Spartak“ umbes kolm tundi ja alles kell 13.15 min. võttis ta kursi Kadrioru majakate liini peale, et Tallinna lahte sisse sõita. Enne kui „Spartak“ saarte vahe jõudis, märkas ta Tallinna reidilt mere poole sõitvaid 4–5 sõjalaeva. Kohe võttis „Spartak“ kursi Nord-Ost 45 ja kiirendas käiku kuni maksimumini, lootes õnnelikult Kroonlinna jõuda. Vahe vähenes silmanähtavalt ja, jõudes 60 kabeltovi kaugusele, avasid juba tagaajajad tule, millele ka „Spartak“ vastas. Inglise miiniristlejad suurendasid käiku kuni 35 sõlme tunnis, kuna „Spartak“ keskmiselt ainult 25 sõlme jõudis teha, sest viimata meeskond ei suutnud tarvilist auru pida; samuti tuli ka turbiinides rikkeid ette, nii et sagedasti ühte ehk teist turbiini tuli stopata. „Spartakil“ tuli lasta temale järeltulijaid Inglise miiniristlejaid liiga terava nurga all, mispärast tal ka võimalik ei olnud kõiki kahureid tarvitada. Bakipealne suurtükk, võttes liig terava nurga taha poole, purustas oma gaasidega ära käsitussillal oleva kaardi kasti ja seal sees olevad merikaardid. Sellega kaotasid laeva juhid võimaluse laeva kohta täpselt äramäärata ja õiget sõidu kursi pidada. Vähe aega peale seda märgati, et laev sõidab madalas vees. Kohe muudeti kursi, kuid juba jooksis laev täie käiguga Delvesi (kuradimuna) madalikule. Vahepeal olid Inglise laevad juba 30 tabeltovi kauguseni jõudnud ja nende kuulid kukkusid juba „Spartaki“ ümber. Kartes täielikku hävitust, lasid segadusse läinud venelased kohe punase lipu maha ja tõstsid valge lipu masti. Ühtlasi lõpetati ka kohe laskmine. Inglise peatusid oma laevadega, jättes „Spartaki“ ja enese vahel umbes 15 kabeltovi ning saatsid paatidega mõned mehed oma meeskonnast alla annud laevale. Oma laevade abil päästsid inglased ta madalikult ja pukseerisid Tallinna, kuhu õhtu kella 19-eks jõuti. Järgmisel päeval anti „Spartak“ inglaste poolt Eesti Ajutisele Valitsusele üle.

Nõndanimetatud erilise eskaadri ülem Raskolnikov, kes „Spartakiga“ nii julgelt Tallinna lahte tahtis sõita, oli laeva vangil sattumisel kõige rohkem mures enese saatuse eest. Sellepärast, riietus ta kohe madruse vormi ja peitis enese meeskonna seltsis alla laeva ruumi. Ohvitseride ja osa meeskonna poolt tehti aga tema teguviisi inglastele teatavaks, kes siis ta arreteerisid ja Inglismaale saatsid. Hiljem vahetati ta Venemaale tagasi, kus ta kuni tänapäevani kommunistlikes parteis tegutseb, olles juhtivatel kohtadel.

Järgmisel päeval peale „Spartaki“ merele sõitmist, s. o. 27. detsemb., jõudis ka teine miiniristleja „Avtroil“, mis samuti Raskolnikovi eskaadrisse oli määratud, Petrogradist merele, et teiste laevadega ühineda. Kõrgesaarest kus lähedal „Oleg“ kogu aeg seisis — oodates „Spartaki“ tagasitulekut, ehk vähemalt mõnesuguseid teateid temalt, missuguseid aga ei saanud, — möödus „Avtroil“, ilma et „Oleg“ oleks märganud ja sõitis Eesti poole. Juba kell 8 ristles ta Kokskäri ligidal mitmesuguses kauguses ja läks siis Revalsteini poole. Kell 11 märkas ta enesele vastu sõitvat Inglise laevastikku. Pöörates kohe Osti poole ja andes 32 sõlmelise käigu, lootis ta Kroonlinna pääseda. Temale järgnesid 3 Inglise miiniristlejat umbes samasuguse kiirusega. Jõudes umbes kell 12 Ekholmi traversile, ilmusid Kuuda lahest üks Inglise kerge-ristleja ja 2 miinipaati. Osti poolt tulevad laevad liginesid ruttu, ühtlasi käigu peal „Avtroili“ tulistades. Viimane, nähes et pääsemist ei ole, andis end vangi ja pukseeriti inglaste poolt Tallinna. Samuti nagu „Spartak“, anti ka „Avtroil“ Eesti Ajutisele Valitsusele üle, et neid kommunistide vastu võitlemiseks tarvitada. „Spartak“, mis raskesti vigastada oli saanud, viidi Noblessneri tehasesse remonti ja ühes sini-must-valge lipu tema peal ülestõstmisega, nimetati ta „Vambola“ks“ ühes tüübi — „eskadrennoi minonosets“ — ümbernimetamisega miiniristlejaks.

2. jaanuaril 1919 a. kell 11 päeval tõsteti ka „Avtroili“ peal üles sini-must-valge lipp ja nimetati ta ümber „Lennuk“ks“. Samal päeval toodi „Lennuk“ sadamasse, kus ta kapten Pitka poolt määratud komanderi vanem-leitnant Veigelin'i juhatase alla anti. Ohvitserid ja osa meeskonnast, kes mitte kommunistlike partei liikmed ei olnud, — nendest ka mitmed eestlased, kellelel isegi perekonnad Tallinna olid jäänud — jäeti laeva edasi teenima, kuna teised Naissaarele vangilaagrisse saadeti.

Kuni 5-da jaanuarini komplekteeriti koosseisu ja puhastati laeva sellest eht revolutsioonilisest mustusest, kusjuures eluruumidest labidatega tuli mustust välja tõsta. Ööl 5 ja 6. jaanuari vahel sõitis miiniristleja „Lennuk“ juba sadamast välja ja varahommikul, 6. jaanuaril, sõitis esimest korda merele — uhkelt lehviva sini-must-valge lipu all täitma kangelaste ülesandeid oma kodurahva vabastamiseks.

Samuti järgnes temale peale paarikuulist remonti ka miiniristleja „Vambola“.

A. V.

Jutud.

„Koera vaht.“

Nii nimetavad merimehed vahikorda laeval kella 12 kuni kella 4 hommikul.

Tahan jutustada ühest tormisest ööst, mil mulle juhtus just see „koera vaht“.

Keskööl, just viimase klassi löögiga käis läbi laeva häirekella tuntud pörin. Ei võiks küll ütelda selle kella kohta pörin, kuid ka mitte helin, sest hääl kuulduv niisugusena, nagu sünnitaks seda malmpada, mille vastu vahetpidamata taotakse.

Umbes samal ajal, kui vaikisid häirekellad, oli terve laeva meeskond kohtadel, nagu see ankrust lahkumisel on ettenähtud. Vaatamata, et juba suurem osa meeskonnast oli magama heitnud, ei jäanud ühtki meest oma endisele kohale.

Eluruumid olid tühjad; keegi polnud tegevuseta. Vist vaevalt võib võõras, kes laevas ei ole olnud, ette kujutada täielikult sarnast elu ja jooksmist, mis sünnib laevas, kui häirekellad äkki kõigest jõust pörisema hakkavad. Hüpatakse kohalt, ükskõik kus keegi sel korral juhtub olema. Haaratakse üliirised ümber ja tormatakse välja tekile ehk ruumidesse mehhanismide juure, just sellejärele, missugust signaali annavad need pööraselt pörisevad kellad.

Praegu joosti ankruga juure pakile, paatidesse, mis poomide küljes olid, ja tekil trappide juure. Sellepeale vaatamata, et umbes sada inimest korraga kõige kiiremasse tegevusse asusid, ei olnud kuulda mingisugust kisa ega segadust. Kuuldus ainult saabaste klobinat teras tekil ja tumedat jooksmise müdinat.

Kõik mehed olid kohtadel. Kostasid üksikud komandosõnad läbi kätteruumi ventilaatorite hüümise, nagu „kiiremini, paadid talide alla“, „talid klaariks“. Ülevalt sillalt hüüti paki peale: „Kas ankur on klaar?“ „On klaar!“, vastati sealt.

Varsti kuuldus vile ja mõlemas poordis vinnati paadid üles. Sillalt hüüti: „Hiiva ankur“, millele paki pealt samuti vastati ja kohe kuuldus spilli masina töötamist, mis rasket ankruketti hakkas üles vinnama. „Paneer!“, hüüti pakilt ja vähe hiljem: „Ankur kerkis!“

Sellele järgnes sillalt hele vile, mispeale lipp kahvlesse tõsteti ja anti käsk: — „väike käik edasi!“.

Divisjon algas reisu ettevaatlikult ja targu, lahkudes Tallinna reidilt oma ankruga kohalt, ja sõitis merele, hoides kursi Kadrioru majakate liinis. Esimesena sõitis „Lennuk“, teisena umbes 2 kabeltovi distantsiga „Vambola“ ja viimasena „Lembit“.

Vaevalt tuntavalt öötus pikk „Lennuk“ ja sõitis uhkelt pimedas sügisöös vahus harjadega lainetele, jättes otse enese taha pealinna kesköö tuledega.

Paremast poordist puhus aga tugev Nord-Osti tuul.

Teenistusest vaba meeskond lõpetas omad tööd tekil ja läks alla eluruumidesse, kus nii soe, valge ja hea puhata. Kuuldus ainult ühetooniline propellerite töötamine ja lainte kohisemine vastu välispoordi.

Mõnus oli jätkata poolelijäänud und lae all kii-kuvas kois.

Sarnase mõnususe osalisteks said ainult osa meeskonnast. Teised pidid vahil olema sillal ehk all masinas ja katlaruumis. Ette paki peale pandi ka miinivaht, sest peale viimaste tormide olla jälle merel lahtiseid miine nähtud.

Olime mööda juba Aegna saare tule traversist, kui käsk anti kustutada käigu tuled ja suluda kõik illuminaatorite luugid, et ühtki valguse kiirt laevast ei paistaks. Oli meil ju eesmärgiks tungida näge-

matalt vaenlase vetesse ja suluda tõkke miinidega tal tee laevade liikumiseks.

Olgu, et see ainult manööver oli, kuid siiski tuli see teha täielikult sõjaseisukorra tingimustes. Hoolikalt käis bootmann kõik ruumid läbi ja lasi illuminaatoritele luugid peale kruvida. Isegi masinaruumi luukidele pandi purjeriided katted peale, et sealtki mõni juhuslik valgusekiir äraandjaks ei saaks. Kui kõik illuminaatorid olid sulutud ja tekituled kustutatud, vaatas bootmann ka väljaspoolt poordi illuminaatorid järele. Kui ta siis kindlasti teadis, et ühtki valgusekiirt kusagilt ei paista, teatas ta sellest mulle. Käisin ka omakorda poordidel vaatamas ja teatasin sellest siis komanderile.

Nüüd kestis sõit lahtisel merel täiesti pimeduses. Muudeti kurssi ja sõideti otse vastu tuult, mis ikka valjunes ja järjest suuremaid laineid vastu laeva poordi paiskas.

Eest paistsid ainult mõne sülla kauguselt öötuvad vahus lained ja tagant läbi pimeduse järeltuleva laeva kogu.

Kui suurepärase ja võimas on tormine meri pimedal ööl! Suured lained näivad kohutavate veemägedena, millede harjad ehitud valge palistusega ja sinakas mustad küljed nagu marmorist välja raiutud. Hiigla mereelukana ilmuvad nad pimedusest laeva ette ja järgmisel silmapilgul löikab terav laeva föör nagu noaga neile kerele, lõhub nad pooleks, muudab vahuks, paiskab kaugele kahele poole, virutab vastu illuminaatorite klaase ja kõrgele üle komandosilla. Jumal hoidku tekil inimest, kes sarnase laine kätte satub. Siin lööb laine ta libedal dekil jalust maha ja enesega ühes kandes paiskab ta kas vastu tagumist silda ehk üle poordi, kui õnnetu veel viimasel silmapilgul relingut kinni ei jõua haarata.

Ülevall peilkompassi juures samuti ka allpool sillal töötades tuli lainega paisatud vett üle pea. Vahimees teatas, et meeskonna eluruumi tulla läbi korratu illuminaatori vett sisse. Komanderile, kes komandosillal viibis, sellest ettekandes ja vastavat korraldust saades, jooksin alla, kus ruumi põrand juba veest ujus. Iga uue lainega löi illuminaatori vahelt vett sisse, sest tihenduskuumi oli vana ja osalt katkine. Püüdsime takistust teha käepärast olevate abinõudega, mis meil ka õnnestus.

Samuti oli ka ohvitseride ühiskajutisse läbi illuminaatori tihendusete ja ventilatorite torude vett tulnud. Lõpetades tekil ja ruumides hädapärasemaid korraldusi, läksin jälle sillale. Trepist ülesminnes sain tugeva lainega vastu nagu ja rindu. Kõige viimasena tulev laev teatas, et ei jõua enam meile järele ja palus luba Tallinna tagasi pöörata. Ruttasin raadio jaama vastava korraldusega. Seal käies tuli end kõvasti kinni pidada, et laine ja tuul mitte üle poordi ei viiks. Sillale tagasijõudes olin täiesti märg.

Torm kestis ikka edasi, üks laev oli teelt tagasi saadetud ja „Vambola“le väike apardus juhtunud. Nüüd loobuti esialgselt kavatsusest ja pöörati tormist kaitstud Käsmu reidile.

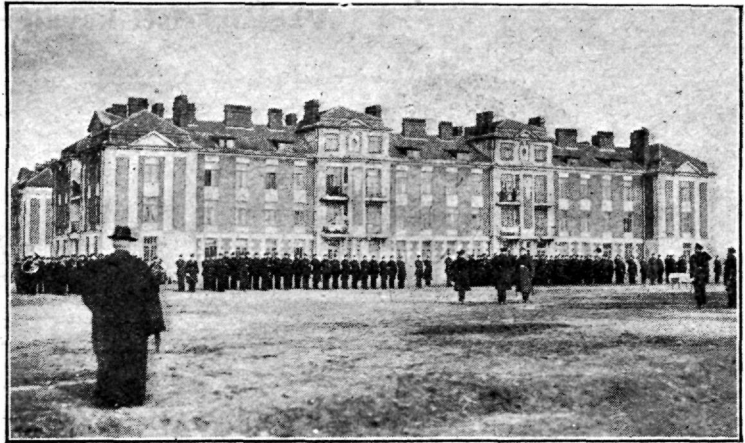
Veel kord matsid lained laeva oma alla ja kallutasid seda otse kohutavalt, siis aga liikusid laevad päri lainet ja jõudsid pea varjatud reidile. Mis sellest, et ka siin lained olid ja laeva öötsuma panid, need olid ju ainult surnud lained.

Kui uuesti häirekellad läbi laeva pörisid ja meeskonda ankrule minekuks kohtadele kutsusid,

Merijõuduude elu.

Noorsõdurite vannutamine meriväe
ekipaashis 18. IV. 25.

jooksid mehed kukkudes ja komistades libedal ja õõtsuval laevadekil oma kohtadele.

Kaks rasket ankurt kinnitati põhja ja nagu hiiglane, kes jalad tormile vastupanekuks vastu maad surub, tõmbas „Lennuk“ ketid stiiviks ja põõras oma terava fööri vastu tuult.

Juba lõi idataevas valgeks ja algas hommik kui lahkusin sillalt, andes vahipidamise üle oma seltsimehele.

Läksin kajutisse, vabastasin enese märgadest riistest ja heitsin voodisse, kus laeva õõtsudes uinusin.
N. L.

Sõja- ja meriväelised teated välisriikidest.

Lõuna-Ameerika vabariikide sõjalaevastikud.

Argentiina.

Argentiina vabariigi sõjalaevastiku koosseisus on kaks 30.000 tonnilt lahinglaeva „Rivadavia“ ja „Moreno“ (samanimelised ristlejad said 1903 aastal Jaapanile müüdnud), 4 vana soomusristlejat (7000 t.), 2 rannakaitse soomuslaeva, 2 kergeristlejat (4000 t.), 4 Noviku-tüübilist miiniristlejat ja teised vähemad laevad.

Jättes kõrvale vanemad laevad, peatume lahinglaevade ja „Novikute“ juures. Mõlemad lahinglaevad on ühetüübilised, ehitatud Ameerikas ja varustatud Ameerika kahuritega. Veeväljasurve mõlemil — 30.000 tonni.

Turbiin-mehanism võimaldab käiku 22½ sõlme tunnis. Kahur-relvastus koosneb 12''—50 kaliibr. kahuritest, mis asetatud 6 kahekahurlisse torni. Kõik 12 kahurit lasevad üle mõlemi boordi ja 8 kahurit ette ja taha.

Peale selle on nad varustatud veel kaheteistkümne 6'' ja kuuteistkümne 100mm kahuriga, ning 21'' miini aparaatidega; soomus — 12''; on olemas ka veealune kaitse jne.

Nagu sellest kirjeldusest näha, on laevad väga head. Ehitatud on nad 1914-1915 aast. ja olid tol ajal paremad laevad maailmas.

„Novikud“ on ehitatud Saksamaal. Nad on 1200 tonnilt ja nende kiirus 34—36 sõlme. Miiniaparaadid on 21'' kaliibr. ja kahur-relvastus koosneb neljast 100mm kahurist.

Brasiilia.

Brasiilia sõjalaevastik koosneb enam-vähem vanadest laevadest. Tähtsamad laevad (lahinglaevad, kergeristlejad ja miiniristlejad) on ehitatud 1907—1910 aast. Just tol ajal ärkas Brasiilias elav huvi sõjalaevastiku vastu. Asutati meriväe liit, kelle ülesandeks oli äratada huvi meriasjanduse vastu. Selle tagajärjel

suurenes ka laevade chitus, kuid aegajalt kaob huvi ja ühes sellega ka laevade ehitused.

Oma koosseisu poolest on Brasiilia laevastik kõige nõrgem teistest Lõuna-Ameerika laevastikkudest. Ehk tal küll oma soliidne sõjategevus selja taga, pole see aga suutnud teda, sõjalisest seisukohast väljaminees, kuigi väljapaistvaks teha.

Praegusel ajal on Brasiilia laevastikul 2 lahinglaeva — veeväljasurve 21.000 t., kiirus — 21 sõlme ja kummagil kümme 12''—45 kaliibr. kahurit; 2 kerget luure-ristlejat — 3000 tonni, kummagil kümme 120 mm kahurit, kiirus 21 sõlme; kümme 650 tonnilt miini paati ja 3 väikest veealust paati.

Hooletu ümberkäämine mehanismiga on mõjunud laevade korrasoleku peale, peaasjalikult just kiiruse mõttes.

Peru.

Perul, mis asub Lõuna-Ameerika läänepoolsel rannal, on võrreldes teiste Lõuna-Ameerika vabariikidega, kõige väiksem laevastik; ta omab siiski soliidse sõjalise mineviku (ehk küll mõned operatsioonid ebaõnnestunud).

1864-65 aast. pidas Peru sõda Hispaaniaga, mis võidurikas oli; 1879-81 aast. sõda Tshiilega lõppes suurte kaotustega nii meri- kui ka maaväes (lahingutes Ikvike ja Puenta-Angamose juures).

Praegusel ajal on Peru laevastikus kaks 3000 tonnilt kergeristlejat (kiirus mitte üle 20 sõlme), 1 miiniristleja ja 5 veealust paati; viimastest on kolm ehitatud 1920 aastal. Oma praeguse suuruse ja seisukorra tõttu ei saa Peru laevastik kuigi tähtsat osa etendada.

Tshiile.

Tshiile vabariigi sõjalaevastik väärrib kõige tõsisemat tähelepanu. Igakülgne hindamine tunnistab teda kõige paremaks laevastikuks kogu Lõuna-Ameerikas (kuigi ta tehniliselt kõige tugevam pole).

Vabadusristi kavalerid.

Noorem-leitnant Osvald Pakkas
Vabadusristi II liigi 3. järgu kavaler.

O. Pakkas sündis 1901 a. 15. nov. Narvas. Üldhariduse sai Narva-Jõesuu kõrgemas algkoolis. Punaste sissetungimisel Eestisse, astus 1918 a. sügisel kaitseliitu, mille koosseisus kõikidest lahingutest Järva-Jaani-Paide liinil, Järva-Jaani-Kuremäe-Jõhvi liinil ja Narva all enamlaste vastu osa võttis kuni nende tagasitõrjumiseni üle Narvoova jõe.

Kaitseliidust astus 4. juulil 1919 a. vabatahtliku sõdurina 4-dasse jalgväe rügementi ja võttis osa kõikidest lahingutest eesliinil kuni 27-da oktoobr. 1919 a. 27. oktoobr. 1919 a. viidi O. Pakkas üle Narva kooliõpilaste rühma, kust 1920 a. märtsis määramata aja peale vabastati. 1920 a. 1. okt. astus O. Pakkas V. R. sõjakooli rahuaegsetele kurstustele, millised 1922 a. 27. juulil lõpetades 1. suur-tükiväe rügementi teenistusse määrati. 1924 a. 1-sel märtsil sai üleviitud 1-se diviisi õpekompanisse, kus 7. mail 1924 a. õnnetu juhtumise läbi käsigranaadiga raskelt haavata sai. Peale paranemist viidi ta üle 1-sse jalgväe rügementi ja komandeeriti 19. augustil 1924 a. Ranna-Õhu-Sisekaitse ülema käsutusse. Praegune teenistuskohd — Lääne maakonna Rahvaväe ülema k. t. Haapsalus.

Meriv. noor.-leitnant Alfred Pontak
Vabadusristi II liigi 3. järgu kavaler.

A. Pontak sündis 31. detsembr. 1899 a. Viljandi maak., Võsiku vallas. Üldhariduse omas Tallinna Vene gümnaasiumis ja sõjaväelise — E. V. meriväe kadettide kooli rahuaegsel kursusel, mille lõpetamise järele 20. dets. 1921 a. meriv. noor.-leitnandiks üfendati, vanusega 9. okt. 1920 a.

A. Pontak astus sõjaväe teenistusse jaanuari kuus 1919 a. ja määrati soomusrong nr. 3 luurajate salka reameheks, kus lahingus samal kuul haavata sai. Peale paranemist ilmus märtsis rongile tagasi ja sai samal kuul uuesti haavata. Paranemise järele viidi ta Tallinna kooliõpilaste pataljoni ja sealt dets. kuus 1919 a. — Sõjakooli meriväe klassi. Peale ohvitseriks ülendamis teenis A. Pontak mitmes sõjalaevas ja meriväe kalda-asutustes mitmesugustel kohtadel ja praegu — m-r. „Lennuk'il“ miiniovitseri abina.

Lahingtegevusest Vabadussõjas võttis ta osa enamlaste vastu 24. jaan. kuni 31. märtsini 1919 a.

Peale Vabadusristi annetati A. Pontak'ile ülesnäidatud vahuse eest veel tasuta maa normaal-talu suurus.

Esmalt — tal on hiilgav minevik; 1865 aasta väljaastumised Hispaania vastu ja Tshiile-Peru sõjalised operatsioonid on kuulsusega krooninud Tshiile merimehi. Praegusel ajal on käimas laevastiku täiendamine.

Võrreldes Tshiile lahinglaeva „Admirante Latorre“'t Argentiina omadega, on vahe suur; näiteks, „Moreno“ külg-kogupauk kaalub 5000 kgr., „Latorre“ oma aga 30% rohkem (6670) ja seda ühesuguse veeväljasurve juures.

Praegusel ajal on Tshiile laevastikus üks lahinglaev — eelpool nimetatud „Adm. Latorre“ (1912 aast. sai nimetatud laev ühes teise samasuguse laevaga Inglismaale panditud ja ilmasõja algusel olid need mõlemad Inglise laevastiku teenistuses, kus „Latorre“ ümber nimetati „Canadaks“, kuid 1920 aast. anti

laev Tshiile vabariigile tagasi), veeväljasurvega 28.000 tonni ja kiirusega 23 sõlme tunnis.

Kahur-relvastus koosneb kümnest 14" — 45 kalibr. kahurist, mis asetatud 5 torni ja neljateistkümnest 6" kahurist kasemattides. Soomus on vähe õhem kui Argentiina laevadel. Laeval ei puudu ka 21" miini-aparaadid.

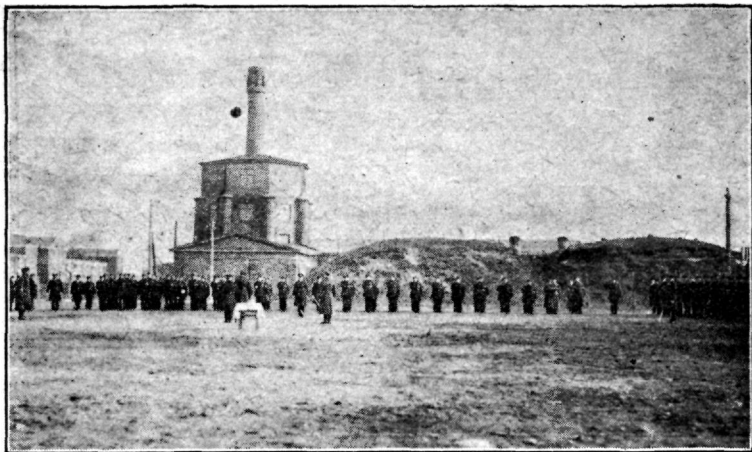
Teised suuremad laevad on vanad ehitused (1893—1899); need on 2 soomuslaeva ja 4 soomusdekiga ristlejat.

Miini-laevastik koosneb kolmest 1700 tonnilisest „Lieder“ laevast, kiirusega 32 sõlme, 21" miiniaparaatidega ning 120 mm ja 100 mm kahuritega (Inglise laevastikus tuntud „Brock“, „Folklore“ ja „Botha“ nimede all), 6-st vähemast vanast miiniristlejast ja kuuest 400 tonn. veealusel paadist. A. U.

Merijõudude elu.

Noorsõdurite vannutamine Meriväe ekipaashis 18. IV. 25.

Poola.

Et peaaegu kõik allohvitserid saanud univormid keha järele ümber teha lasevad — sai sõja-ametkonna poolt otstarbekohaseks tunnustatud, et allohvitseridele valmis univormi asemele materjal välja antaks ja raha õmbluskuludeks, kui õmblemine mitte sõjaväe töökodades ei sünni. Sel viisil valmistatud univormid saavad arvele võetud ja jäävad sõjaväe omanduseks.

Varssavi kõrgemasse aukohtusse kuuluvad: kindralid Zelikovski, Dzierzanevski, Kressler, Osinski, Haller, Vroblevski ja viitseadmiral Porebski.

„Petit Parisien“ järele olla Poola sõjammister seletanud: Armees peab tugevaks jääma, sest et lüüasaamine tuleviku sõjas meie iseseisvuse lõppu tähendaks. Sõja juhtumisel võiks Poola kaks korda

rohkem Saksa väeosasid piiril kinni pidada, kui Venemaa 1914 a. Poola valvab selle järele, et naabrid sõja-ettevalmistustes temast ette ei jõuaks. Kahurvägi ja sõja-lennuasjandus tulevad täiuseni viia. Poola tahab oma käes pidada seda, mis temal praegu olemas on — ilma et uusi maa-alasid juurde võita ihaldaks.

Tsheho-Slovakkia.

Sõjaministeerium lubas reserv-ohvitseridele nende soovi järele teenistusstaashi läbimiseks garnisoni manöövritest univormis osa võtta. — Praaga kasarmutes said sisseastunud sõdurite jaoks põllumajanduslikud kursused. — Prantsuse eeskujule järele saab armees sisseviidud ka marshalli tiitel.

K—s.

Kaitseväe elu.

Merijõudude navigatsioonieelne tegelus.

1. Taline tegelus.

Tali mõõdub hoogsas töös sõjalaevade ja merikindluste jooksva remondi juures. Sõjalaevastikus teostatakse see ka osaliselt meeskonna enese poolt. Läheneb navigatsiooni aeg ja kiirustatakse töid, et sõjalaevastikul võimalik oleks plaanikindlalt navigatsiooni alustada.

Soodne tali võimaldas katkestamatut ühendust pidada merikindlustega, missugune ülesanne täita oli v-l. „Tallinnal“, saatelaev „Sakala“ ja v-l. „Kompass'il“. Aprilli lõpus algas navigatsiooni ka k-l. „Mardus“, kuna Peipsi laevastiku divisjon 1-st maist navigatsiooni seisukorda asub.

2. Õpetegelus.

Oktoobrikuus 1. a. algas meriväe jungide II kursus, mis katkestamatult edasi kestab.

1. veebruaril ilmusid meriväkke käesoleva aasta noored, mil intensiivne tegevus nende ettevalmistuse kallal algas.

Sõjalaevastiku meeskonna ettevalmistust teostatakse Meriväe ekipaashis, mis selleks ajaks omab suurema ajutise eri-koosseisu. Merikindluste meeskonna ettevalmistus sünnib koha peal, kuna ühe osa spetsialistide ettevalmistust ühiselt meriväega Meriväe ekipaashis teostatakse.

Nagu sipelgapesas, kihab ettevalmistuse perioodil elu Meriväe ekipaashis. Hommiku vara äratavad sig-

naali-sarved noori meriväelasi üles, kes siis kuni hilja õhtuni väsimatult rühivad, et omada tarvilikku oskust eesolevaks tegeluseks.

Päev algab hommikul võimlemisega, siis järgneb rivi, teoreetiline ja praktiline õppus erialadel. Meriväe ekipaashi ruumikal spordiplatsil kihab elu, ühed komandod tulevad, teised lähevad; klassides vaheldub õpetund ühest vahetusest teise. On ka neid klasse suur hulk: komendooridele, galvanöörile, signalistidele, rooluritele, masinistidele j. n. e. Samal ajal kestab ka jungide ettevalmistus, kuna köögis tegutseb kokkade kursus majapidamise instruktoriga juhatusel.

Kõik kursused ei mahu Meriväe ekipaashi ja administratiiv-alal (kirjutajad ja varahoidjad) on nad korraldatud Merijõudude staabi juures. Viimane kursus kestab juba 3-t aastat ja tulemused on näidanud tema vajadust kirjutajale ja varahoidjale mitmekülgse oskuse andmiseks. Kursusel võetakse läbi organisatsioon, administratsioon, asjaajamine, majandus, raamatupidamine, telefoniasjandus ja masinakiri.

Ei piirdu noorte kasvatamine mitte ainult päevakava tundidega, vaid nende kasvatuslike külje arendamiseks korraldatakse õhtuti õpetlikke loenguid ning kinoetendusi.

Noorte seas tegutseb spordi arendamiseks spordiring ja meelelahutuse alal on suurim raamatukogu, siis laulukoor, keelpillide koor ja pasunakoor. Viimased korraldavad tihti pidusid.

Merijõudude elu.

Noorsõdurite vannulamine.
Paraadi marss.

Märkamata möödub õpetegevus kiires intensiivses tempos ja märkamatult saabusid katsed 16-dal ja 17-dal aprillil ja edasi 18. aprill — meriväe järjekorraline suupäev — noor-meriväelaste sõjaväelise truudustöötuse andmine ja nende ümbernimetamine täieõiguslisteks kaitseväelasteks.

3. Noor-meriväelaste vannutamine.

Kenal päiksepaistelisel hommikul 18-dal aprillil rivineb noorte pataljon uuel ruumikal vastselt valmis- saanud spordiplatsil, — paremal tiival meriväe orkester.

Meriväelaste keskel silmame mõnda salka maavormis — need on merikindlustest komandeeritud spetsialistid.

Kell 9 saabus kohale merijõudude juhataja meriväe-kapten Salza ühes staabi ülemaga kapten-major Grenz'iga, keda piduliku marsiga vastu võetakse.

Järgneb vaimulik vannutamise talitus, mida toimivad pastor Stokholm ja preester Saamon kahe usukombe järele.

Vaimuliku talituse järgi tuleb merijõudude juhataja soojas kõnes noortele meriväelastele nende kutse tähtsust meelde ja laseb neid merikombe järele h-ra Riigivanemale ja Vabariigi Valitsusele riigihümni helide saatel 6 korda „elagu“ hüüda. Sellele järgneb 3 korda „elagu“ ülematele ja pataljon rivistub paraadi marsile. Pealtvaatajaid on kogunud hulgaliselt ja huviga vaadeldakse iseteadlikult ja mehislalt defileerivaid särkeid ridu. . .

Sellele järgneb väeosade komplekteerimine noortega.

Paari tunni pärast on ka see ülesanne lahendatud ja peale lõunat algab noorte rännak sõjalaevadele meriväe orkestri saatel läbi linna.

Edasi kestma jäävad veel meriväe jungide kursused ja administratiiv-ala kursused, mis 1-ks maiks lõpevad.

Ei ole kaugel navigatsioon — 1-st maist algab see juba osaliselt. 1. mai on meriväe pööripäev — mustad peakatted vahetuvad valgetega ja algab navigatsioon. Samal päeval pühitseb oma IV aastapäeva meie tugema pealinna kaitsekants — Aegnasaare merikindlus.

4. Meriväe ohvitseride hariduse täiendamine.

Sügisel alanud miiniohvitseride kursus (vaata „Sõdur“ Nr. 44-45 m. a.) jõuab suve alguks lõpule.

Meriväeohvitseriderahuaegne kursus lõppes märtsi kuus ja selle lõpetasid 17 ohvitseri, kuna mõnel veel täiendavad katsed sooritada jäid. Kõik lõpetajad on alalisväe ohvitserideks nimetatud.

Aprilli algul komandeeriti Inglismaale eriala kursusele 2 ohvitseri: üks ettevalmistuseks miini-, ja teine — kahuralal, kuna varsti neile Merijõudude staabi ülem kapten-major Grenz järgneb, kes kõrgemate meriväe ohvitseride kursusele komandeeritakse.

Kevadel algas meriväes järjekorraline tuukrite kursus, kuhu sel aastal ka meriväe ohvitseri õppusele komandeeriti, et sel tähtsal alal vastavaid spetsialiste ettevalmistada.

Peab veel tähendama, et suvel algab meriväe kadettide III kursus Sõjaväe ühendatud õpeasutuste juures.

Võtan vastu tellimisi

teenistuse ja esitluse
vormiriiede õmblemiseks,
ning teiste sõjaväeliste
rätsepatoode
:—: peale. :—:

Rätsepmeister
R. Pessin

TALLINN,
Niguliste tän. nr. 6—1

5. Sportline tegelus.

Ühes õpetegevusega on arenenud ka sportline ala. Noortega on tihenened meriväe sportlaste read. Merijõudude Spordi toimkonna hoogsal tegevusel on igas väeosas ellu kutsutud spordiringid ja kättesaadavaks tehtud sport tema mitmekesistel aladel.

On alanud jalgpalli meeskonna moodustamine. Eesolev suvi rohkearvuliste väljamaa külalistega annab hääd võimalust jõu katsumiseks. Omavahelised võistlused on juba alanud.

Suurte raskustega viidi lõpule merijõudude spordiplatsi ehitus. Ehitusel on murutenise plats, mis 1-ks maiks valmis saab. On avatud veespordi ala, kus toimkonna kasutada purjejaht ja paadid. Välja on töötatud laiaulatusline suvine tegevuskava. Lgs.

Sõjaväe majandusühisus.

Sõjaväe majandusühisus tegutseb meil juba 1920 a. peale. Hoolimata lühikesest tegevusigast ja neist raskustest, mis ühisusel on tulnud üle elada, on S. M. Ü. tegevus alaliselt laienenud, mida tõendab kõige selgemalt alaliselt kasvav läbimüügi suurus.

Nii on kaupu müüdnud 1921 a. (siia hulka arvatud ka 3 kuud 1920 a.) — 40 miljoni, 1922 a. — 34 miljoni, 1923 a. — 45 miljoni ja 1924 a. — ligi 47 miljoni marga eest.

19. skp. peeti ära nimetatud ühisuse järjekorraline peakoosolek. Nagu 1924 a. aruandest ja koosolekul juhatuse poolt antud seletustest selgub — on S. M. Ü. läinud aastal rahuloldavate tagajärgedega töötanud. Puhtsõjaväeliste tarbeainete hindade reguleerimisel on ühisus läinud aastal nähtavat osa etendanud. Uue kaitseväe vormi kinnitamise järele olid üksikute tarbeainete hinnad eraettevõtjate poolt alguses ennekuulmata kõrgeks kruvitud. Nii nõuti alguses suvemuüsi eest 1200—1800 marka. S. M. Ü. vahelesegamisega alanesid nende hinnad 700 margani. Samuti on ühisusel korda läinud vormiriiete ja jalaõude valmistamise hindasid tuntavalt alla suruda.

S. M. Ü. äriseis 1. I. 25., mis on tasakaalu viidud Emk. 9.518.982.—, näidates ülejääki Mk. 834.591.—, samuti ka kulude ja tulude arve 31. XII. 24., kinnitati koosoleku poolt ettepanud kujul. 1924 aasta ülejäägist, peale tarvilikkude summade mahaarvamist riigi- ja omavalitsusmaksudeks, liikuva varanduse amortisatsiooniks, mitmesugusteks ühisuse kapitalideks ning tasuks revisjoni komisjonidele, — määrati: liigetele 8% dividendiks ja 5% ostupreemiaks.

Kindral Laidoneri nimelisele invaliidide kapitalile määrati Mk. 25.000.—
Kaitseliidule määrati „ 25.000.—
Vabadussõjas langes nute ausamba heaks . . „ 25.000.—
ja V. Ohv. kesk. ruumides vabadussõjas langenud ohvitseride mälestuseks marmortahvlite ülesseadmiseks „ 35.000.—

Läinud aastal oli ühisuse läbimüük Mk. 46.984.262.—
Sellest saadud kasu „ 3.861.655.— s. o. 8,21%
Kulused oli „ 3.023.064.— s. o. 6,43%
Ülejääk „ 838.591.— s. o. 1,78%

Ühisuse tegevuse arnemine viimasel paaril aastal annab kindlat lootust, et ühisus tulevikus üheks suuremaks ja elujõulisemaks areneb meie ühistegeliste ettevõtete peres, ning oma ümber koondab kogu kaitseväelaste pere. —s.

Tallinna garnisoni murdmaajooks.

3-mal mail s. a. korraldatakse Tallinna garnisoni väeosade vahelised murdmaajooksu võistlused Mustamäelt — V. S. „Spordi“ aeda. Võistlusmaa pikkus on 4—5 klm. Võistlejate kogumine on võistluspäeva hommikul kell 9.30 Nõmme raudtee jaamas. Auhindu on määratud 20, kogusummas — 10.000 mrk. väärtuses. On loota mõnesaja mehelist võistlejate hulka.

Raamat-teated.

Väljamaa sõja-ajakirjandus.

„Aero“ nr. 1. Sisu: Öhusõda ja merisõda“, „Õhuvõitluse taktika“, „Katsed keerleval tsilindriga“ ja „Eri-lennuki mootori tüüpide võrdlus“.

„Sana ja Miekka“ nr. 3. Sisu: „Kaitsevalmis olek ja rahva hing“, „Majandusline sõjavalmisolek“, „Mõnda kaitseorganisatsiooni hiigla ülesannetest“, „Hoolekande kapitaalised moodustama“, „Sõjaväeliste koguduste tarvilikkus ja võimalus“ ja „Kirjatuvide“.

„Suomen Sotilas“ nr. 4—5. Sisu: „Soome sõdade ja kaitseasutuste ajaloo üldjooned“, „Soome sõdur ja kaitseliitlane! Sina kaitsed kodu ja kodupaika!“ ja „Uued majanduslised määrused sõjaväes“.

„Suojeluskuntalaisen Lehti“ nr. 6—8. Sisu: „Mõned mõtted Karjala sõjakogemustest“, „Jäägrite töö“, „Sõjaline laskurtegevus uuele alale“ ja „Kiri sõjast“.

„Kungliga Krigsvetenskapsakademins Handlingar och Tidskrift“. Veebruari kuu number. Sisu: „Merisõja teaduse esitaja aasta-aruanne“, „Sõjateaduse esitaja aasta-aruanne“, „Lisad arvustustele Gustav Adolf II operatiivsete otsuste kohta peale Breitenfeldi lahingut“, „Kas on jalgväe õpemaarustikud (Rootsi maarustikud E. R. I, II ja IV osa) kokkuseatud

silmaspidades koosseisu hariduse tasapinda ja relvastust“, „Kahurväe koht marsirivis“ ja „Võitlusgaaside tarvitamisest“.

„Svensk Militärtidskrift“ nr. 1. Sisu: „Rajajõe piir“, „Riigi ettevalmistus sõjas“ (taktikalised ülesanded ja muud).

„Militaert Tidskrift“ nr. 3—4. Sisu: „Divisjoni kahurvägi eelväe toena“, „Mõned märkused kehalise kasvatuuse kohta noorte koolis“ ja „Jalgvägi tulevikus“.

„Heerestechnik“ nr. 2. Sisu: „Möödapääsematus ja võimalus väljaoludes algiiruse mõetmisi sooritada“, „Uued teodoliidi tüübid“, „Soomusrongid ilmasõjas ja peale selle“, „Märkused Saksa suure raadio väljainäituse puhul“.

„Militär-Wochenblatt“ nr. 28. Sisu: „Majandusline mobilisatsioon praegusel ajal“, „Materjaal või moraal?“ Nr. 29. Sisu: „Kerge automat-püss või püstol?“ Nr. 30. Sisu: „Ratsavägi Palestiina sõjaväljal“, „Mõtted praeguseaja armee jalgväe rügemendi koosseisu kohta“ ja „Divisjoni kahurväe kõvendamine lahingus, liikumisel ja taganemisel“. Nr. 31. Sisu: „Mõtted praeguseaja armee jalgväe rügemendi koosseisu kohta“. Vene sõja-ajakirjanduse järgi sele-

tatakse, et praegune Vene ohvitserkonna koosseis poliitilises suhtes järgmine olla:

	Kommunistid	„Teistest“ parteidest
Juhtisid	69 pr.	31 pr.
Armee juhtisid	85 „	15 „
Diviisi komanderisid	45 „	55 „
Rügem. komanderisid	41 „	59 „
Kompani komanderisid	41,5 „	58,5 „
Rühma komanderisid	59 „	41 „

„Allgemeine Schweizerische Militärzeitung“ nr. 4. on pühendatud surnud endise ülemjuhataja kindral U. Wille mälestusele.

„Militärwissenschaftliche und technische Mitteilungen“. Jaanuari — veebruari kuude nr. Sisu: „Pzemysli kindluse teine ümberpiiramine“, „Sõja otsustamine õhu teel?“, „Kunstlik udu“, „Välja-suurtükkide maskeerimine värvide abil“, „Prantsuse tank (Char de Rupture)“, „Väljaarmee raskemad kahurid“ nimelises artiklis käsitatakse näitlikult seletades kuulsaid 30, 38. ja 42 sm. mörsereid. Lõpuks — „kindlustamine“.

„Alere Flamman“ nr. 1. (Tornio, Italia). Sisu: „Saksa presidendi sõjalised ülesanded ja 5 paragr.

Albertino valitsuse viisi“ — Autor seletab uurimuses poliitiliste tegurite mõju varemate valitsuse viiside peale, revideerib Veimari valitsuse viisi ja näitab, kuivõrd tähtis on uurida määrusi valitsuse esimehe sõjaliste ülesannete kohta, mida ta lõpuks arvustab. „Kahur või kerge haubits?“ ja „Itaalia sõda 1915 — 18 a. a.“
A. R.

Käesoleval aastal ilmus Poolas trükist „Przegląd artyleryjski“ (suurtükiväe ülevaade) nr. 1. milles mitu eriteadlast artiklit:

Insener Schreiber — „Vastuvõtte ja ümbertöötamine, jooksev kontroll ja preemia andmine suurtükiasjanduses“. Kol.-leitn. J. Cviertniak — „Jalgväele kaasaskäiva suurtükiväe organisatsiooni küsimus, Saksa, Prantsuse ja Poola määrustikkude valgestusel.“ Reserv kapten Mazdzienski — „Praeguse ja tuleviku jalgväe relvastamine“. V. O. — „Tuleviku suurtükivägi“. Kapten Vieliczko-Vielcki — „Suurtükiväe tegevus-jooned“. Leitnant J. Kirchmayer — „3 aastat topograafilist tööd N. poligoonil“. Kindral-maior Pozerski — „Vahendita toetusuurtükivägi.“ Väljaannet täiendavad arvustused ja öendused.
K. U.

Kroonika.

— Lahkumineku teottu riigi julgeoleku küsimustes esitasid sõjainimest kindral J. Soots ja siseminister K. Einbund Riigivanemale omad lahkumise palved. Vabariigi Valitsuse koosolekul, kus ministrite lahkumist arutati, jõuti otsusele, et riigi julgeoleku kaitses enam põhimõttelikka lahkuminekuid ei ole, mille tõttu siis ka lahkujad ministrid oma nõusolekut avaldasid valitsusse edasijäämiseks.

— 1. Eesti polgu aastapäevast 26. apr. Tallinnas, ohvitseride keskkogu kasinos võttis osa umbes 50 polgu ohvitseri ja kutsitud auvõõrast. Lauakõnedes tuletati meele polgu tähtsust, üksikute isikute teeneid polgu rajamisel ja üksikuid episoodide. Lõbus koosviibimine kestis hommikuni.

— Vab. Valitsus otsustas lubada vastu võtta ja kanda Poola valitsuse poolt annetatud „Polonia Restituta“ aumärke — kolonellidele R. Reimann'ile, T. Rotberg'ile ja major J. Lepp'ale ja „Krzysz Saleczuych“ aumärke kapten A. Schmidt'ile.

— 2. aprillil suri kommunistide vägivaldla ohvrina Solovetski saare vangimajas endine 1917-1918 a. Eesti tagavara pataljoni ülem kolonel Jakob Rosenbaum.

— Laidoneri kapitali korjandus on tänavu 10. mail. Eeltööde korraldamiseks peeti 28. aprillil raekojas seltskondlikkude organisatsioonide ja ajakirjanduse esitajate koosolekut.

— Autasuna maad saanud kaitseväelaste õiguste kindlustamise sihil on põllutööstusteeringu välja töötanud sellekohase eriseaduse, kus ettenähtud mitmesugused soodustused. Muuseum kavatsetakse autasuna tasuta maasaajatele maast lahtiütlemise korral maksta rahalist tasu 100.000 marga suuruses.

— 1920 a. asutatud Sõjaväe Majandusühisuse tegevus laieneb järjest. 1924 a. äriseis näitas tasakaalu 9.518.982 marka ja ülejääki 834.591. Peakooolekul määrati liigetele dividendiks 8% ja ostupreemiaks 5%. Laidoneri nimelisele invaliidide kapitalile 25.000 mk., kaitselele 25.000 mk., vabadussõjas langenute ausamba heaks 25.000 mk. ja ohvitseride keskkogu kasinos vabadussõjas langenud ohvitseride mäles-

tuseks marmortahvlite ülespanemiseks 35.000 mk. Puhtsõjaväeliste tarbeainete hindade reguleerimisel on ühisus etendanud tähtsat osa, allasurudes eratevõtjate poolt kõrgeks kruvitud hindasid.

— Julgeoleku kindlustamiseks on sõjainimestri käsukirjaga vastutus julgeoleku ja korra alalhoidmise eest pandud diviisiülemate, ranna-, õhu- ja sisekaitse ülemale ning Saaremaal rahvaväe ülemale peale, nõudes nendelt olukorrale vastavat kindla käega tegutsemist antud kindral-kuberneri volituste piires. Kaitseleit allub operatiivselt diviisiülematele ja ranna-, õhu- ja sisekaitse ülemale. Igas garnisonis ja allraionis määratakse diviisi ülemate käsukirjaga julgeoleku eest vastutav isik, kes seal asuvaid kaitseväge osasid ja kaitseleidu malevat käsutab.

— Siseministri käsukirjaga on 27. aprillist arvates tsiviilvalitsemise korras tunnustatud alluvaks sisekaitse ülemale kindral Unt'ile järgmised kolm maakonda: Harju maakond ühes Tallinna ja Baltiski linnaga, Lääne maak. ühes Haapsalu linnaga ning Järva maak. ühes Paide linnaga, väljaarvatud Tapa alev. Kindral Unt'i asetäitjaks määrati tema abi kolonel A. Seiman.

— E. Riigivanema vastuvõtmisekava on Lätis erikomisjoni poolt lõpulikult välja töötatud ja vastu võetud. Väljasõit Tallinnast sünniks vastusaadatud Läti erarongiga 8. mail kell 11 õhta, tagasisõit 11. mai õhta.

— Soome president külastab Eestit 21—24. maini. Sellest ajast viibib president ühe päeva Tartus. Vastuvõtmise eeltööde tegemiseks on moodustatud erikomisjon koosseisus — välis-, sise- ja sõjainimester või nende esitajad. Komisjon töötab välisministri juhatusel.
O. K.

Kirjavastused.

V. K—se, Otepäas. Saadetise leiata lehest. Olete meie alaliseks kaastööliseks arvatud.

E. M—s, Tartus. Sõnumitele, mis puutuvad kaitseleidu elusse, palume tingimata ülesvõtted juure lisada.

KAITSELIITLANE

Sõnake eluvõitlusest.

Mõned mõtted.

Tänapäeva inimene peab taotlema täit elumõtet ning kohanema täie eluga. Meie aeg on ise ülesseadnud need nõudmised ja neid tuleb täita igal vaimliselt vabal inimesel. Et aga püsida täisväärseks ja vabana ning maitsta elu täies ulatuses, peab olema seks ettevalmistatud. Tuleb luua soodsaid tingimusi ja eeldusi.

Valmistumine täiele elule peab esimese järgu küsimusena huvitama igaüht, kel otsekohene suhe loomuliku ja terve eluga. Ka neid, kes kavatsesid astuda eluga teatud vahetada. See nõuab aga võitlust, armutat heitlust enesega, sest inimõnn omatakse alles täieliku võiduga enese üle. Eriliselt ägedasse võitlusesse enesega peab astuma see inimkonna liige, kel on kohustus mitte ükski enese, vaid kogu ühiskonna vastu ning kellest oleneb riigi ja kaasinimeste igakülgne julgeolek. Ma mõtlen siin valve jõude — kaitseliitlasi ja sõjaväelasi. Ennast elule ettevalmistades, saavutaksegi vääriline jõud ja tahe, mis koos hoiab rahvaste eluvõimu ning seda kaitseb.

Inimese elamistae ei koondunud ainult isiklikele huvidele. Suurearvulise ühiskonna üksliikmena peab ta oma elu seadma ka selle kasuks ning kursi võtma tema huvides. Samuti, kui on kogu ühiskond vastutav ühe, nii ka üks on vastutav kõikide eest. Sarnane sotsioloogiline vahetada peab väljakujunema ka kaitseaparadi juures, kus laiem ühiskondliku ulatusena esineb riik kogu rahvaga. Valvuri iga väiksemgi saavutus võitlusest enesega leiab täie hinnangu terve riigi poolt. Kõik sõjanduslikud ettevalmistused ja distsipliin võivad tugevada ainult moraalselt ning vaimliselt kindlale alusele. Selle saavutame aga eluvõitlusest, eestkätt võitlusest enesega.

Ükski hingetõmbus universumis ei lähe kaduma, ilma et teda tähele pandaks. Ning Jaan Tõnissoni poolt öeldud sõnadega — kui sääsk ihub nokka maakera koore vastu, siis maakera liigub. Sarnane võrdlematu tähtsus on igal väiksemalgi võidul, mis ilmub päalungi tulemusena enese vastu.

Nagu üks ilma suuremaid elureformaatoreid, ameeriklane Upton Sinclair omas „Elu raama-

tus“ tähendab, ei omandata elulisi teadmisi kunagi ei koolist, ei ajalehtedest, ega kirikust. Kolmest nimetatust on esimene ebakompetent, teine autu ning viimane ebaajakohane. Et aga valmistuda täiele elule, tuleb hoida vaim vaba igast kivinenud vormist ja dogmast. Peab leidma õige sihttee avarasse ellu ning sääl omama väärilise positsiooni.

Igasuguse kooli ülesanne seisab ainult te avamises enesekasvatuse tööle. Tubli pädagoog võib ainult nii palju teha, et äratada õpilases ellu ta vaimlikud tõeks pidemed ja võimed. Teeb noore inimese, nii öelda, enesega tuttavaks. Siin juures ei tohi aga õpetaja ega ka ükski teine vaimliselt väljakujunenud isik elus oma autoriteediga mõjutada. See võib jääda kergesti külge ning saada noorele inimesele saatuslikuks. Nimelt kaotab ta sellega enese ja see on sama suur, kui terve elu kaotus. Autoriteedi toel kohanemine täiele elule on patustamine individualiteedi ja kogu inimõiste vastu. Siis pole enam juttu vabast inimesest.

Kuid sarnane autoriteedi mürk tungib kallale ka tegelikust elust, väljaspool õpeasutusi ning nimelt isegi vanemate täiskasvanute isikute juures. Ei või aastatega piirata, kust peale inimene enam võõrastele mõjudele ei alistu ja kus ta võib areneda iseenesega ning mõjuvabana. Igatahes kasvatatakse vanulgi päivil omale külge teiste hüved või pahed.

Nii siis esimese tõsiasjana tuleb enesevõitluses leida ellu võõrastest mõjudest erapooletu tee ning valmistuda täiele elule iseseisvana ja meelekindlana. Tuleb luua iseseisev rippumatu inimitüüp, kel oleks õigus täie elu päale. Meie päralt on ju praegusel pilgul olevik.

Autoriteedi toeta on esimesed sammud arusaadavalt kõikuavad. Inimene kõnnib nagu tugevas tuules ilma kindluspunktita. Tal udunevad isegi kõik tuleviku perspektiivid ja võib muutuda pessimistik, või pahemal juhtumisel askeediks. Kui aga asjaomasel teerajajal ning otsijal on ülesaratatud mingisugunegi elutung ja tahe, ei imbutu ta pettumusist siiski täiel määral. Esimesed illusi-

oonid hävinevad kindlasti, see on juba eluvõitluse paratamatu traagika. Ent inimesel on siiski omane meeelolusid kergesti vahetada ning nende vaheldudes saabuvad uued lootused heledate väljavaadete, a. Loomulikult pole igaüks meeelolu inimene, kuid eluvõitlus on lõpmatult vaheldusrikas, inimene ei saa ialgi kivineda ühte meeelollu. Isegi kõige suuremad traagikud ja elueitajad saavad mõjutatud elu ülevaist silmapilkest. Nüüd aga osatakse eluõnne ja helgust hinnata tõsisemalt ning elamistahe tõuseb uuesti ülimal määran. Kuid juba tihendatuna ja vähema paatosega.

Lainetumine illusioonide ja pettumuste vahel kainestab ning loob juba kriteeriumi. Inimvõitlejal hakkab väljakujunema iseloom. Ta võib juba elunähtusi õiglasemalt hinnata, s u u d a b e r a l d a d a k ö r v a l a s j u s t p ä a a s j a. See on aga inimängu suurim saavutus.

*

Vahepääl mõni sõna inimkonna senisest arengust ja eluvõitluse taktikast.

Inimkonna areng pole kaugeltki veel lõppstaadiumis. Raske on eelseisvat tulipunktit üldse ära määrata, sest kauguste mittemõistmine on olnud meie edule suurimaks komistuseks. Ühtlasi aga ka kasuks. Eks ole ju meie aja inimesel omane kohe jääda lojukes, kui väiksegi siht saavutatud. Ja kuis võiksimegi kõnelda tuleviku inimesest, täiest inimesest, kui eluvõitluste ja arengu kulminatsioon teada. Me relvastuks kohe vabaks ning jääksime olemasolevale keskpärasusele puhkama. Igasugunegi liikumine sureb, kui saavutatud lõppideaal. See on aabitsa tõde. Et aga elada, liikuda ja areneda, seame tulevikuideaali nägematusse kaugusse. Ärgu ükski teleskoop toogu teda meie silme ette. Vaja ainult aimata, et ta seisab kusagil õhus kauguses. Ja lõpuks, ärgem üldse lorisegem veel mingisugusest tõsisemast saavutusest, sest ühes arenguga täienevad ka nõudmised. Nii meiegi päivil selgub, et senine vaimuareng kaugeltki pole inimest täiele elule valmistanud.

Oleme arengutel veel liigvähe lahinguid pidanud ja neidki ühekülgselt. Inimesed on suutnud vaevalt vallutada välise looduse ning end kohe lõõnud majesteediks. Kuid üks inimluse mõiste osutu sellest kõrgemaks, vaimliste tõekspidemetest kõrgematesse sfääridesse. Tänapäeva tehniline kultuur on õieti vaimuaristokraatia ning inimliku kultuuri vaenlane. Seega oleme kasvatanud küll juba vaenlase, ent omal puudub väiksegi vastupanu jõud. Ka omad relvad oleme annud endi verivaenlase käsutusse, näiteks kirjanduse, kunsti, elava sõna j. m.

Kuid tehnilise kultuuri võidukäik, mis siiski teatava edu peale prätendeerib (kui muidu mitte, siis vähemalt statistiliselt), on õnnestanud omade väiksemate vendadega — ühekülgne elumaitsumine, (suguline liialdus, joomingud jne.) rekordsport, hasartism, pealiskaudsus ja üliuhkus — vaimlisi väärtusi ning kriteeriumi. Maitset olemelangenud nullpunktini.

Nüüdisaja eluvõitluses tulevad esimesed kokkupõrked just nimetatud nähtustega. Võideldes enesega, võitleme kõikide tehnilise kultuuri pahede vastu, sest oleme lõpulikult läbiimibunud kaasaja tõekspidemeist. Meie ise kannamegi neid pahesid enestes. Peame läbi murdma tsivilisatsioonist kõikide inimlike võitlusabinõudega.

On selge, et senise inimarengu ja inimvõitluse taktika on olnud halb. Oleme muutunud liigühekülgseliks ning hakanud nähtusi hindama vaid ühest kitsast vaatepunktist. Meil puudub nii öelda eneseprism, kust läbi võiksime näha asju selgetena ja mitmekülgsena. Selle tagajärg ongi ülalnimetatud pealiskaudsus, mis praegusel pilgul kõikide pahede ema.

Uue võitlustaktika ja lahingmeetodid tingib võitlus ise. Ainult peame oskama end relvastada ning omama kindlad seisukohad, kust algame pealetungi. Et saada häid sõjariistu, tuleks esmajoones omad õiged võitlusabinõud vaenlaselt — tsivilisatsioonilt ülevõtta. Need on nagu juba nimetatud — kirjandus, kunst, elav sõna j. t.

Mõnelegi ehk näib, et on tänapäeval naeruväärne meil võitlust alata inimvaimu nimel kaasaja pahedega. Elul on oma loogika ja rada ning neid ei saa kõigutada mingisugunegi moraliseerimine. Nii arvajail puudub kriteerium ning kõikide elunähtuste ulatuslikum arvestus. Kes võib siis päästa? Katastroof, sest siis ehk sünnime pahedevabadena? Ei. Meie peame sellekski olema ettevalmistatud ilma uuesti sündimine nõuab meiegi uustsüüdi ning see pole teisiti võimalik, kui võitlusega inimvaimu nimel. Peame igal juhusel endiga astuma võitlusse.

Et saada täielikuks majesteediks, esialgu eestkätt vaimuaristokraadiks, kihutame endist kõik väikluse, ühekülgsuse ja pealiskaudsuse. Need ongi kaasaja suuremad saavutused inimvaimu vallutamisel ja paraliseerimisel. Võites nad, võime jätkata inimarengut täiusliku inimese kujundamiseks. Siis on juba kergem taotada täit elumõtet ja kohaneda täie eluga. Inimtäiususe jõudmine osutub siis hõlpsamana. Kuid tuleb selgi juhtumisel meelespidada, et võitlusteel toome endiga kaasa kahjulikku ballasti.

Ühekülgne elumaitsmine (alkoholism, suguline liialdus j. t.), hasartism, rekordsport, üliuhkus ja muud pahed on senise arengu kestel liig tihedalt inimesega kokkukasvanud ning nende kõrvaldamine on kahtlemata riskant. Selleks tuleb aga võitlust korraldada rii, et praeguste laastavate naudingute hävitamisega saaks asemele istutatud kõrgemad, terven-

davad lõbud. Peab tarvitama asendamise meetodi. See aga polegi nii üliskeeruline. Väärtuslikke aseaineid omatakse vaimliste naudingute näol. Ja selles just seisabki tervendamise ja ettevalmistuse mõte. Nii loomegi endist aegamööda vaimuaristokraadi, mis eelduseks täisväärtuslikule inimesele.

Vita Nova.

Punased vandeseltslased Bulgaarias.

Kommunistide plaanid paljastatud. — Vandeseltslaste juht surma saanud.

Sofiast 20. aprillil 1925 a.

20. aprillil, kell 11 hommikul, leiti politsei poolt kapten Minkov, kes „Sveta Nedelia“ peakirikut õhkulaskvat kommunistide salka mõrtsukatöö ohvriks langenud kindral Georgieffi matusejumalateenistuse ajal juhatas. Kommunistid hakkasid politseile vastu ja sellele järgnevas uulitsavõitluses leidis kapten Minkov surma.

Saadud uuemad andmed hakkavad ikka rohkem ja rohkem valgust heitma kiriku õhkulaskjate vandeseltslaste ja nende poolt tarvitusele võetud meetodi peale. Nagu selgub, on kümneliikmelime komitee kommunistide tegevust üle kogu Bulgaaria juhtinud. Kõige väljapaistvamad selles komitees on olnud kaptenid Minkov ja Jankov ning endised rahvasaadikud Petrov, Grantsharov ja Belitvõi. Peakiriku õhkulaskmise plaanid olid niisuguseks korraks, kui kõik valitsuse liikmed sinna jumalateenistuseks kokku tulevad, juba mõne aja eest välja töötatud ja kapten Minkov, kes ameti poolest Bulgaaria inseneriväe ohvitser, käis märtsikuus peakirikut vaatamas, et välja uurida plaanitsetud kuritegeliste kavatsuste teostamise võimalusi. Kapten Minkov oli plahvatusasjanduse eriteadlane, missugusel erialal tema kaaks aastat Moskvas õppinud.

Nimetatud kümneliikmeline komitee on selle üle aru pidanud, kes oleks kõige kohasem isik ära surmata selleks, et kõik ministreid peakirikusse matuse jumalateenistusele kokku tömmata. Selleks leitud kõige kohasem isik kindral Georgieffis. Niipea, kui mõrtsukatöö kindral Georgieffi kallal täide saadetud, tehtud peakiritööks — kiriku õhkulaskmiseks — eeltoid edasi ja peakiriku teenri kaasabi kindlustati altkäte maksu läbi. Lõhkeained põrgumasina tarvis, mille läbi katastroof sünnitati, toimetati peakirikusse salaja. Punkt ¼ tundi enne matuse jumalateenistuse algamist, muretset keegi üliõpilane sissepääsu kiriku kuplisse, kus ta põrgumasina ajasüütaja sütitas.

Ikka rohkem ja rohkem selgub, et vandeseltslastel oli kaugelt rohkem poolehoidjaid ohvitseride ja valitsuse ametnikkude seas, kui võimud seda esitsa arvata võisid. Paistab nii, et raha on nende isikute ülesostmiseks õige helled kael tarvitatud ja asjasse on segatud mitmed hästi tuntud isikud, kelle nimesid praegusel korral oleks ebakohane nimetada. Vandeseltslaste juured on kaugeleulatavad ja selleks kulub veel palju aega enne, kui võimud selgitusega nende alguseni jõuavad. Mitmed eestvedajad Minkoviga eesotsas on surma saanud ja politsei, keda kodanlised elanikud kohusetruult aitavad, otsivad hoolega Sofiast, mis veel praegu vägede poolt ümberpiiratud, neid eestvedajaid, kes vabaduses viibivad.

Vahepeal on viimase 5 päeva jooksul suurem salk vägesid kuningas Borisi elukallalekippujaid piüdnud ja nagu nüüd teatakse, on 4 meest 6-est süüdlasest juba kinni võetud.

Kommunistliku väljaastumise plaanid. — Kättesaadud dokumendid.

Oma palve põhendamiseks, lubada suurendada omi sõjalisi jõudusid viimaste päevade sündmuste tekitajate vandeseltslaste tegevuse vastu, on Bulgaaria valitsus esitanud hiljuti võimude poolt kommunistidelt äravõetud kirjavahetuse originaalid. Sofias olevatele Suur-Britania, Prantsuse ja Itaalia diplomaatidele esitajatele. Nende dokumentide järele selgub, et Bulgaaria sündmuses on süüdlane kolmas internatsionaal, mille tegevuse sallivus Nõukogude valitsuse poolt enam kui märgatav on.

Tõendused selleks on nõnda täielikud ja esitatud dokumentide sisu nõnda täpne, et kahtlemiseks mingit võimalust ei jää. Ka 15. ja 16. aprilli kurvad sündmused on nende dokumentide tõepärasust kinnitanud.

Need dokumendid, mis tõendavad, et 3. internatsionaal Bulgaaria terroristis süüdlane on, olid kinnipüütud mitmetel isesugustel kordadel viimase kahe kuu jooksul. Näiteks peeti kinni 20. veebruaril üks 20 meheline revolutsionääride salk Slivinitzas, Jugo-Slaavia piiril. Nende seas oli kaks kolmanda internatsionaali kurjeeri, kes kommunistlike tegelaste poolt Bulgaariasse olid saadetud ja nende juurest leiti tähtsad dokumendid. Veebruarikuu 25-dal leidis politsei vandeseltslaste pesa Shumenist, kust käite saadi tähtsad tõendused. Arreteeritud isikute hulgas oli 3. internatsionaali kohalik agent, kelle ülesandeks oli ärajaotada abirahad kohalise ringkonna kommunistide vahel. Aprilli algul võeti politsei poolt kinni Nõukogude agent, kelle juurest leiti kiri 3. internatsionaali staabist Moskvast. See kiri, mille kuupäevaks oli märgitud 12. märts, oli saadetud internatsionaali välisvahetuskordade osakonna keskjaoskonna poolt nimetatud osakonna Bulgaaria agendile ja sisaldab käsukirja kommunistlike väljaastumise ettevalmistamiseks 15. aprillil. See käsk sarnaneb käsukirjale, mis Eesti politsei poolt kommunistide juurest leiti, — kommunistide juurest, kes katsusid 1-sel detsembril 1924 a. Tallinnat vallata.

Selle käsukirja pea-punktid on järgmised:

1. 15. aprillil tuleb kõikidel töölistel endid mobiliseeritaks pidada.

2. Kolme-, viie- ja kümneliikmeliste gruppide ülemad peavad selle järele valvama, et see käsukiri saaks täidetud ja, et mobiliseeritud seltsimeestele saaksid instruksioonid antud mitmesuguste ülesannete kohaselt, mis kooskõlas varemalt korraldatud plaanide järele neile täitmiseks on määratud.

3. Seltsimehed, kelle hoole all on „arsenaalid“ vaatavad selle järele, et 15. aprilli keskpäevaks küllalt relvu valmis oleks väljajaotamiseks löögijagudele.

4. Relvad saavad toimetatud 15-16. aprilli öösel kümneliikmeliste gruppide ülemate kätte.

5. Väljaastumise päev ja tund saab otsustatud Tegevuskomitee poolt ühel nöl jagude esitajatega.

6. Taktilise käsu täideviimine peab täpselt kooskõlas olema jagude sõjaväelistele ülematele teadaantud plaanidega.

7. Kolme-, viie- ja kümneliikmelised võitlusrakused ühtlustavad oma tegevust talupoegade salkade tegevusega.

8. Võitlusrakud asuvad talupoegade gruppide juha tamisele ja vaatavad selle järele, et plaanid täide viiakse nagu ettekirjutatud.

9. Talupoegadele ja töölistele tuleb teada anda, et ka kõige väiksem käskude mittetäitmine saab surmaga karistatud.

10. Sõjaväelised operatsioonid saavad ühtlustatud ja juhitud Tegevuskomitee seltsimeeste poolt.

Sama Nõukogude agendi käes, kelle juurest see käsukiri leiti, oli ka kiri Moskvast, milles käsutati kahe Makedoonia revolutsioonilise organisatsiooni liikme ärահukkamist 3. internatsionaali plaanidele vastutõotamise pärast.

Kõige huvitavam nende dokumentide hulgas on kavatsed ja väljaastumisele kohe järgnev sõjalise operatsiooni plaan Viddin-Vratza ringkonnas. See ringkond põhja-lääne Bulgaarias asub Rumeenia ja Jugoslaavia piiride vahel nõnda, et kui kommunistid seal kord võimule pääsenud, neil külgede pealt Bulgaaria vägede kallale tungimist karta pole.

Operatsioonide plaan on väljatõotatud täpsusega ja rikkalikult tehniliste üksikasjadega, mis tõendab, et selle on kokku seadnud kindralstaabi ohvitseri vilunud käsi. Selles plaanis on kõik peensused ette nähtud. Esimesel perioodil saab selle plaani järele teostatud mitmetel tähtsadel punktide äravõtmine, kuna teisi

vähem tähtsaid punkte ainult selleks rünnatakse, et regulaarvägede tähelepanu tähtsatelt punktidele kõrvale juhtida; siis saab teostatud veel suureulatusline hävitussõda Vit'i ja Isker'i jõgedel, et Plevna garnisoni appitulemist takistada. Teisel perioodil saab teostatud kohalikkude talupoegade miilitsa mobiliseerimine ja kogu ringkonna valdamine. Kaitsetegevus korraldatakse igasuguste vägede vastu, mis võiksid Danube jõge mööda üles tulla ja maanduda Viddin'is. Teostatatakse liikuvate kolonnide väljasaatmine Sofiasse viivatele teedele, et ühineda pealinna korraldatava väljaastumisega. Üks teine kolonn juhatakse Plevna poole sealse garnisoni tegevust silmaspidama. Kolmandal perioodil saab teostatud rännak Sofia peale kogu olemasolevate kommunistlike jõududega, ehk mõne liini kaitsemine seni, kui väljaastumised teostatakse teistes maa osades ning raudteed ja teised teed tehakse läbi-pääsematuteks regulaarvägedele.

Sellest plaanist selgub, et selles ringkonnas kõik oli ettevalmistatud talupoegade miilitsa mobiliseerimiseks ja et raadiosisseseaded olid valmis ühenduspildamise loomiseks riigi teiste osadega ja nähtavasti ka sõpradega väljaspool. See jällegi tuletab meele neid plaane, mis olid valmistatud kommunistlike putshiks läinud detsembril Eestis, kus kavatseti äravõtta raadiojaam ja selle kaudu laiali saata üle ilma teade Eesti Nõukogude vabariigi loomise kohta ning paluda abi Nõukogudelt Moskvast. 1-sel detsembril oli Nõukogude vene sõjalaevastik Tallinna ees merel arvatavasti sarnast signaali ootamas ja arvatakse, et samasugune korraldus oli plaanistatud ka Varna tarvis, kus kommunistidel on palju järelejäijaid.

Ingliskeelest J. A. n.

Kommunistliku internatsionaali nõupidamine Moskvast.

Tõsiste lahkkelide tekkimine Lääne-Euroopa kommunistide seas, mis ühenduses kommunismi arendamise katsete ebaõnnestumisega, sundisid kommunistliku internatsionaali — „kominterni“ juhte hiljuti kokkukutsuma Moskvast erakorralise „kominterni“ täidesaatva komitee täiskogu istangule. Selle eel korraldati „kominterni“ täidesaatva komitee juures ühes väljamaa kommunistide esitajatega nõupidamine organisatsiooniliste küsimuste läbiarutamiseks. Nõupidamisel selgitati peaaesjalikult kommunistlike erakondade muutmist aktiivseteks enamlasteks revolutsioonilisteks organisatsioonideks, vene keeles n.n. „bolšhevisistija partii“. Tähendatud küsimuse lahendamise, nagu „kominterni“ juhid seletavad, nõudvat kõige pealt kommunistlike erakondade ideelist ümberkasvatamist Lenini revolutsiooniliste õpetuste, n.n. „leninismi“ vaimus. „Leninismi“ põhiväideteks on, nagu teada: 1) revolutsioonilise võitluse järjekindel arendamine ühes reaalse sotsiaalpoliitilise olukorra hindamise ja analüüsimisega; 2) revolutsiooniliste rühmituste ühtlasema ja otstarbekohasema organisatsiooni väljatõotamine ja 3) laialdasemate tööliste ning talupoegade hulkade kaasatõmbamine enamlaste revolutsioonilisse võitlusesse. Ühenduses kõikide kommunistlike erakondade vaimlise ümberkasvatamisega tulevat Vene kommunistliku erakonna eeskujul ka organisatsiooniliselt ümberkorraldada kõik n.n. „kodanlikes“ riikides tegutsevad kommunistlikud erakonnad. Organisatsiooniline ümberkorraldamine saavutatakse rajatud n.n. „r a k u k e s t e“ ehk „k o l l e k t i i v i d e“ süsteemile. Selle iseäraldusteks on kommunistide ja nende pooldajate organiseerimine ning koondamine mitte elamisraionide, vaid vastavate töökohtade järele, kus iga kommunist harilikult

töötab. Sellase organiseerimise põhimõttel luuakse riiklikes, seltskondlikes, tööstuslikes j. t. asutustes kommunistlike rakukesi, kuhu kõik teatud asutustes töötavad kommunistid ja nende pooldajad koondatakse. Niisugustele organisatsioonidele otsustati juba möödunud aasta juuni kuul, 5-dal „kominterni“ konverentsil üleminna, kuid nähtavasti pole Lääne-Euroopa kommunistid veel suutnud seda täielikult teostada.

Ülaltähendatud küsimuste üle nõupidamise lõpul avati 21. märtsil „kominterni“ täidesaatva komitee täiskogu istang, mis kuni 4. aprillini s. a. kestis.

Istangul konstateeris „kominterni“ täidesaatva komitee esimees Sinovjev pikemates kõnedes asjaolu, et viimaste aastate kestvusel, peale ilmasõja vapatuse, olevat kodanlised riigid saavutanud oma majanduspoliitilise seisukorra suhtes teatud stabiilsed, eriti oma rahanduse kohta. Selle tagajärjel puuduvat praegu Lääne-Euroopa „kodanlikes“ riikides „otsekohene revolutsiooniline situatsioon“, sest kodanlised olevat tegelikult omale teatud hingetõmbe aega („peredõshka“ saanud. Ühenduses sellega omavat revolutsiooni arendamise käik aeglasema tempo, kui seda varem võis eeldada. Samuti olevat Sinovjevi tõendusel revolutsioonilise võitluse tee osutunud „kiviseks ja okaliseks“. Sinovjevi arvates võivat käesolevat revolutsioonilist ajajärku karakteriseerida, kui „üleminekut tõusust vaikusele“ („perekhod ot podjema k satishju“).

Nagu istangul toimepandud vaieldustest selgus, olevat revolutsiooni arendamise liig aeglane tempo osa Lääne-Euroopa kommunistide seas esile kutsunud äärmiselt pessimistlikust meeleolu kommunismi teostamise suhtes. Selle tagajärjel valguvat nad nüüd kommunistide hulgast sotsiaal-demokraatide — vähemlaste leeri tagasi. Neil endistel kommunistidel pole

käesolevas ajajärgus enam mingit lootust kommunistliku revolutsiooni arenemise peale, miks üldse tulevat loobuda enamlistest võitlusmetoodidest ja ühineda võitluseks töörahva poliitiliste huvide eest sotsialdemokraatidega.

Sinovjev aga leiab, et üleilmilise revolutsiooni väljavaated olevat siiski veel küllalt roosilised, sest kapitalismi stabiliseerumine olevat üldse ajutise iseloomuga. Sääli juures ei olla ühtlasi täielik igal majanduslikel alal, vaid ainult osaline ja peaaegjalikult rahanduse alal. Tööstuse alal ei olla tegelikku tõusu tema arvates märgata ning tööta tööliste hulk selle tagajärjel olla järjesti kasvamas, nii Põhja-Ameerikas, kui ka Lääne-Euroopa riikides. Kapitalismi seisukorra raskemise peapõhjuseks olevat vabrikutes valmistatud kaupade müügi kriis. Peale selle soovitas Sinovjev istangul praegust ebasoodsat revolutsioonilist situatsiooni vaadelda mitte ainult käesoleva silmapilgu, vaid peaaegjalikult kaugema tuleviku ajalooliste väljavaadete seisukohalt. Kommunismi arenemine nõudvat pikema aja kestvust. Sinovjevi tõendusel sündivat revolutsiooni arenemine praegu hoopis kiiremini, kui möödunud ajaloolistes ajajärgudes. Ühtlasi olevat märgata, et revolutsiooni arenemiskäigu tempo muutuvat nüüd järjesti kiiremaks.

Sinovjevi arvates pidavat järgmised asjaolud iseloomustama käesoleva silmapilgu iseäraldusi: 1) rahvusvahelisel töölisklassil, samuti ka üksikutele töölisklassi osadel, mis võitlevad ilma kodanluse vastu, olevat praegu selja taga teatud toetuspunkt, revolutsiooniline seljatagune, mida moodustavad nõukogude sotsialistlike vabariikide liit — S. S. S. R. Sellel faktil olevat määratu üleilmiline ja rahvusvaheline tähtsus. 2) Ida ärkamine, millega ühenduses ajaloolisele näitelavale ilmuvad uued poliitilised jõud, misugune asjaolu omavat määratuma tähtsuse üleilmilise revolutsioonilise liikumise suhtes. 3) Ilmasõja poliitilised kogemused, mis pidavat väljenduma masside, nende hulgas ka talupoegade ärkamises. 4) Alates 1917 aastast kuni 1925 aastani, elavat Euroopa proletariaat kodusõja õhkkonnas. Nüüd ei karta proletariaat enam veriseid lahinguid. 5) Talupoegade ärkamine. 6) Revolutsioon ei olevat mitte lõdud, kogu Euroopas iseloomustavat olukorda töölisklassi vähene küpsus võidurikka revolutsiooni teostamiseks. 7) Revolutsioonilisel töölisklassil olevat praegu oma lahingustaap kommunistliku internatsionaali näol, mis pidavat endas sisaldama revolutsioonilise liikumise kogemusi ja ühtlasi suurt abi andma rahvusvahelise proletariaadi üksikutele salkadele.

Tugedes käesoleva aja rahvusvahelise poliitilise seisukorra ja kommunistliku revolutsioonilise võitluse väljavaadete analüüsimisele, leidis Sinovjev, et kommunistlike erakondade ülesandeks olevat praegu: 1) oma jõudude kogumine; 2) uute liitlaste võitmine muudest ühiskondlistest kihtidest, pöörates sääli juures erilist tähelepanu talupoegade poliitilise poolehoidu võitmisele. Selleks tulevat killustada sotsialdemokraatide (kommunistide vihavaenlaste) ridu, meelitades nende hulgast kommunistide leeri võimalikult suuremaid tööliste hulke ja 3) kommunistlike erakondade muutmine aktiivseteks enamlisteks võitlusorganisatsioonideks, missugused peaks vabanema igasugustest parempoolsetest ja ka ultra-pahempoolsetest vooludest.

Peatudes kommunistlike erakondade revolutsioonilise ümberkorraldamise ülesannete ja teostamise meetodide juures, rõhutas Sinovjev, et kommunistlike erakondade ümberkorraldamise pealülesandeks olevat õigete poliitilise tegevuse sihtjoonte kindlaks määramine ning elluviimine. Ühes sellega

olevat suurema tähtsusega kõigi maade tööliste ühise väerinna loomine punaste ametühisuste internatsionaali — „profinterni“ kaudu ja iga maa kogemuste, rahva sotsiaal koosseisu ning olukorra õige arvestus. Sel puhul avaldas Sinovjev järgmist: „Tuleks mitte silmade vahele jätta seda, et võimata on Vene kogemuste mehaaniline üleviimine muudesse maadesse, eestkätt juba seepärast, et kodanlus omal viisil on ka „oktoobri õpetunnid“ arvestanud. Seda ei tuleks unustada. Peale Vene revolutsiooni paistis meile, et revolutsioonid muudes maades saaks sündima umbes samuti, kui meilgi. Käesoleval ajal aga on kõigil selge, et nad teostuks vähe teisiti, kui Venemaal. Kodanlus, ärge unustage, on omale õpetusi ka oktoobrikuust välja otsinud. Meile, näiteks, näis varemalt, et muud maad ka läbi elavad oma kerentshina ajajärgu. Nüüd on aga selgeks saamas, et muudes maades kerentshina vaevalt samasuguse vormi omab kui meil. Tuletagem meelde vähemalt hiljutisi episoode Hamburgis ja Revalis (Tallinnas). Nad kinnitavad, et võib nendes maades oodata üks kõik mida („tshevo ugodno“) kuid mitte meie kerentshina lihtsat kordumist.“

„Bolšhevisatsija on selles, et õppida Venemaa, kui ka teiste maade võitluskogemustest, välja otsida kõige tähtsamad õpetused, sidudes neid selle ehk teise maa konkreetsete olude ja tarvetega. Eestkätt tuleks selle juures arvestada teatud maa sotsiaalset koosseisu ning jagunemist.“

Istangu avamispäeval esines ettekandega Eesti kommunistide 1. detsembri mässukatsest ja Eestis valitsevast „valgest terrorist“ J. Anvelt, kes toonitas oma kõnes, et „Eesti proletariaat“ olevat 5 aastat ootanud silmapilku avalikuks revolutsiooniliseks väljaastumiseks. See tulnud möödunud aasta sügisel. Anvelti sõnade järele „Eestimaa töörahvas kaotas lahingu, kuid vaatamata terrori peale, jätkab tema klassivõitlust. Tema arvates olevat ligilaul silmapilk kommunistide lõplikuks võiduks Eestis. Muu seas püüdis Anvelt oma kõnes selgitada neid tingimusi, mis enne 1. detsembri l. a. Eestis valitsenud.“

Eesti kommunistide 1. detsembri l. a. mässukatse nurjaminek, nagu ülaltoodud Sinovjevi arvamistest kerentshina tekkimise võimaluste kohta demokraatlikes riikides võis näha, mõjus nähtavasti märksa kaasa „kominterni“ täidesaatva komitee täiskogu erakorralise istangu kokkukutsumisele kainemate revolutsioonilise olukorra hindamismetoodide väljatöötamiseks. Võib oletada, et Eesti 1. detsembri l. a. sündmusi „kominterni“ istangul mitmekülgelt läbiharutati, püüdes teha nendest sündmustest vastavaid praktilisi järeldusi. Tõivad ju need sündmused esile Eesti enamlaste juhtide, Anvelti ja muude poolt, reaalse majanduspoliitilise olukorra täielikku ignoreerimist avaliku mässulise väljaastumise organiseerimisel.

Päale istangu korraldati Moskvas, alates 9. aprillist s. a. „kominterni“ erisektsioonide — noorkommunistide internatsionaali n.n. „kimi“ ning talupoegade internatsionaali n.n. „krestinterni“ nõukogude istangud, kus harutati noorsoo- ja talupoegade revolutsioonilise organiseerimise aluseid ning nende kaasabi ärakasutamise võimalusi „kominterni“ tegevuse arendamiseks.

Ülalkirjeldatud „kominterni“ hiljutised nõupidamised Moskvas tõendavad selgelt „kominterni“ juhtide sihikindlaid püüdeid kõigi abinõudega arendada ebasoodsast majanduspoliitilisest olukorrast hoolimata rahvusvahelist kommunistlikku liikumist. Selleks töötatakse välja uusi revolutsioonilisi võitlusmetoode ja soodsamaid organisatsiooni vormisid. Eriti võib konstateerida „kominterni“ püüdeid: 1) baseerida rahvusvahelist revolutsioonilist tegevust kõigi maade kommunistide toetuspunktide ehk n.n. „revolutsioonilisele seljatagusele“ — nõukogude liidule; 2) pürustada järjekindlalt sotsialdemokraatide töölisparteid, meelitades ikka uusi ja uusi tööliste hulke sotsialdemokraatide erakondadest kommunistide leeri.

Ühtlasi saaks hävitatud sotsialdemokraatlistel ehk puhtdemokraatlistel alustel organiseeritud tööliste ametiühisused, kutsudes töölisi ühinema üleilmise tööliste ühise väerinnaga punaste ametiühisuste internatsionaali kaudu; 3) võita teatavate poliitiliste võtete abil talupoegade ja ka muude ühiskondliste mitteproletaarliste rahvakihvide poolehoidu; 4) tungida suure intensiivsusega idamaades miljoniliste ida-

rahvaste masseliseks ärakasutamiseks üleilmise revolutsiooni kiirendamise huvides.

Niisugustest „kominterni“ püüetest kasvab tõsine poliitiline hädaoht kogu kultuurilisele demokraatlisele ilmale. Seda silmaspidades peaks meiegi terava tähelepanelikkusega jälgima üleilmist revolutsioonilist ettevalmistust, mida juhib ja toetab enamline „komintern“. Meil tuleb seisata alaliselt löögivalmis. M.

Itaalia omakaitse korraldamine.

Itaalia sotsialistide juhi Matteotti tapmise tagajärgede mõjul lubas Mussolini Itaalia kaitseliidu kuulutada seaduslikuks võimuks. Dekreet on nüüd esitatud ning kaitseliit alganud tegevust seadusliku organisatsioonina. Sellega on võimaldatud kõikide sõjariistadega varustatud riiklike võimude tegevuse kokkukõlastamine ning nende juhtimine ühiste seaduste ja ettekirjutustega.

Seaduslikuks kuulutamiseega moodustab Itaalia kaitseliit riigi relvastatud võimu osa, kelle liikmed annavad kuningale truudusvande ning alluvad samadele karistusseadustele ja distsiplinaarmäärustele, millistele kuninglik sõjavägi. Kaitseliitlased on vabatahtlikud.

2. Organisatsioon.

Skemaatilisel kujuneb Itaalia kaitseliidu organisatsioon järgmiselt.

A p a r a a t.		J u h i d.	
Kaitseliit.	Vastav väeosa.	Kaitseliit.	Vastav väeosa.
Ülem juhatas	Sõjaministeerium	Kindral konsul	Sõjaminister
Raiooni osad	Diviis	Konsul	Diviisi ülem
Omavalitsuse leegionid	—	Konsul	Diviisi ülem
Leegionid	Rügement	Prokonsul	Kolonel
Kohorte	Pataljon	Senior	Major
Zenturie	Kompani	Zenturie	Kompani ülem
Manipel	Rühm	Manipel juht	Ülem leitnant ehk leitnant

On olemas 12 raiooni, 3 omavalitsuse leegioni ja 95 leegioni. Iga leegion koosneb 3—5 kohortest (pataljonist) kohorte (pataljon) 3 zenturiest (kompaniist) ja zenturie 3 manipelist (rühmast).

Leegionide arv on vahelduv ning määratakse igal aastal uuesti kindlaks.

3. Juhtide ja meeskondade sõjaväkke vastuvõtmine.

Kaitseliidul on oma juhtide sõjaväe jaoskond, mis samal viisil on moodustatud nagu alalise sõjaväe ohvitseride jaoskond. Ülemad juhid, kuni leegioni komandandini arvatud, seisavad staabi alalises teenistuses; kõik teised ohvitserid, allohvitserid ja meeskond on ainult nime järele teenistuses ning kutsutakse välja ainult tarbe korral. Jalgväe, meri-

väe ja lennukiväe ohvitserid kutsutakse teenistusse reservist. Rühmaülemateks võivad saada kõik kodanikud, kes kohale vastavad. Nende jaoks on välja töötatud isesugune seadus. Teenistusse võetakse vastu neid, kes igapidi kehalistele, kõlbliste ja poliitilistele nõudmistele vastavad. Vanus 17—50 aastani. Ohvitserid jäävad sellesse aukraadi, millise nad väeosas omandanud. Aukraadi kõrgendust saavad samuti nagu sõjaväeski. Sõjaväe ohvitseride palved kaitseliitu astumiseks lähevad kaitseliidu ülemjuhataste kätte. Nenda eelelu ja teenistusliste võimete järelepärimiste põhjal teeb otsuse komisjon, missugune koosneb kaitseliidu konsulist, sõjaväe prigaadi kindralist ja kaitseliidu prokonsulist. Koosolekut juhid konsul; sõjaväe ohvitser määratakse sõjaministeeriumi poolt. Kaitseliitlaste kohale määramine sünnib kohalise leegionkomandandi kaudu.

4. Alluvus.

Kaitseliit allub Ministerpresitendi käsule, kes selle, kui ta juba antud, enese äranägemisel ellu viib.

5. Ülesanded.

Kaitseliidu alaliseks ülesandeks on ettevalmistamine väeteenistusele. Selles tegevuses allub kaitseliit Sõjaministeeriumile ja kohalikkudele sõjaväeliste asutustele. Kaitseliitlased määratakse sõjaväelaste teenistuskohuslised on, väeosasadesse aja teenimiseks.

6. Kulud.

Kõik kaitseliidu kulud käivad Ministerpresitendi majandusaparaadi alla.

A. K.

Kaitseliidu maksust.

On kõigile, eriti kaitseliidu organiseerijatele ja juhatajatele, teada, et endine kaitseliit elujõuliseks saada ei võinud, sest puudus otsekohene üleriiklik kaitseliidu juht, puudusid igasugused riiklikud toetussummad ja puudus ka kavakindel organisatsioon. Päälegi oli kaitseliidust osavõtt endistel aegadel sunduslik, mis

omakorda tema edespidi arendamist vabatahtlise omakaitse organisatsioonina paralüüeeris.

Oli tarvilik täieline reorganiseerimine, põhjalik ümberkorraldamine ning seadmine vabatahtlisele, kuid kavakindlale alusele.

Nüüd on see teostunud. On ametisse määratud üleriikline kaitseliidu juhataja, määratud kohtade päale alalised juhid ja malevates ning malevkondades maksmapandud täielik kord. Rõõmuga vaatavad kõik kaitseliidule kaasatundjad tulevikku, teadmisesega, et kaitseliidust juba lähemal ajal organisatsioon välja kujuneb, millega tuleb arvestada nii sisemistel, kui ka välistel vaenlastel.

Vabariigi Valitsus on selle reorganiseerimisega näidanud, et tema tahab ja suudab kodanikke koondada enesekaitseks.

Ümberkujundatud kaitseliidu majanduslist külge vaadeldes, peab tunnistama, et Vabariigi Valitsusel selle korraldamiseks teist võimalust ei olnud, kui tarviliste summade kokkukogumiseks sellekohast maksu kodanikkudele päale panna. See oli hädatarvilik, sest muidu oleks praegust kaitseliitu sama saatus tabanud, mis endistki, s. t. ta poleks suutnud oma ülesannetele vastavalt välja kujuneda. Nüüd aga ei ole enam kahtlust.

Mis puutub maksu nimetusse „Kaitseliidu maks“ siis leian, et see, propaganda põhimõtteid arvesse võttes, veidi ebaõnnestunud on. Nimetus oleks pidanud laialtulatav olema. Ehkki selle maksu läbi kogutud summad ainult kaitseliidu päale tarvitatakse, sellegipärast ei oleks tarvitsenud seda otsekohe „Kaitseliidu

maksuks“ nimetada. Nimetuseks oleks võinud olla, näit: „Riigikaitse maks“, „Julgeoleku maks“, „Omakaitse maks“ j. n. e. Vabariigi Valitsus on maksu nimetamise juures otsekohesuse põhimõtetest kinnipidanud ja igale kodanikule seega äraütelnud, milleks seda maksu võetakse. Kodanik on aga tihti hooletu selle otsekohesuse vastu ja arvab, et maksu tagamõte ainult vormiliselt kaitseliidu organisatsiooniga piirdub. Kaugemale kodanik oma igapäevastes askeldustes igakord vaadata ei taha ja pääd murdma ei hakka. Sellepärast just oleks tarvilik olnud maksu laialtulatavem ja rohkemütlev nimetus.

Sellest kõigest saab aga üle. Mingisugust seisakut tähendatud asjaolu organiseerimises tuua ei tohi.

Kaitseliidu juhtivad jõud peavad siin tegevusse astuma ja koha pääl kodanikkudele, kes seda maksu maksma peavad, selgeks tegema selle tarvidust ja tähtsust riiklise isolemise ja rahvuslise iseseisvuse kohta. Tuleb korraldada koosviibimisi ja kõnekoosolekuid üldiseks organiseerimise propageerimiseks. Neil koosolekutel tuleb ka maksu tähtsus ja tarvidus ära seletada. Eestlane seedib igat üksikut küsimust aeglaselt, see on juba tema tõuline iseloomujoon ning kui temale mõni küsimus selgeks ja arusaadavaks on saanud, võib julgesti loota ta vastutuleku päale. Siin ainult vaja päälkute energilist alget. A. N.

Paar väikest sooviavaldust.

Eel kevadepühi libises ajalehtedest teade läbi, et käesoleva aasta juuni kuul kavatsetakse korraldada üleriiklist kaitseliidu päeva ja vastava eeltöödega juba algust tehtud.

Minu arvates ei tohiks selle üleriiklise päeva kava piirduda ainult pidulikkude paraadide ja lippude kätteandmisega malevatele, vaid see päev peaks ühtlasi välja kujunema kaitseliidu mõtte ja vajalikkuse propageerimise päevaks, kus saaks ühtlasi selgitatud omariikluse mõtet, selle tähtsust rahvaste elus ja riigikaitse tarvidust. Selleks tuleks üleriigi korraldada juba peale lippude kätteandmise tsereemonii ka suurejoonelisemaid pidusid selgitavate kõnedega. Kõnelejate registreerimisega selleks otstarbeks tuleks vastavatel asutustel juba aegsasti algust teha, et igale poole, kust nõudmine kõnelejate järele tuleb, võimalik oleks neid väljasaata. Julgen loota, et kaitseliitlaste hulgas kõnemehi leidub. Samuti oleks soovitav pidude ettevalmistuse töödega juba varakult algust teha, mis omakorda aitaks kindlustada pidude hääd kordaminekut.

Ühtlasi julgen sooviavaldusega esineda, et kaitseliidu juhtivad orgaanid (Vanemate kogu, Keskjuhatus, maleva ja malevkondade juhatused) kodu-kaitse tarviduse selgitamise peale kodanikkude seas erilist

rõhku hakkaksid panema, et iga vabariigi kodanik oleks teadlik kohustustest isamaa vastu, eriti just riigikaitse alal, millel mitte väikene tähtsus ei ole, sest propaganda või selgitustöö on viimaste sõjakogemuste järele võrdlemisi kõrgelt hinnatavaks võitlusabinõuks tõusnud. Muidugi peab see töö teostuma võimalikult ühtlustatud kava järele, kus oleks ka selle ulatus ja eesmärk ära määratud. Seda võiks teha instruktorid, sekretärid j. t., kuid silmaspidades, et selgitav ala mitte tüütavaks ega vastikuks ei muutuks. Esimeseks tingimiseks on siin propaganda abinõu või meetodi õigeajaline vahetus teise vastu. Käesoleva sooviavalduse juures ei oleks ehk tarvilik arutama hakata, missuguse abinõudega see töö meie oludes, eriti just kaitsekorralduse alal peaks sündima, kuid arvan, et esimesteks oleks ajakirjandusline ja suusõnaline propaganda. Siis kodumaa vabaduse ja iseseisvuse eest langenute mälestamine ja nende mälestuste jäädvustamine.

Kasulikke näpunäiteid selleks võiks saada kolonelleitnant H. Kauleri hiljuti ilmunud raamatust: „Propaganda kui uus võitlusabinõu meie aja sõjas“.

K. P.

Seadlus Soome kaitseliidu kohta,

antud 16. septembril 1921 a.

(Lõpp).

§ 11. Kohaliku kaitseliidu ülemana tegutseb kohalik ülem. Kohalikul ülemal on abiks staap, kuhu kuuluvad kaitseliidu poolt ühe aasta peale valitud neli alalist ja kaks asetäitjat liiget. Kohaliku staabi liikmete valimine esitatakse ringkonna ülemale heakskiitmiseks ja kinnitamiseks. Staabi koosolekutel on kohaline ülem esimeheks.

§ 12. Sõjajõudude ülemjuhataja nimetab kaitseliitute ülemjuhataja ning kindralstaabi staabi ülemad ja osakondade ülemad. Neil peab kaitseliitute usaldus olema.

Ringkonna ülem nimetab kaitseliitute ülemjuhataja, asja kohta ärakuulates ringkonna staabi arva-

mist. Kui küsimus puutub alalises teenistuses olevat ohvitseri, siis nimetab teda sõjajõudude ülemjuhataja.

Kohaliku ülema nimetab ringkonna ülem, ärakuulatastes staabi arvamise.

Ametiisikul, kes ametisse määrab, on samuti õigus ametist vabastada.

Sõjajõudude ülemjuhatajale esitab nimetamise ja vabastamise küsimused sõjaminister. Ettekandel on kaitseleitud ülemjuhatajal õigus juures viibida ja seletusi anda.

§ 13. Kaitseleitud ülemjuhataja, kindralstaabi liigete ja ametnikkude palgad, ning ringkonna- ja kohalike ülemate palgad ühes kantselei kuludega maksab riik.

§ 14. Ringkonna ja kohalikud staabid on otsustamise võimulised, kui ringkonna või staabi ülem ja vähemalt kaks liiget kohale on ilmunud. Kui hääled ühetasaselt pooleks jagunevad, otsustab esimehe hääle.

§ 15. Kohaliku staabi kutse peale koguvad kaitseleitud liikmed kaitseleitud aasta koosolekule, ning tarbe korral valimistele ja kaitseleitud asjus läbirääkimistele ja otsustamistele.

§ 16. Ringkonna staabi kutse peale koguvad ringkonna kohalike staapide esitajad ringkonna aasta koosolekule, ning tarbe korral valimistele ja ringkonna ühistes asjus läbirääkimistele ning otsustamistele. Kaitseleitud, kellel vähem kui kaks sada liiget, esitab niisugusel koosolekul üks esitaja, kaitseleitudid, kellel kahest sajast kuni viie sajani liikmeid — kaks esitajat ning kaitseleitud, kellel üle viiesaja liikme — kolm esitajat.

§ 17. Kaitseleitud ülemjuhataja kutse peale koguvad ringkondade staapide esitajad, kaks igast ringkonnast, kaitseleitud organisatsiooni aasta koosolekule ja tarbe korral ka tihemini, kui viis ringkonna staapi on esitatud, kaitseleitud organisatsiooni puutuvate küsimuste käsitamiseks.

IV. Kaitseleitud vahekord kodanlike võimudega.

§ 18. Kaitseleitud ei pea segama korra järele valvajate ametivõimude ülesannetesse, kui need nende abi erilisel ei palu.

§ 19. Korra järele valvajad ametivõimud võivad, kui leitakse, et politseist ei jatku, kaitseleitud appi kutsuda:

1. kui rahvahulk kavatseb mässu teha, või üldist julgeolekut ja korda rikkuda, mille juures nuhtluseaduse 16 peatüki § 6 järele tuleb talitada;

2. kurjategijate ja sõjaväejooksikute otsimiseks ning vangistamiseks;

3. niisuguste kardetavate kurjategijate ja vangide saatmiseks, kes vägivaldse iseloomu poolest tuntud või kes teist ehk mitmendat korda ärajooksnud, eriti, kui neid mitu korraga saadetakse;

4. riigile kuuluva varanduse ajutiseks valvamiseks, kui seda tarvilikuks loetakse;

5. tulekahjudel ja metsapõlemistel, veeõnnetustel ja muudel üldistel õnnetuste juhtumistel — ning

6. kõikidel muudel (teistel) juhtumistel, kui korra järele valvajad võimud üksi ei suuda takistada segadusi või korratusi, ehk korda uuesti jalale seada.

§ 20. Korra järele valvajateks võimudeks, kel-

lel § 19 kohaselt õigus on kaitseleitudelt abi paluda, loetakse maaherra (kuberner), maakonna ülem, jaoskonna ülem, politsei ülem (linnas), korrapidaja või nende kohuseid täitja isik. Eriti kiire iseloomuga juhtumistel on ka politsei kordnikul selleks õigus.

§ 21. Kaitseleitud abi tuleb ringkonna ülemalt paluda, või kui teda koha peal ei ole, kohalikult ülemalt, ehk eriti kiire iseloomuga juhtumistel, kaitseleitud juhtide hulka või alam juhtide hulka kuuluvalt isikut. Palve tuleb kirjalikult esitada, kui asi mitte nii kiire ei ole, et kirjaliku palve esitamiseks aega ei jatku, mille juures palves äratähendada tuleb, milleks abi palutakse (missuguseks otstarbeks). Kui abiandmisega viivitada ei või, peab kaitseleitud, kellelt abi palutud, vastavaid samme astuma; muil juhtumistel teatab ta asjast lähemale kõrgemale ülemusele ja ootab selle poolt korraldust. Palutud ja antud abi üle peab korra järele valvaja ametiisik maaherrale ja kohaline ülem ringkonna ülemale ette kandma.

§ 22. Kui kaitseleitud korra järele valvaja võimule abi annab, siis juhatab teda vastav ülem. Kuid siiski on korra järele valvajal ametiisikul, kel vaatamata kõigi selle peale püsivad tema seaduslikud õigused ja kohused, võim määrata, mil abiandmine tuleb lõpetada.

V. Distsipliin.

§ 23. Kaitseleitud organisatsioonis on tarvitusel järgmised karistused:

meeletuletus nelja silma all,

avalik meeletuletus rivi ees või käsukirjas,

ülemääraline teenistuskord,

kõrgemast auastmest alamasse paigutamine — ja kaitseleitud eemaldamine tähtajaliselt või jäädavalt — ning juhtide (ülemate) jaoks:

meeletuletus nelja silma all,

avalik meeletuletus käsukirjas,

eemaldamine ametist tähtajaks või jäädavalt — ja eemaldamine kaitseleitud organisatsioonist.

§ 24. Kui meeskonda või alamate juhtide hulka kuuluv kaitseleitud on kuriteo toime pannud, teenistuses või sellest väljaspool, antakse küsimus distsiplinaar-komisjoni arutamiseks. Komisjoni kuuluvad peale kohaliku ülema üks liige kohalikust staabist ja kaitseleitud kolm liiget, keda valitakse ühe aasta peale. Distsiplinaar-komisjoni esimees on kohalik ülem. Kiire iseloomuga juhtumistel on kohalikul või temast kõrgemal ülemal õigus tarvitada distsiplinaar-komisjoni kuuluvat karistuse võimu. Ülemate karistamise võim määratakse lähemalt põhikirjas.

§ 25. Juhtide (ülemate) hulka kuuluvat isikut võib ainult kõrgem ülem karistada. Üksikasjalisemad määrused selle kohta antakse põhikirjas.

§ 26. Kõrgema ülema karistuse võim sisaldab ka alama juhi karistuse võimu.

§ 27. Kaitseleitudlased on õigustatud neile määratud karistuste üle kaebama, selles ulatuses ja viisil, nagu selle kohta üksikasjalisemalt põhikirjas seadlustatud.

VI. Juhtnõõrid seadluse käsitamiseks.

§ 28. Lähemaid juhtnõõre selle seadluse tarvitusele võtmiseks annab kaitseleitud ülemjuhataja põhikirjas.

Seda peavad kõik asjaosalised täitma.

KAITSELIIDU ELU.

„Kalevi“ malevkond

korraldas laupäeval, 25. aprillil, „Estonias“ kontsertpeo. Esinesid: malevkonna orkester hra Habermanni juhatusel, Lilian Loring ja Robert Rood,

A. Arder, prof. A. Lemba, kvartett — N. Põlluaas, A. Kikas, S. Hermann ja A. Larin ning naisvõimleja trupp hra Idla juhatusel.

Täie saali ees avas kontserteeskava malevkonna orkester. Peab kohe tunnistama, et malevkonna

Kaitseliidu õppused.

Tallinna maleva Kalevi meeskond laskeõppustel.

esimeseks suursaavutuseks lühikese tegevusajaga on tähendatud orkester, milline koosneb peaaesjalikult keskkooli vanemate klasside noortest. Hra Habermann valitseb orkestrit kindla käega.

Lühikese, kuid tuumaka avamiskõne pidas malevkonna päalik L. Tõnson. Olgu sellane oma kokkuvõtlikkuse ja lühidusega kõigile neile eeskujuks, kes mõtlevad pidustustel kõneleda. Vähe rääkida, kuid palju ütelda!

Hra Arderi, pr. Loringi ja hra Roodi ettekanded võeti kiiduavaldustega vastu. Mitmed esindised tulid publiku elaval aplausil korrata. Mõjuva numbri andis meeskvartett (Põlluaas, Kikas, Hermann, Larin).

Teatavat revolutsiooni meie naisvõimlemises tähendas hra Idla juhatusel esinev naiskalevlaste võimlustrupp. Ettekantud kombinatsioonis valitses täielik plastilikkus, mis päritud Bode koolist.

Edasi kestis pidu punases ja valges saalis, osalt ka „Kalevi“ ruumides, mitmesuguste lõbustustega.

Tartumaa maleva malevkondade päalikute kursusi,

mis Tartus 16, 17. ja 18. aprillil korraldati, tuleb kõigiti kordaläinuks pidada. Kursuste lõpul korraldasid kursandid omavahelise koosviibimise restoraan „Automaadi“ väikeses saalis. Peeti rohkesti lauakõnesid, milledes allakriipsutati elavat huvi, millega maal kaitseliidu organiseerimistööd tehakse. Selle eest avaldati tänu Tartumaa maleva päalikul, samuti seltskonnale ja ajakirjandusele toetuse eest. Saadeti järgmine tervitusteogramm Riigivanemale: „Koosviibides kursuste lõpul, tervitame Teie isikus Vabariigi Valitsust ja kinnitame meie alalist valmisolekut Vabariigi ja Valitsuse kaitseks. Tartumaa kaitsemalevk. päalikud“.

Peale selle saadeti veel tervitustegrammid Sõjaministrile ja Vabariigi kaitseliidu ülemale.

Südamlikult kestnud koosviibimine lõppes hilja öhtul ja lahkumisel viisid kõik koosviibijad kaasa kõige paremad muljed. E. M.

Tartumaa maleva Räpina malevkond.

Räpina malevkonna alla kuuluvad Räpina, Meeksi, Veriora, Mooste, Kahkva ja Toolamaa vallad. Hiljuti pani malevkond piduõhtu toime. Seks aitasid lahkesti kaasa piirivalvurid, Räpina haridusseltsi koor, Võõbsu tuletõrje näiteseltskond ja algkooli õpilased spordiga, pasunakoor j. t. Rahva poolt oli vastutulek õige soe — pidule oli tulnud ootamatult palju rahvast. Pidul võib kõigiti kordaläinuks lugeda. Malevkonnal on peale muu kavatsusel ratsaväe osa moodustamine. E. M.

Tartumaa malevkondade päalikute informatsioon — koosolek ja praktilised harjutused.

Tartumaa maleva malevkondade, kompaniide ja rühmade päalikud olid informatsiooni ja praktiliste õppuste otstarbel Tartu 16. aprilliks kokku kutsutud. Harjutused algasid sama päeva hommikul majaomanikkude seltsi ruumes maakonna maleva instruktori noorem-leitnant A. Treufeldt'i juhatusel. Osavõtjaid oli ilmunud umbes 100 isikut. Kell 17 oli sealsamas maakonna maleva päaliku kolonel-leitnant J. Unt'i juhatusel informatsioon-koosolek, kus viibisid ka 2. diviisi ülem kindral-major Põdder ja linna maleva päalik kapten Sarsen. Diviisi ülem pööras koosolijate poole tervitava kõnega ja soovis esimesele sarnasele Tartumaa kaitsemalevkonna juhtide koosolekule head edu ja kordaminekut. Elavats värvus maalis kindral-pilt 1. s. I. detsembri sündmusist, mis maleva moodustamiseks hoogu andsid. Malevkondade päalikud, kes maal rahva keskel elavad, peavad olema teadlikud ja oma ülesande kõrgusel seisma. On väga tarvilik, et sagedamini toime saaks pandud sarnaseid omavahelisi koosolekuid, missugused aitavad päalikuid üksteist tundma õppida ja vastastikku läheneda.

Peale diviisi ülema kõne tutvustas kol.-lt. Unt kokkutulnud malevate organiseerimistööga kogu vabariigis ning ühes kapten Sarsen'iga andis ta lähemaid seletusi ülestõstetud küsimuste peale. Koosolek lõppes kell 23. 17. ja 18. aprillil kehtsid päalikute praktilised õppused ja harjutused edasi. E. M.

Vana-Otepää valla kompani üldkoosolek

peeti ära pühapäeval 5. aprillil Vana-Otepää vallamajas. Koosolekust osavõtmine oli elav. Liikmeid oli koosolekule ilmunud ligi 70. Koosolekut juhtas kompani päalik Mihkel Kruuse. Päevakorra järele tuli esimesena moodustamisele kolmeliikmeline juhatus, kuhu valiti Johan Kruus, Karl Veske ja Villem Kruus. Juhatusel valiti kaks kandidaati Johan Raudsepp ja August Madison.

Revisjoni komisjoni valiti: Voldemar Veske, Johan Treiel ja Karl Tamm. Samal koosolekul moodustati ka pidusid korraldav toimkond. K.

Ametlikud teated.

Sõjaministri käsukiri kaitseliidu kohta.

Käsukiri nr. 205. 27. aprillil 1925.

§ 1. Panen diviisiülemate ja ranna-, õhu- ja sisekaitse ülema peale, Saaremaal aga kohaliku rahvaväe ülema ja kaitsemaleva pealiku peale vastutuse

julgeoleku ja korra alalhoidmise eest igal ühel tema raioonis ja nõuan, vastavalt olukorrale, kindla käega tegutsemist antud kindral-kuberneri volituste piires.

§ 2. Käsen kaitseliidu malevatel alluda operatiivselt 1., 2. ja 3. diviisi piirkondades — vastavatele diviisiülematele, ranna-, õhu- sisekaitse raioonis — ranna-, õhu- ja sisekaitse ülemale.

§ 3. Diviiside- ja ranna-, õhu- ja sisekaitse ülematel käsikirjaga kindlaks määrata, kes diviisi piirkonnas igas garnisonis ja allraioonis julgeoleku eest vastutav ja kes seal asuvaid sõjaväe osasid ja kaitseliidu malevat käsutab.

J. Soots

Kindralstaabi Kindral-major,
Sõjaminister.

K I N O.

Eesti natsionaal filmi uus lavastus.

Läinud aastal lavastati meie filmitööstuse algkatsena „Mineviku varjud“ ühes naljapildiga. Kui esimest saavutust võib filmi, igasuguseid puudusi arvesse võttes, üldiselt õnnestunuks pidada. Ta äratas laialdast huvi ning võitis kinoomanikkude poolehoidu. Kõigepealt aga näidati esikteosega, et filmitööstusel Eesti oludes pinda on ning ta lähemas tulevikus kunstiväärtuslisi lavastusi võib toota.

Esimese pildi hea menu kohustas ettevõtjaid uue ja juba igapidi väarikama filmi lavastamiseks. Sai selgeks, et ajakohase tehnilise sisseseade saavutamiseks võidakse filme ülikulukat importeerimist välimailt tuntavalt piirata. Samuti võimaldab oma tööstus rahvuslike ainetega ekraanile viimise.

Praeguses filmis tehakse iseloomustav väljalõige enamlasteagest Venemaa elust enne rahulepingu sõlmimist Eestiga, sõlmimise ajal ja mõni silmapilk peale selle. Tegevust kannavad ühes punaste tegelastega Venes elutsevad eestlased. Filmis on elavalt ja huvitavalt kujutatud enamlaste telgitagune elu. Teiseltpoolt tuuakse esile eestlaste traagilised läbielamused kodumaale pääsemisel, kus valitseb enamlaste komissaride julmus.

Filmi stsenaariumi (manuskripti) on valmistanud kunstnik N. Root, kes ise Venemaal enamlaste valitsemise ajal elanud ja hiljem Eestisse opteerinud. Käskiri sai enne lavastamist mitme isiku poolt mitmel korral läbitöötatud. Filmi dekoratiivset külge juhib käsikirja autor.

Film on umbes 4000 meetrit pikk. Ressishöörina

töötab Paul Schnert, kes pikemat aega töötanud paljudes filmides Saksa- ja Prantsusmaal. Operatooriks on K. Unt. Viimane on töötanud omal alal juba 18 aastat, millest suurema osa Venemaal. Filmid „Mineviku varjud“ ja „Filmkaameraga läbi Eesti“ on tema ülesvõetud.

Uues filmis esinevad endised stuudio õpilased, kellede hulgas paljud esimesteski lavastustes esinenud. Nimetame siinkohal hrd Lepper'i, Pütsepp'a, Raag'i, Päts'i, pr-sid Silber'i, Lievonen'i j. t. Üldine tege- laste arv ulatab sajani.

Läinud laupäeval tutvustas Eesti natsionaal filmi ettevõtja h-ra Seim kohalikkude ajalehtede esitajaid filmi ateljee sisseseadega (Bekkeri tehaste ruumes). Samuti filmiti ajakirjanikkude juuresolekul mõned toastseenid. On üldiselt näha, et asja juhtimine seisab kindlais kätes. Näitlejad tegutsevad suure püsivuse ja anduvusega, mis heaks eelduseks tööstuse edaspidiseks eduks. Ressishöör, kel juba põhjalikud kogemused seljataga, seisab kunstilisel tasapinnal. Nähtud juhatustest selgus, et tal kunstiline erk ei puudu.

Ateljees on praegu tarvitusel 120.000 küünaline jupiiter valgus. On ülesehitatud üle 20 üksiku toakese tarviliikkude dekoratsioonidega, mis tuntavalt lahku lähevad näitefavad omist. Sünsed peavad sünnitama tugevaid illusioone ja mõjuma maagiliselt nagu kinonäitleja sõnatu mäng.

Praegune film läheb maksma umbes 1 miljon marka. Filmi finantseerib h-ra E. Seim, kelles kahtlemata esineb meie ettevõtlikum äriees ja kes meie filmitööstuses näeb häid ning kaugeid perspektiive. J.

Kaitseliidu tegelased — malevate ja malevkondade päälidud!

Meil ilmub nüüd ajakirja „Sõduriga“ koos oma häälekandja — „Kaitseliitlane“. Selles pühendub eriline tähelepanu kaitseliidu oma tegevuse pääle, missugused avaldame „Kaitseliidu elu“ all. Et aga ülevaade oleks pittlik ja täielik, palume ühes nimetatud kirjeldustega kõigist ülesvõtetest, mis seni tehtud, või tulevikus malevates ja malevkondades tehakse, üks eksemplar „Kaitseliitlases“ avaldamiseks saata. Sellega teeme oma häälekandja elavamaks ja huvitavamaks, ning mis kõige tähtsam, jäädvustame kaitseliidu elust väärtusliku materjali.

Saadetised adr. Pagari tän, nr. 1, Tallinn.

„Kaitseliitlase“ toimetuse.

Male.

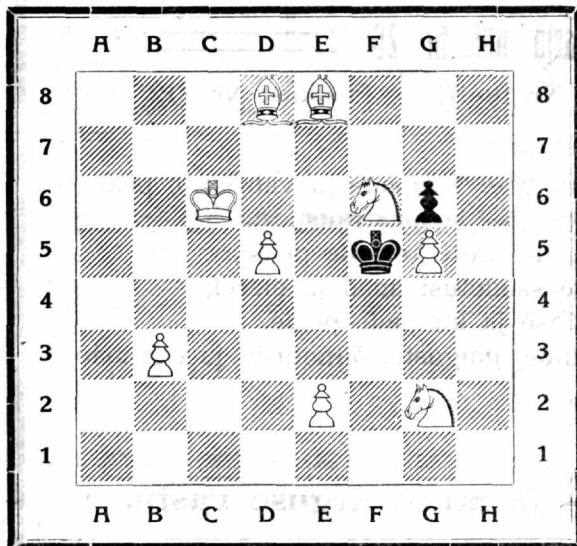
Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne № 19.

Kokkuseadnud A. Jakobson (Tartus).

„Sõduri“ originaal.

Mustad.

Valged.

Valged: Kc6, Od8 ja e8, Rf6 ja g2, Eb3, d5, e2 ja g5.

Mustad: Kf5, Eg6.

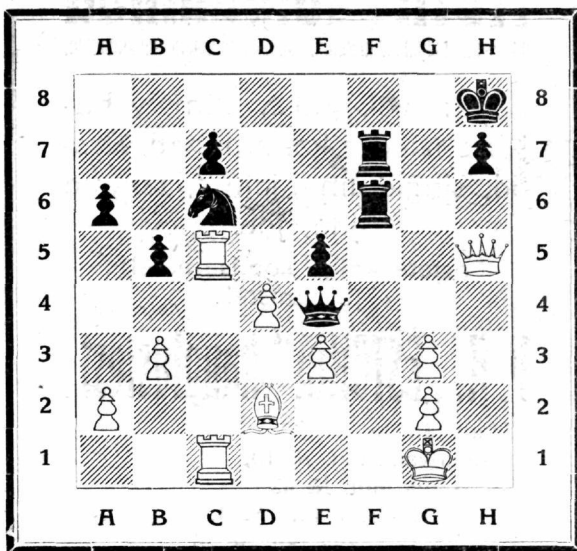
E = ettur = sõdur.

Valged algavad ja annavad matt kolme sammuga.

Lõpumäng № 15.

(Lõpuseis Tartus mängitud partiiist).

Mustad.

Valged.

Valged: Kg1, Lh5, Vc1 ja c5, Od2, Ea2, b3, d4, e3, g2 ja g3.

Mustad: Kh8, Le4, Vf6 ja f7, Rc6, Ea6, b5, c7, e5 ja h7.

Järg oli:

Valged
O. Jevetsky.

1. d4:e5
2. e5:e6!!,
3. e6:f7,
4. Od2-c3+,
5. Vc5:e5.

Mustad
Dr. R.

- Vf6-f5,
Vf5:h5,
Vh5-f5,
Rc6-e5,

Mustad andsid alla.

Ülesande № 16 lahendus.

1. Ld2-c1!, Lb7-d5+,
2. Lc1-c4 annab matt.
1. (Ld2-c1), Ke4-d3
- ehk d6-d5,
2. Lc1-e3 annab matt.
1. (Ld2-c1), Oc8:e6+
- ehk ükskõik.
2. Lc1-c4 annab matt.

Õieti on lahendanud kaprl. Paide (pioneer-pat.)

Kirjavastus.

H-ra kapt. M. Teie ei ole omas lahenduses (1. Ve8:c8) järke Lb7-c6, 2. Oa8:c6+, d6-d5 mitte tähele pannud.

Lõpumängu № 12 lahenduse toome trükivea korrektuuri tõttu alles kahe nädala pärast.

Selleaastane võistlus mõlemate Tallinna maleseltside, Eesti seltsi ja Saksa seltsi vahel, leiab aset 3. ja 5. mail. Turniir algab pühapäeval, 3. mail kell 1/28 õhtul Eesti maleseltsi ruumides („Estoonias“). Teine voor saab mängitud teisipäeval, 5. mail (algus kell 8 õhtul) Mustapeade klubis (Pikk tän. 26).

Malevõistlus Riia-Tallinn.

Läbirääkimised selle turniiri kohta on juba kauemat aega kestnud ja nende tagajärjed on nüüd kindlamal kujul selgunud. Riia algatusel ja isearalist korraldust mõõda sõidavad eelolevate pidustuste puhul 10-12 meie parimatest maletajatest maikuu esimesel nädalal Riiga, et turniirist osa võtta. Selle resultaadist on meie malesõbrad väga huvitatud, sest meil on teada, et vastased Latviija pealinna saavad väga tugevad olema.

Teatavasti löi mineval aastal Tallinn Soome pealinna vahekorras 8:6.

Märkus.

Viimase käsikirja viimane osa on eksikombel ära jäänud ja järgneb:

A.

1. (Ka3-b4), d7-d6,
2. Kb4-a5, Kh8-g8,
3. Ka5-b6, d6-d5,
4. c4:d5, c6:d5,
5. Kb6-c5, Kg8-f7,
6. Kc5:d5, Kf7-f6,
7. Kd5-e4.

Mäng jääb viigi peale (remis).

Õiged lahendused ülesandele № 15 saatsid: kapt. O. Mullas (Tallinnast), kaprl. R. Paide (pioneerpat.), Raoul Pärnpuu (Tallinnast).

Lõpumängu № 11 on õieti lahendanud R. Pärnpuu.

Vastutav toimetaja: E. Limberg.

„Sõduri“ väljaanne.

PÕHJA KINNITUS-AKTSIA-SELTS

TALLINNAS, Suur Karja uul. Nr. 20.

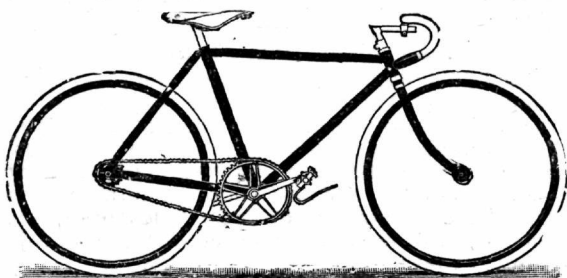
Telegr. aadr. „Põhjatuli“. — Telefon Nr. 10-07. — Postkast Nr. 212.

Põhja Kinnitusselts toimetab kõiksugu:

Tulekinnitusi liikuva ja liikumata varanduse, kaupade ja vabrikute peale,
Kaubaveo (transport) kinnitusi mere-, jõe- ja maatransport,
Laevakere (KASKO) kinnitusi aja ja üksikute reisude peale,
Väärtuste kinnitusi posti väärtpaberite saadetusi maal ja merel,
Murdvarguse kinnitusi liikuva varanduse ja kaupade peale,
Koduloomade kinnitusi katkude, taudide, haiguste, õnnetuste ja varguste vastu,
Reisijate kinnitusi õnnetuste vastu,
Autokasko kinnitusi.

Kombineeritud poliisid tule- ja murdvarguse vastu.

AGENDID igal pool maal ja linnades.

Inglise jalgrattad

DUX

ja

ENFIELD

ja igasugused Inglise jalgratta tarbeasjad

A.-S. KARL CHOEME, TALLINNAS,
Pikk tän. 18.

Kõik toiduained

nagu: või, juust, piim, vahu-
ja kohvikoor, kanamunad, vors-
tid, singid, liha, jahud, tangud
jne. jne.

ostate kõige soodsamatel
tingimistel

P. K. „ESTONIA“ kauplustest:

Jaani tän. № 3,
Müürivahe tän. № 10,
Narva mnt. № 42,
Jakobsoni tän. № 4,
Tarabella tän. № 28,
Nõmmel, Jaama tän. № 14.